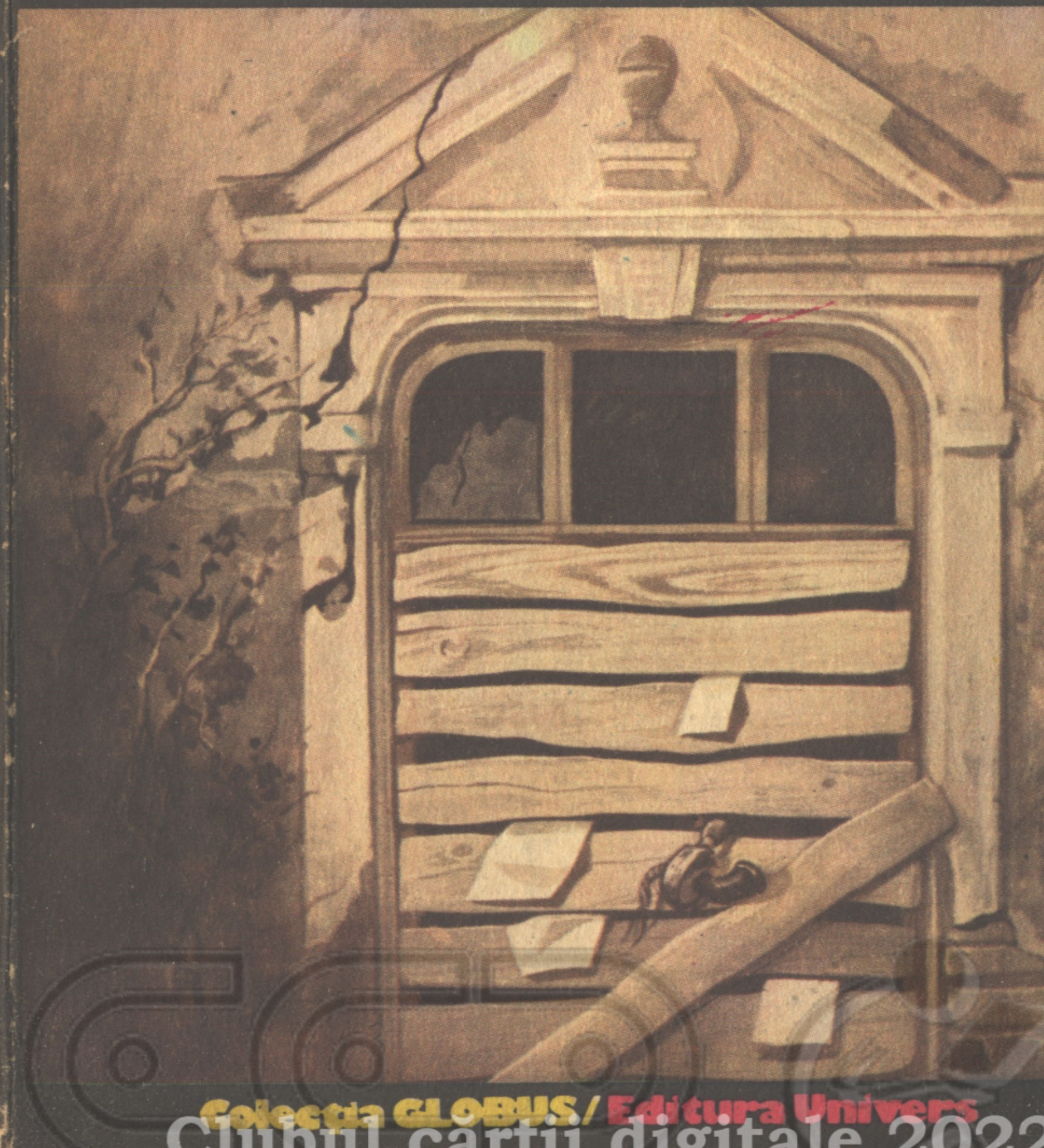
AHARON APPELFELD

BADENHEIM 1939

Colecția GLOBUS/ Editura Univers

5

AHARON APPELFELD BADENHEIM 1939

1988

449

Aharon Appelfeld

Badenheim 1939

Micro-romanul scriitorului israelian Aharon Appelfeld, **Badenheim 1939,** marchează un al doilea debut pentru autorul său – o lansare dincolo de frontierele geografice și culturale ale patriei sale, către arena literară internațională – fiind prima scriere tradusă într-o limbă de mare circulație – engleza. Întîmpinat cu laude unanime de către critica de specialitate (din țară, dar și din străinătate), romanul inaugurează o serie întreagă de traduceri din opera scriitorului, în mare parte centrată pe o tematică comună – spectrul războiului în pragul anilor '40: **The Age of Wonders (Vremea miracolelor,** 1981), **Tzili – The Story of a Life (Tzili – povestea unei vieți,** 1983). **To the Land of the Reeds (Către tărîmul trestiilor,** 1986). A. Appelfeld, care alături de cariera sa literară desfășoară și o susținută activitate universitară, ca profesor de literatură comparată la Universitatea din Beer Sheva, mai este autorul a șase culegeri de povestiri, un volum de eseuri și opt romane.

Este laureat al Premiului Ierusalim pentru literatură.

EDITURA UNIVERS

Lei 7,75

GLOBUS

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica: Mircea Dumitrescu. Ilustrația: Ion Stendl

AHARON APPELFELD
BADENHEIM 1939
Washington Square Press
Published by Pocket Books New York

GLOBUS

Aharon Appelfeld

Badenheim 1939

În românește de
ANTOANETA RALIAN

EDITURA UNIVERS

București
1988

Lector : LIVIA CÂMPEANU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 1 februarie 1988
Coli de tipar : 4,75

Tipărit sub cd. 5007/988 la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
str. Mioriței nr. 27
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

1.

ERA DIN NOU PRIMĂVARĂ la Badenheim. Dangăte de clopot răzbeau dinspre biserica satului. Umbrele pădurii se subțiau, retrăgîndu-se spre poalele copacilor. Soarele împrăștia resturile de întuneric și scălda în lumină Strada Mare și piețele. Un moment de tranziție. Foarte curînd orașul avea să fie inundat de vilegiaturiști. Doi inspectori înaintau pe o alee, examinînd scurgerea prin țevile de canalizare. Localitatea, ai cărei locuitori se tot schimbaseră de-a lungul anilor, își păstrase discreta frumusețe.

Trude, nevasta suferindă a farmacistului, ședea la fereastră. Își plimba ochii cu privirea indiferentă a unei femei măcinate de o boală cronică. Lumina îi mîngîia domol obrajii palizi ; surîdea. Fusese o iarnă grea, neobișnuită. Furtunile zgîlțîiseră casele și smulseseră acoperișurile. Zvonurile se întețeau întruna. Trude zăcuse toată iarna într-o toropeală întreruptă de delir. Martin nu se clintise de lîngă patul ei. Trude vorbea mereu despre fiica lor măritată și Martin o liniștea spunîndu-i că totul e în deplină ordine. Și acum iarna trecuse. Trude

stătea la fereastră, de parcă se deșteptase din mormînt.

Casele scunde, îngrijite, își recăpătaseră înfățișarea calmă. Insulițe albe într-o mare de verde.

— A sosit poșta ?

— Azi e luni. Poștașul nu trece decît după-masă.

Trăsura doctorului Pappenheim, organizatorul programelor de divertisment, răsări brusc dinspre pădure și se opri pe Strada Mare. Doctorul sări pe trotuar și salută făcînd un semn vesel cu mîna. Nimeni nu-i răspunse. Strada era cufundată în tăcere.

— Cine-a sosit ? întrebă Trude.

— Doctorul Pappenheim.

Doctorul Pappenheim aducea cu el răsuflarea jilavă a metropolei, izul de neastîmpăr și de îngrijorare. Avea să-și petreacă tot timpul la oficiul poștal. Expediind telegrame și scrisori expres.

În afară de sosirea doctorului Pappenheim, nu s-a mai întîmplat nimic. Lumina primăverii se revărsa netulburată, întocmai ca în fiecare an. După-amiaza, localnicii se adunau la cofetărie și se desfătau cu înghețată roz.

— A sosit poșta ? întrebă din nou Trude.

— Da, dar n-a fost nimic pentru noi.

— Nimic...

De astă dată boala părea să-i fi răzbit în glas. Se vîrî din nou în pat, fruntea îi ardea. Martin își dezbrăcă haina și se lungi alături de ea.

— Nu fi îngrijorată, încercă el s-o domolească. Doar abia săptămîna trecută am primit o scrisoare. Totul e în deplină regulă.

Dar Trude continua să fie chinuită de halucinațiile ei.

— De ce-o bate ?

— Nimeni nu o bate. Leopold e un soț bun și o iubește. Ce ți s-a mai năzărit ?

Femeia tăcu, simțindu-se dojenită. Martin era obosit. Își lăsă capul pe pernă și adormi.

A doua zi dimineață începură să sosească primii oaspeți. Vitrina cofetăriei fusese împodobită cu flori. În grădinile hotelului își făcură apariția doctorul Shutz, profesorul Fussholdt cu tînăra sa soție și Frau Zauberblit. În ochii lui Trude însă, toți aceștia nu aveau înfățișarea familiarilor vilegiaturiști, ci arătau ca niște pacienți scăpați dintr-un sanatoriu.

— Nu-l recunoști pe profesorul Fussholdt ? o întrebă Martin.

— Toți mi se par îngrozitor de palizi.

— Abia au sosit de la oraș, îi răspunse Martin, încercînd să-i distragă gîndurile.

Martin știa că soția lui e foarte bolnavă. Medicamentele nu-i mai erau de folos. Universul devenise pentru ea transparent. Otrăvit și bolnav. Fiica lor căsătorită îi apărea drept o captivă torturată. Încercările lui de a o liniști erau zadarnice. Nici nu-l mai auzea. În acea seară, Martin trimise o scrisoare fiicei lor, Helena. Îi scrise că primăvara la Badenheim era încîntătoare. Primii vizitatori sosiseră. Dar mama ei îi simțea teribil lipsa.

Boala lui Trude i se infiltra și lui în suflet, picătură cu picătură. Începuse și el să vadă pete livide pe fețele oamenilor. De cînd se măritase Helena, toate se schimbaseră în casa lor. Un an întreg se străduiseră s-o împiedice, dar fără rezultat. Era îndrăgostită pînă peste cap, cum se spune. În cele din urmă, trebuiseră să aranjeze o căsătorie în pripă.

Grădinile exalau primăvară, într-o ceață de un verde închis. Cele două prostituate din localitate, Sally și Gertie, își îmbrăcară rochiile de vară și porniră să se plimbe pe stradă. La început, localnicii încercaseră să le izgonească din oraș, dar campania stîrnită cu mulți ani înainte nu dusese la nimic. Pînă la urmă, orașul se obișnuise cu ele, așa cum se obișnuise și cu excentricitățile doctorului Pappenheim, sau cu străinii care se insinuaseră ca niște rădăcini putrede. Numai proprietarul cofetăriei rămăsese neîmblînzit. Nu le îngăduia să-i calce pragul, drept care cele două fete erau lipsite de cele mai savuroase cremșnituri din lume. Năstrușnicul doctor Shutz, care avea o slăbiciune pentru Sally, le-a cumpărat într-o zi fetelor niște prăjituri pe care le-a oferit în stradă. Dar cofetarul a prins de veste și treaba s-a lăsat cu scandal. Însă, pînă la urmă, și bătălia lui a fost pierdută.

— Și ce mai fac doamnele ? le întrebă doctorul Pappenheim, galant.

De-a lungul anilor, Sally și Gertie își pierduseră aerul orășenesc, își cumpăraseră o căsuță și începuseră să se îmbrace ca fetele localnice. La început, se amuzaseră să organizeze petreceri deșănțate. Dar anii și matroanele din oraș le potoliseră. Dacă n-ar fi avut ceva bani puși deoparte, ar fi dus-o greu de tot. Nu le mai rămăseseră decît amintirile și, asemenea văduvelor în nopțile lungi de iarnă, le invocau din lumea morților.

— Ce s-a întîmplat anul ăsta ?

— Nimic special, le răspunse doctorul Pappenheim pe un ton jovial.

— A fost o iarnă ciudată, nu-i așa ?

Le plăcea doctorul Pappenheim și, cu timpul, începuseră să le intereseze și bizarii lui artiști. În exilul lor îndelungat, se agățau de orice pai care li se oferea.

— N-aveți pricini de îngrijorare, n-aveți pricini de îngrijorare ! Anul ăsta, programul festivalului o să fie plin de surprize.

— Cine vine ?

— Un *yanuka*, un copil minune. L-am descoperit astă-vară la Viena.

— Un *yanuka !* exclamă Sally, cu inflexiuni materne în glas.

A doua zi, Badenheim era, pur și simplu, inundat de vilegiaturiști. Roiau în hotel ca într-un stup. Lumina primăvăratică și rîsetele umpleau strada, iar în grădina hotelului hamalii cărau din nou valizele multicolore. Însă doctorul Pappenheim era un ghem de nervi. Programul lui se încurcase. Alerga de colocolo. De ani de zile artiștii îl scoteau din minți, dar de astă-dată s-ar fi zis că-l duceau de-a dreptul la ruină.

Vizitatorii își lăsau bagajele la hotel și porneau în convoi spre pădure. Profesorul Fussholdt și tînăra sa soție. Un bărbat înalt o escorta pe Frau Zauberblit.

— De ce n-o luăm la stînga ? întrebă Frau Zauberblit, și toată lumea coti spre stînga.

Doctorul Shutz îi urmă distrat, ca și cum ar fi fost în transă.

— Pentru ce se mișcă toți atît de încet ? întrebă Trude.

— Pentru că sînt în vacanță, desigur, replică Martin, de parcă nimic n-ar fi fost mai natural.

— Cine-i domnul care-i cu Frau Zauberblit ? Nu-i fratele ei ?

— Nu, draga mea. Fratele ei a murit de ani de zile.

2.

ÎN ACEA SEARĂ SOSI și fanfara. Doctorul Pappenheim era atît de fericit, încît ai fi zis că s-a produs un miracol. Oamenii de la hotel descărcară tobele și trompetele. Muzicanții așteptau înșirați lîngă poartă, ca niște păsărele dresate pe o baghetă. Doctorul Pappenheim le distribuia bomboane. Șoferul camionului striga la hamali să-i dea zor, iar muzicanții sugeau bomboanele și nu scoteau o vorbă.

— De ce-ați întîrziat ? întrebă doctorul Pappenheim, cu ușurare în glas.

— Camionul a venit tîrziu.

Dirijorul fanfarei, care purta o manta confecționată de comandă, se ținea deoparte, de parcă nu avea nici în clin nici în mînecă cu tot ce se întîmpla în jurul lui. Cu un an înainte, se ciondănise aprig cu doctorul Pappenheim. Acesta din urmă se gîndise să-i facă vînt, dar muzicanții mai vechi luaseră partea dirijorului și, pînă la sfîrșit, nu s-a întîmplat nimic. Dirijorul ceruse să i se încheie un contract detaliat, pe trei ani, în termenii uzuali. În cele din urmă, s-a ajuns la un compromis.

În trecut, doctorul Pappenheim îi cazase pe muzicanți în camerele mici, întunecoase, din subsolul hotelului. Noul contract conținea o clauză ce prevedea dreptul la o cazare omenească. Și acum așteptau cu toții să-și vadă camerele. Pappenheim se apropie de dirijor și-i șopti la ureche :

— Camerele sînt gata. Spațioase, luminoase, la ultimul etaj.

— Și așternuturi ? întrebă dirijorul.

— Și așternuturi.

Pappenheim se ținuse de cuvînt. Camerele erau bune. După ce le luară în primire, muzicanții își scoaseră în grabă hainele și îmbrăcară uniformele albastre. Doctorul Pappenheim stătea deoparte și nu încerca să-i grăbească. Într-una din camere izbucni o ciorovăială în legătură cu un pat. Dirijorul îi mustră pe combatanți : niște camere atît de frumoase impun o ținută. Și înainte de a coborî trebuiau să-și

pună lucrurile în ordine. La ora zece totul era gata. Muzicanții se înșiruiseră în rînduri de cîte trei, cu instrumentele în mînă. Dar Pappenheim abia de-și putea stăpîni indignarea. Dacă ar fi avut bani la îndemînă, le-ar fi plătit cheltuielile și i-ar fi trimis la dracu. Mai mult ca orice, îi aminteau de toate eșecurile lui. Treizeci de ani. Și de fiecare dată soseau cu întîrziere. Niciodată nu făceau repetiții. Tot ce știau era să facă zarvă. Și an de an noi pretenții.

Se lăsase seara. Vizitatorii roiau în jurul fanfarei ca albinele. Muzicanții suflau în trompete și băteau în tobe de parcă ar fi vrut să-i izgonească de acolo. Doctorul Pappenheim ședea pe terasă și golea cană de bere după cană.

A doua zi, totul arăta calm și destins.

Martin se trezi devreme, mătură pragul farmaciei, șterse praful pe rafturi, și întocmi o listă amănunțită de comenzi de marfă. Petrecuse o noapte grea. Trude nu se lăsase domolită sub nici un chip. Refuzase să ia doctoriile și, pînă la urmă, bietul de el se văzuse nevoit s-o înșele și să-i strecoare pe furiș un somnifer.

Pe la ora zece, își făcu apariția un delegat de la Departamentul Asanării, împuternicit cu ordinul de a efectua o inspecție. Voia să afle tot felul de amănunte curioase. Cine era proprietarul farmaciei, dacă Martin o moștenise, sau cînd și de la cine o cumpărase, cît valora. Martin, surprins, îl asigură că întreg localul fusese proaspăt zugrăvit și bine dezinfectat.

Inspectorul scoase un metru și începu să măsoare. Apoi plecă brusc, fără să-i adreseze proprietarului vreun cuvînt de scuză sau de mulțumire.

Vizita îl tulbură pe Martin. Dar el credea în autorități, drept care începu să-și caute vină. Poate că neglijase intrarea din spate. Întîmplarea cu inspecția aceasta neașteptată îi strică toată dimineața. Stătea pe pajiște. O dimineață ca oricare alta. Lăptarul străbătea strada cu mersul lui greoi, de țăran, muzicanții ieșiseră în grădină, iar Pappenheim îi lăsase în plata Domnului și continua să se însorească pe pajiște. Dirijorul ședea într-un colț și își dădea în cărți.

După-masă, Frau Zauberblit intră în farmacie și declară că nimic nu se poate compara cu o vacanță la Badenheim. Purta o rochie din poplin cu buline. Dar Martin avu senzația că fratele ei mort o urmase și se afla chiar îndărătul ei.

— Nu-i curios ? întrebă el.

— Totul e posibil, răspunse ea, de parcă i-ar fi ghicit gîndurile.

Martin era furios ; toate astea se întîmplau din vina lui Trude.

Muzicanții își petrecură întreaga după-amiază tîndălind prin grădină. Fără uniforme, nu mai păstrau nimic din aerul lor maiestuos. De ani de zile se certau cu Pappenheim. Acum se certau între ei. Dirijorul nu se amesteca. Așternea cărțile de joc și le contempla. Unul dintre muzicanți, un tip cu o expresie dură, scoase din buzunar o notă de plată și le-o arătă celor din

jur. Dar colegii lui îi demonstrară că nu are dreptate. Din grădina lui Martin, întreaga scenă lua contururi de miraj, poate din pricina luminii care pălea și a umbrelor tot mai lungi ce cădeau, una după alta, pe verdele ierbii.

Cînd se întunecă de-a binelea, dirijorul le făcu semn muzicanților să urce în camere și să-și îmbrace uniformele. Se urniră cu încetineală, ca niște ostași istoviți de un îndelungat serviciu militar. Dirijorul schimbă cîteva cuvinte cu doctorul Pappenheim. Impresarul se porni să-i vorbească pe îndelete despre programul festivalului.

— Am auzit că va veni și Mandelbaum. Grozavă achiziție! Cum ați reușit să-l convingeți?

— M-am zbătut din răsputeri, răspunse Pappenheim, după care se îndreptă spre sufragerie.

Musafirii începuseră să se ospăteze din plin. Chelnerița își ținea privirile ațintite pe ușa bucătăriei, comenzile nu soseau la timp. Dar chelnerii mai bătrîni lăudau cu cinism bucatele în fața clienților, dîndu-și o afectată importanță.

Starea lui Trude nu se îmbunătățea. Martin îi vorbea și-i tot vorbea, dar cuvintele nu aveau nici un ecou. În ochii ei, totul apărea străveziu și bolnav. Helena era prizonieră în casa lui Leopold, care o bătea în fiecare seară, cînd se întorcea de la cazarmă.

— Nu poți vedea și tu lucrul ăsta? îl întrebă pe Martin.

— Nu, nu pot.

— Atunci înseamnă că-i o amăgire de-a mea.

Martin era iritat. Trude vorbea mereu despre părinții ei, despre mica lor casă de pe malul Vistulei. Părinții îi muriseră demult. Cu frații ei nu mai avea nici o legătură. Martin îi spunea că rămăsese înrădăcinată în lumea aceea, printre evreii din munți. Și, într-un fel, avea dreptate. Trude era bîntuită de o spaimă ascunsă, dar nu pentru ea însăși, iar Martin simțea că se lasă contaminat de halucinațiile ei.

3.

A DOUA ZI, lumea fu informată că Departamentul Asanării își întinsese jurisdicția și că era autorizat să întreprindă investigații pe cont propriu. Un anunț sărăcăcios, privind acest fapt, fusese afișat la avizierul cu înștiințări municipale. O dată cu publicarea anunțului, inspectorii se înmulțiră și porniră să investigheze, fără nici un fel de ceremonial, locurile marcate pe hărțile lor. Investigațiile erau efectuate cu scrupulozitate, în concordanță cu chestionarele sosite de la oficiul districtual. Unul dintre muzicanți, care-și purta cu specială mîndrie numele polonez, spunea că inspectorii îi evocă marionetele de la un teatru de păpuși. Numele lui era Leon Samitzky. Cu cincizeci de ani în urmă, pe cînd era copil, părinții săi emigraseră din Polonia. Își aducea aminte, cu tainică duioșie, de scene din copilărie. Uneori, cînd inima-i dădea ghes, se apuca și vorbea

despre Polonia. Iar doctorul Pappenheim, căruia îi plăceau poveștile muzicantului, stătea și-l asculta de parc-ar fi făcut și el parte dintre instrumentiști.

Norii se topiră și soarele de primăvară porni să-și reverse căldura. O îngrijorare ascunsă se furișă pe fețele muzicanților mai vîrstnici. Stăteau laolaltă, dar fără să-și vorbească.

Deodată, Samitzky rupse tăcerea, exclamînd :

— Mi-e dor de Polonia !

— De ce ? îl întrebă Pappenheim.

— Nu știu. Cînd am părăsit Polonia aveam numai șapte ani și acum am impresia că toate astea s-au întîmplat anul trecut.

— Oamenii-s tare săraci pe-acolo, observă cineva cu glas șoptit.

— Se poate să fie săraci, în schimb nu le e teamă de moarte.

Pe parcursul acelei seri, nu se petrecu nimic la Badenheim. Doctorul Pappenheim căzuse într-o adîncă melancolie. Nu-și putea dezlipi ochii de la Samitzky. Își aducea și el aminte de rarele vizite pe care i le făcuse bunicii lui, undeva prin munții Carpați. Fusese o femeie robustă, corpolentă, și cînd venise la Viena adusese cu ea mireasmă de pădure și aroma cîmpurilor de mei. Tatăl lui nu o putuse suferi.

Zvonurile se înteţeau mereu. Unii afirmau că nu era vorba de nimic altceva decît de pericolul unei epidemii, pe care inspectorii încercau să o localizeze, alții gîndeau că, de fapt,

era vorba de agenți fiscali deghizați. Muzicanții își dădeau cu presupusul. Orașul, însă, era calm și sprijinea autoritățile, furnizînd inspectorilor toate datele pe care aceștia le cereau. Pînă și trufașul patron al cofetăriei completase chestionarul fără să facă tărăboi. În tot acest timp, palizii vilegiaturiști asaltau cofetăria. Patronul nu putea face față cererilor. Anul ăsta s-ar fi zis că pofta mușteriilor nu cunoștea limite. Înșfăcau toate dulciurile pe care puteau pune mîna. Patronul îl îmboldea pe cofetarul care cocea aluaturile. Cuptorul duduia cît e ziua de lungă. Prăjiturile erau înfulecate fierbinți.

— Mai luați una... De ce nu mai luați încă una ?... Nici cu o macara nu m-ar putea urni cineva de aici...

Ceasuri întregi exclamațiile de extaz umpleau atmosfera. Oamenii nu se mișcau din cofetărie pînă după miezul nopții.

Patronul se străduia să-i mai potolească, dar îi era peste putință. Pofta și energia conspirau împotriva lui.

Cu un an în urmă, apăruse în Badenheim o femeie frumoasă, înaltă, zveltă. După cîteva zile, dispăruse în pădure. Cînd a reapărut, și-a pus un costum de baie și a ieșit în balcon strigînd : „Sînt liberă ! Liberă pe vecie !“ Nu mai aparținea omenirii ci miresmelor pădurii și în ochi i se aprinsese licărul rece al nebuniei.

Așa era primăvara la Badenheim. O tainică beție plutea în aer. Oamenii de afaceri respectabili nu-și aduceau aici soțiile, dar cine inspirase o dată aerul din Badenheim și se îmbă-

tase cu el, nu putea să nu se reîntoarcă. Veneau cu toții, primăvară de primăvară, asemenea cailor care trag la grajd. Puteai întîlni o școlăriță care fugise de la școală, sau cîte un bărbat cu maniere elegante și o fată răvășită ce-ți evoca o minte epuizată de lecturi, ori femei înalte, cu frunți învăluite în secrete vagi, care le pătrunseseră parcă în piele.

— E posibil să expediezi o scrisoare de aici ? întrebă o femeie.

— Bineînțeles, răspunse doctorul Pappenheim.

— Ciudat, replică femeia. Aveam senzația că locul ăsta e total rupt de lume.

Muzicanții coborîră la bar, să ia o bere. Anii lungi, petrecuți în slujba doctorului Pappenheim, în stațiunile balneare, îi secaseră cu totul. Fără o băutură, viața lor nu merita să fie trăită. La început, dirijorul le interzisese această bucurie, dar în ultimii ani el era acela care-i îndemna să se ducă la bar și să-și ude gîtlejul. Berea îi mai înveselea un pic. Dirijorul pierduse speranța repetițiilor. Pînă și Pappenheim încetase să-i mai sîcîie pe tema asta.

Cu un an înainte, într-o zi, fanfara începuse brusc să cînte melodii evreiești, spre iritarea oaspeților obișnuiți. S-ar fi zis că înșiși muzicanții nu știau ce cîntă. Poate că-și amintiseră de cîntece demult îngropate în memorie, sau poate că le auziseră cine știe pe unde. Berea îi ducea la pierzanie. Se îngrășau, se ghiftuiau cu băutură și la sfîrșitul sezonului se pomeneau de fiecare dată înglodați în datorii.

— Sînt incorijibili, se lamenta Pappenheim.

Chelnerița, care era numai pe jumătate evreică, se purta amabil cu ei și le spunea „copii". Cînd șeful de sală se odihnea sau avea zi liberă, fata îi îndopa cu bunătăți.

4.

INSPECTORII Departamentului Asanării se răspîndiseră în tot orașul. Făceau măsurători, îngrădeau terenuri, plantau drapele. Hamalii descărcau role de sîrmă ghimpată, stîlpi de ciment și tot felul de ustensile care sugerau pregătiri pentru o festivitate publică.

— Anul ăsta or să fie niște distracții grozave și jocuri.

— De unde știi ?

— Probabil că festivalul o să fie o chestie nemaipomenită, altfel de ce și-ar da atîta osteneală Departamentul Asanării ?

— Ai dreptate, nu m-am gîndit la asta.

Poarta de Sud a fost închisă și, pentru uzul pietonilor, s-a deschis o altă poartă, care fusese ferecată de generații întregi. Slujbașii Departamentului Asanării munceau zi și noapte, în acompaniament de ciocane și în lumina reflectoarelor.

— În sfîrșit, doctorul Pappenheim o să se poată afirma, comentă unul dintre vilegiaturiștii veterani, care-și exprimase cîndva îndoiala cu privire la capacitatea lui Pappenheim în calitate de impresar.

Începuse să adie o briză domoală, plăcută, care-i făcea pe vizitatori să se simtă sănătoși și înviorați. Hamacurile apărură în grădini, pe terenurile de tenis fură ridicate plasele. Oamenii își lepădară hainele de iarnă și îmbrăcară cămăși sport. Martin se retrăgea din ce în ce mai mult în el însuși. Oaspeții cumpărau tot ce le cădea în mînă. Raionul de cosmetice se golise. Noile comenzi întîrziau să sosească. Dacă n-ar fi fost precaut și n-ar fi stocat mărfuri în depozit, acum n-ar fi avut ce vinde. Orașul, care trecuse printr-o iarnă lungă, cu ploi biciuitoare, pulsa acum de o veselie frenetică, febrilă.

Întreaga zi, impresarul nu se clintea de lîngă telefon. Artiștii nu țineau legătura cu el, nu-i răspundeau la scrisori, nu-și respectau angajamentele. Cum o să fie în stare să respecte programul ? Vizitatorii o să-și ceară banii înapoi, și pe drept cuvînt. Pentru moment, el era cel frămîntat de griji. Oaspeții se lăsau antrenați de plăcerile lor și de primăvara care-i mîna în adîncurile pădurii. Dar doctorul Pappenheim știa prea bine că după ce li se va mai potoli entuziasmul, or să cadă cu toții pe capul lui pretinzînd să vadă pentru ce-au dat banii. „Artiștii ! Artiștii !“ vor striga într-un glas. Și el stătea toată ziua la oficiul poștal, trimițînd telegramă după telegramă : „Salvați-mă, îndurați-vă de mine, nu mă părăsiți la nevoie !“ Telegramele își luau zborul în depărtări, dar răspunsurile se lăsau așteptate.

Și la cofetărie se beau cafele și se devorau prăjituri. Unul dintre muzicanți, ager la minte,

făcu socoteala că patronul cofetăriei avea să cîștige anul ăsta o avere. Vizitatorii își investeau banii în tarte cu căpșuni. Patronul cofetăriei era mulțumit, dar satisfacția lui era știrbită. Cofetarul de la cuptor era un puturos, se tot prefăcea a fi bolnav, și el personal trebuia să muncească toată noaptea pentru a putea face față comenzilor. După miezul nopții sosi și doctorul Pappenheim la cofetărie. Oamenii erau pe jumătate adormiți. Unul dintre muzicanții mai vîrstnici, care se temea să nu-și piardă slujba, se așeză lîngă el și începu să-i spună ce impresionați erau vizitatorii de amploarea pe care o luaseră pregătirile festivalului din acest an. Se arătă convins că-i mai așteptau încă o sumedenie de surprize. Nimeni nu va mai cuteza să-l ia peste picior pe Pappenheim. Doctorul știa că toate astea nu erau decît lingușelile unui muzicant bătrîn, speriat să nu-și piardă slujba, dar nu-l repezi. Era obosit și flămînd. Glasul omului picura în el ca stropii de ploaie într-un butoi gol.

5.

LA SFÎRȘITUL LUNII APRILIE sosiră cei doi recitatori. Doctorul Pappenheim își îmbrăcă, în onoarea lor, costumul albastru. Amîndoi erau lungi și slabi, cu o înfățișare monahală. Rilke era marea lor pasiune. Doctorul

Pappenheim, care îi descoperise la Viena, sesizase pe dată cadența melodioasă, morbidă din glasurile lor și fusese fascinat. Asta se întîmplase în urmă cu șapte ani, poate chiar mai mult și, de atunci încolo, n-a mai putut renunța la ei. La început, lecturile lor n-au fost primite cu mare entuziasm, dar din momentul în care auditorii le-au surprins ascunsa muzicalitate a glasurilor, s-au lăsat vrăjiți. Acum, Frau Zauberblit, auzind că sosiseră, scoase un suspin de ușurare. Recitatorii erau frați gemeni și, o dată cu trecerea anilor, devenise tot mai greu să-i deosebești pe unul de celălalt ; s-ar fi zis că morbiditatea lor comună avea două glasuri. Vocea unuia dintre ei era catifelată și mîngîietoare ; nu atît o voce, cît rămășițele unei voci. Celălalt avea un glas limpede și bine modulat. Frau Zauberblit spunea că dacă n-ar fi existat glasul ăsta dublu, viața ei ar fi fost golită de sens. Îi plăcea să-i asculte recitînd. Era ca un balsam tămăduitor și, uneori, în nopțile de primăvară pustii, se pomenea recitînd de una singură Rilke.

Muzicanții, care iarna cîntau în săli de dans și vara în localitățile de vacanță, nu puteau înțelege ce găsea lumea în glasurile astea bolnăvicioase. Degeaba încerca Pappenheim să le explice fascinația pe care o exercitau cele două glasuri. Numai Samitzky spunea că vocile gemenilor îi atingeau celulele bolnave din el. Dirijorul, însă, îi detesta și-i poreclise „clovnii zilelor noastre".

Între timp, primăvara își desfășura magia. Doctorul Shutz o urmărea pe eleva fugită de la școală, asemenea unui adolescent îndrăgostit. Frau Zauberblit se lansa în discuții lungi cu Samitzky, iar tînăra soție a profesorului Fussholdt își punea un costum de baie și făcea plajă pe pajiște.

Gemenii o țineau întruna în repetiții. Ca și cum n-ar fi putut s-o scoată la capăt fără să repete neîncetat.

— Și eu, în neștiința mea, credeam că toate astea țîșnesc spontan din ei, spunea Frau Zauberblit.

— Exerciții, exerciții, o asigura Samitzky. Dacă în tinerețea mea aș fi repetat și eu ca ăștia doi, n-aș fi ajuns acum în formația asta jalnică. Eu nu m-am născut aici. M-am născut în Polonia și părinții mei nu mi-au oferit o educație muzicală.

După miezul nopții, doctorul Pappenheim primi o telegramă care-l anunța că Mandelbaum se îmbolnăvise, așa încît nu-și va putea respecta angajamentul. Doctorul Pappenheim se ridică în picioare, clătină din cap și rosti :

— O catastrofă !

— Mandelbaum ! strigă Frau Zauberblit.

— Întregul meu festival artistic s-a prăbușit, se jeli Pappenheim.

Samitzky încercă să-l consoleze, dar Pappenheim ripostă :

— Mandelbaum era evenimentul culminant.

Se prăvăli în amărăciunea lui, ca un bolovan. Frau Zauberblit comandă vinul franțu-

zesc care-i plăcea lui Pappenheim, dar acesta nici nu-l atinse. Întreaga noapte se tîngui „Mandelbaum, Mandelbaum !“

6.

ȘI INVESTIGAȚIILE scoaseră la lumină adevărata realitate. De acum înainte nimeni n-ar mai fi putut afirma că Departamentul Asanării era ineficient. Înstrăinarea, suspiciunea și neîncrederea se înstăpîniseră pe oraș. Dar oamenii continuau să fie preocupați de problemele lor — oaspeții își vedeau de distracții și localnicii de necazuri. Doctorul Pappenheim continua și el să se văicărească de insolența lui Mandelbaum. De cînd primise telegrama, viața nu mai merita să fie trăită. Tînăra soție a profesorului Fussholdt declară că ceva se schimbase în Badenheim. Profesorul Fussholdt nu ieșea din cameră. Opera vieții lui era pe cale de a fi publicată, și acum era ocupat pînă peste cap cu corecturile. Tînăra lui soție, pe care el o răsfăța ca pe o pisicuță, nu înțelegea nimic din munca profesorului. Pe ea nu o interesau decît toaletele și fardurile. În hotel, i se spunea Mitzi.

Pe la mijlocul lunii mai, apăru la avizier o înștiințare discretă, prin care se anunța că toți cetățenii de origine evreiască erau obligați să

se înregistreze la Departamentul Asanării pînă, cel mai tîrziu, la sfîrșitul lunii.

— Adică eu, spuse Samitzky.

— Și eu, sări Pappenheim. Doar n-ai să-mi negi iudaismul.

— Mi-ar face plăcere să ți-l neg, dar nasul dumitale te acuză că nu ești austriac.

Dirijorul, care de-a lungul anilor se deprinsese să-l învinuiască pe Pappenheim pentru tot ce mergea prost, spuse :

— Din cauza lui trebuie să mă duc și eu și să mă vîr în harababura asta birocratică. Slujbașii și-au ieșit din minți și eu trebuie să trag ponoasele.

Oamenii începură să-l evite pe doctorul Pappenheim și să se ferească de el ca de ciumă. Dar impresarul nu-și dădea seama de ostilitatea lor și continua să facă naveta, ca de obicei, între hotel și oficiul poștal.

În ultimele două săptămîni, boala lui Trude se înrăutățise. Vorbea tot timpul despre moarte, dar nu cu teamă, ci cu un soi de intimitate. Calmantele puternice pe care continua să le ia o purtau din somn în somn și Martin avea senzația că rătăcea prin alte faze ale existenței ei.

Oamenii începură să-și descarce sufletele unii față de alții, ca și cum ar fi vorbit despre o boală veche, pe care era lipsit de sens să o mai ascundă. Reacțiile difereau : rușine și mîndrie. Frau Zauberblit nu spunea nimic și nu punea nici o întrebare, menținînd o poză de deliberată indiferență. În cele din urmă, îl abordă pe Samitzky, întrebîndu-l :

— Te-ai înregistrat ?
— Încă nu, răspunse el. Aștept momentul potrivit. Am onoarea să mă adresez unei cetățene austriece de origine evreiască ?
— O ai, domnule.
— În cazul acesta vom putea în curînd să organizăm o reuniune familială.
— Te-ai îndoit vreun moment de originea mea ?
Șeful de sală în persoană servi cireșele de sezon : cireșe albe. Tufele de liliac se cățărau pe stîlpii terasei și albinele sorbeau cu lăcomie din potirele florilor violacee. Frau Zauberblit își legă o eșarfă de mătase în jurul pălăriei de pai. Cireșele sosiseră chiar în acea dimineață direct de la Waldenheim ; în anul ăsta se copseseră timpuriu.
— Ce încîntător ! se extazie Frau Zauberblit. Adora lucrurile cu iz rustic.
— La ce vă gîndiți ? o întrebă Samitzky.
— La casa bunicului meu. Era rabin la Kirchenhaus, un om cucernic. Îmi petreceam vacanțele de vară la el. Seara, obișnuia să se plimbe pe malul rîului. Iubea natura.
Samitzky bea de stingea.
— Nu vă necăjiți, copii ! În curînd o să plecăm în Polonia. Gîndiți-vă numai... Polonia !
Doctorul Shutz bătea drumurile ca un nebun. Școlărița îl scosese din minți.
— Domnule doctor Shutz, de ce nu te alături unei societăți inteligente, ca să porți o conversație inteligentă ? îl întrebă Frau Zauberblit.

În cercurile academice, doctorul era considerat un geniu, deși i se recunoștea și o vînă de *enfant terrible*.
— V-ați înregistrat ? i se adresă Samitzky.
— Cum ? răspunse Shutz surprins.
— Trebuie să vă înregistrați, n-ați auzit ? Conform dispozițiilor Departamentului Asanării. Un departament grozav, un departament guvernamental a cărui jurisdicție s-a extins mult în ultimele luni — și departamentul ăsta ne cere cu multă seriozitate să ne înregistrăm, domnule doctor Shutz.
— Nu-i o glumă, dragă, îl asigură Frau Zauberblit.
— Zău ? întrebă Shutz, complet buimac.
Era oaspetele răsfățat la Badenheim. Toată lumea îl iubea. Pappenheim nu contenea să-i deplîngă talentele muzicale irosite. Era o mînă spartă, un risipitor incorijibil, și bătrîna lui mamă bogată îi achita datoriile la fiecare sfîrșit de sezon.
În ochii muzicanților se nălucea o spaimă nelămurită.
— Nu-i nici un motiv de îngrijorare, îi asigura doctorul Pappenheim, încercînd să-i îmbărbăteze. Gata cu amărăciunea !
— Noi sîntem în trecere pe aici, nu-i așa ? întrebă unul dintre muzicanți. Trebuie și noi să ne înregistrăm ?
— Eu cred, răspunse doctorul Pappenheim cu emfază, că Departamentul Asanării vrea să se împăuneze cu oaspeții lui de vază și de asta

ne cere să ne înscriem numele în cartea de aur. Un gest frumos din partea lor.

— Poate că-i din cauza acelor *Ostjuden* *, comentă alt muzicant.

La auzul unei asemenea observații, Samitzky sări ca ars, strigînd :

— Asta ce mai e, nu-ți place mutra mea ? Eu sînt un *Ostjude* în toată puterea cuvîntului. Ai ceva împotriva mea ?

7.

PRIMĂVARA AMEȚITOARE făcea din nou ravagii printre vilegiaturiști.

Doctorul Shutz se pomeni cu buzunarele goale și expedie două scrisori expres mamei sale. Se pare că cheltuia o avere pe școlărița lui. Frau Zauberblit nu se mai dezlipea de lîngă Samitzky. S-ar fi zis că omul ăsta era tot ce-i mai rămăsese pe lume. Doctorul Pappenheim se cufundase în adîncă melancolie. Frau Zauberblit îl mustra și-i spunea :

— Îți acopăr eu cheltuielile. Fă o socoteală exactă. Și dacă Mandelbaum continuă să-ți joace renghiuri, am să-ți aduc eu ansamblul cameral Kraus.

---

* Evreii veniți din răsărit.

Gemenii colindau prin oraș, cu frunțile stigmatizate parcă de o taină adîncă. În hotel se vorbea de ei în șoaptă, ca despre niște invalizi. Nu mîncau nimic și toată ziua beau cafea. Șeful de sală spunea :

— Dacă le-aș putea servi sonetele lui Rilke prăjite, poate c-ar mînca și ei. Se pare că nu pot digera alt fel de hrană.

Cînd terminară micul dejun, Frau Zauberblit, doctorul Pappenheim și Samitzky luară hotărîrea de a se duce să se înregistreze la Departamentul Asanării. Slujbașii nici nu luară în seamă declarațiile cu care-i bombarda Frau Zauberblit. Lăuda Departamentul, afirma că nimic nu-l poate întrece în ce privește ordinea și strălucirea. Nici nu era de mirare că fuseseră promovați într-o misiune atît de importantă. Samitzky anunță că părinții lui emigraseră în Austria în urmă cu cincizeci de ani și că, de atunci încoace, nu a trecut o clipă în care să nu-l chinuie dorul de țara lui. Slujbașii scriau informațiile pe care le cereau, păstrîndu-și fețe lipsite de expresie de parc-ar fi fost niște simpli stenografi.

În seara aceea, Samitzky nu și-a îmbrăcat uniforma. Fanfara a cîntat. Și toată lumea și-a dat seama că Frau Zauberblit are un nou admirator. Radia prin toți porii, ca o femeie îndrăgostită. Tînăra soție a profesorului Fussho9ldt simțea că înnebunește. Soțul ei era înecat în noua sa carte și nu se mai urnea de la masa de lucru. Ei îi era lehamite de oamenii din Ba-

denheim. Și ce puteai face toată ziua acolo ? Iarăși să asculți recitări de poezie ! Recitatorii o deprimau. Unul dintre muzicanți, un tip cinic, o sfătui să nu-și piardă curajul. În Polonia totul va fi frumos, totul va fi interesant !

A doua zi, Trude răscoli toată strada cu țipetele ei. Pasagerii hotelului stăteau pe terasă și priveau la lupta disperată care se desfășura în casa farmacistului. Nimeni nu se apropie să dea o mînă de ajutor. Sărmanul Martin, neputincios, căzu în genunchi în fața soției sale implorînd-o :

— Liniștește-te, Trude, liniștește-te ! Nu-i nici o pădure aici. Nu sînt lupi !

O noapte stranie coborî peste Badenheim. Cafenelele erau pustii, oamenii se plimbau în tăcere pe străzi. Mișcările lor păreau oarecum automate, de parc-ar fi fost niște marionete mînuite. S-ar fi zis că un spirit străin se insinuase în oraș. Doctorul Shutz o însoțea pe școlăriță ca și cum ar fi vrut s-o înlănțuie de el. Sally și Gertie se plimbau mînă în mînă, ca două fetișcane.

Lumina sidefie a serilor de primăvară se așternea lent pe trotuare. Muzicanții zăceau pe terasă și supravegheau orașul cu priviri scrutătoare, nervoase. Solitarul doctor Pappenheim ședea într-un colț și calcula cu amărăciune : îl trădase și trioul. Oamenii n-aveau să-l ierte niciodată. Și pe bună dreptate. Ah, dac-ar fi știut, ar fi întocmit programul cu totul altfel.

8.

ȘI IARĂȘI LUNA MAI înnebunea copacii. Străzile erau acoperite cu o ninsoare de petale. Razele scînteietoare coborau din înălțimile celeste și hoinăreau pe alei. Umbrele pădurii se estompau și lăsau orașul pradă luminii. Prima beție începea să se risipească. O femeie își aminti că, undeva, departe de acolo, părăsise un cămin. Ce căuta aici ? Cine o ademenise ?

— Gara nu-i departe, o lămuri Martin, indicîndu-i direcția. Există o cursă locală care oprește noaptea.

— Dar nu e vreun autobuz direct, vreun tren direct ? întrebă femeia cu disperare.

Doctorul Pappenheim o sfătui, lingușindu-se pe lîngă ea, să aștepte încă puțin timp, nu mai era nevoie decît de puțin timp. Pînă la urmă, artiștii or să se arate. Așa se întîmplă an de an. Dar la ce foloseau cuvintele ? Primele temeri, temerile care se iveau întotdeauna o dată cu parfumul primăverii, se furișaseră în sufletele oamenilor.

— Rămîi aici, rosti o voce de bărbat.

Femeia ascultă o clipă, apoi răspunse :

— Și ce mă poate reține aici ? Eu nu pot înțelege ce găsiți voi atît de minunat în locul ăsta !

— Festivalul, festivalul ! Doar nu te gîndești să pierzi festivalul ?

La auzul cuvîntului magic, femeia înclină capul, ca și cum n-ar fi ascultat cuvintele îm-

bietoare ale unui bărbat, ci un glas care-i vorbea din depărtări.

— Unde are loc ? întrebă ea, dar pe moment își regretă întrebarea, care putea fi interpretată drept o acceptare din partea ei.

— La sală, la Sala Mare.

— Nu rămîn, hotărî femeia, dînd să se îndepărteze.

— Nu-ți poți închipui cît e de frumos. Ce artiști mari vin, ce atmosferă...

— Arată-mi drumul spre tren. Nu cer nimic altceva. Doar să-mi arăți drumul spre gară.

— Dar e noapte. E întuneric beznă.

— De ce vrei să mă reții aici ?

— Crede-mă, răspunse bărbatul pe un ton de implorare, n-am avut nici o intenție rea. Pur și simplu am vrut să-ți ofer o experiență artistică.

— Nu am nevoie de experiențe artistice. Vreau să mă întorc la oraș.

— Te sfătuiesc să rămîi și să asculți măcar un singur artist. După aceea, dacă vei dori, vei putea pleca. Ar fi păcat să ratezi o experiență atît de impresionantă.

În mod ciudat, ultima frază păru să o fi convins. Se întoarse și-l privi pe bărbat, fără să scoată o vorbă.

— Crede-mă, repetă el fără să mai adauge nimic altceva.

Se duseră împreună la cofetărie. Prăjiturile, mobilierul rustic, aroma de cafea erau mai convingătoare decît cuvintele. Bărbatul îi vorbi despre artiști, despre Mandelbaum, despre excelentul impresar care era doctorul Pappenheim, ocrotitorul talentelor tinere.

Numele lui era Karl ; al ei, Lotte. Soțul lui Lotte fusese agentul principal al unei mari firme. Își pierduse viața în munți. Karl era divorțat. Copiii lui locuiau la Berlin, împreună cu bunicul lor, un general în retragere. În fiecare zi, generalul îi silea să facă alergări pe cîmp. Dorea să-i trimită la o academie militară. Băiatul mai mare, povestea Karl, era un copil sensibil, predispus la melancolie. Cum va putea rezista ? Cum avea să se simtă acolo ?

— Și eu unul ce pot face ? adăugă el. Mama lor e o prusacă din cap pînă-n picioare.

Lotte îl asculta în tăcere. Karl regreta oarecum că-și revărsase amarurile față de ea. Căută alte cuvinte dar, dintr-un motiv sau altul, nu le putu găsi. După cîteva clipe de tăcere, rosti :

— Nu-ți poți imagina ce sentiment de vitalitate îți inspiră o vacanță la Badenheim. Mă bucur că ai hotărît să rămîi. E un eveniment care nu trebuie ratat.

— Un eveniment ! exclamă Lotte.

— Nu găsesc un cuvînt mai nimerit. Văd că ești sensibilă la cuvinte.

Prin grădini izbucnise o nouă explozie de înflorire, de astă-dată un val de flori purpurii, care picau lent pe pămînt și răspundeau un parfum pătrunzător. Cîinii năvăliră din tufișuri, și Lotte se trase îndărăt cu un țipăt.

Karl o prinse de umeri, rîzînd :

— Nu te speria, or fi ei dulăi mari, dar sînt foarte cuminți. Probabil că, pe vremuri, au fost

cîini de vînătoare, dar acum sînt total îmblînziți. Sînt prietenoși și le place să-i mîngîi.

— Niciodată n-am văzut atîția cîini laolaltă. spuse Lotte.

— Nu sînt decît patru. Și-s blînzi, n-a mai rămas în ei nici urmă din vrăjmășia din trecut.

Brusc, Lotte își dădu seama că toată viața ei de pînă acum era moartă, mistuită pe vecie. Era nefericită. Simțea că se instăpînește pe ea o suferință sfîșietoare.

— Du-te la culcare, o sfătui Karl ; și cîinii se retraseră din nou în tufișuri.

Muzica începuse să duduie ritmic în sală. Vilegiaturiștii valsau cu mișcări legănate. Karl o luă pe Lotte de braț și o conduse în cameră fără nici un ceremonial, ca și cum ar fi cunoscut-o de cînd lumea.

9.

DEPARTAMENTUL Asanării ajunsese să semene cu o agenție de voiaj, presărată cu afișe : MUNCA ESTE VIAȚA NOASTRĂ... ÎN POLONIA AERUL E MAI CURAT... NAVIGAȚI PE VISTULA... REGIUNILE ÎN PLINĂ DEZVOLTARE AU NEVOIE DE VOI... APROPIAȚI-VĂ DE CULTURA SLAVĂ. Acestea și alte lozinci împodobeau pereții.

Frau Zauberblit era veselă ca o adolescentă îndrăgostită. Rîdea de accentul lui Samitzky și spunea că, de acum înainte, el va fi ghidul

lor. Numai cu cîteva săptămîni în urmă, fugise dintr-un sanatoriu. Evadarea avusese loc într-o după-masă, după ce doctorii își făcuseră vizita, după ce i se luase temperatura, i se măsurase cantitatea de sînge din flegmă și i se notase totul pe foaia de observație. Gardienii de la parter dormeau ca morți. Moartea însăși, nudă și netravestită, se ivise și pîndea pe coridor. lîngă chiuvetă. O clipă, Frau Zauberblit o privise în ochi, așa cum ar privi o femeie pe un fost amant care i-ar fi reapărut brusc în prag. Pe urmă se sculase, se îmbrăcase, se fardase, își pusese pălăria de pai și se dusese direct la gară. Încă din tren începuse să simtă că totul se schimba. Și cînd trenul oprise la Badenheim. și cînd întîlnise vechile cunoștințe și văzuse trăsurile familiare, simțise că moartea a părăsit-o. Pînă și durerile se potoliseră.

În fiecare an, cîțiva pacienți evadau din sanatoriu, și în fiecare an se reîntorceau acolo. Sanatoriul nu le-ar fi dat voie să plece. Era o instituție veche, foarte formalistă. Regimul era sever, dar nu neplăcut. Se organizau recepții pentru noii pacienți, o dată pe săptămînă venea un preot care-i împărtășea, se legau prietenii și încolțeau antipatii, exact ca în oricare alt loc. Grădinile sanatoriului îți evocau un spațios țărm de mare. Moartea se plimba pe acolo în voie, în grădina de trandafiri, în parcul de odihnă, iar pacienții îi vorbeau ca unui animal de casă, rîzînd și făcînd glume. Și cînd le suna ceasul și plecau de pe lumea asta, unii țipau. alții păstrau o adîncă tăcere.

Frau Zauberblit simțea că rîsul, pofta de mîncare, dorința de a colinda prin pădure îi reveniseră, întocmai ca pe vremuri. Samitzky nu înțelegea despre ce-i vorbește. Anii lungi, petrecuți în fanfară, îi tociseră sensibilitatea. Învățase doar să bea, să doarmă, să bată în tobă. Cînd îl apucai, era plin de datorii. Și acum, ilustra Frau Zauberblit îl numea prințul ei, și rîdea de germana lui stîlcită și spunea că Polonia este cea mai atrăgătoare țară din lume și că idișul e o limbă frumoasă, melodioasă.

Departamentul Asanării era deschis și noaptea. Ușile îi erau încadrate în lumini ; înăuntru găseai ziare, afișe, prospecte despre agricultură și industrie, artă sau divertismente, răspîndite pe măsuțe joase. Te puteai așeza într-un fotoliu, asculta muzică, răsfoi un jurnal și visa la Polonia. Îndepărtata, străina Polonie începuse să apară ca un loc idilic, pastoral.

— Nu ți-ar plăcea să vii cu noi în Polonia ? întrebă Karl.

Privirea tristă a lui Lotte se îndulci. Se uită la el cu tandrețe și răspunse :

— Dacă ții...

Chelnerița stătea în pragul ușii hotelului strigînd cît o ținea gura :

— De ce nu veniți la noi ? Anul ăsta nu avem mulți clienți, o să vă răsfățăm ca pe niște orfani !

Se adresa oamenilor spunîndu-le : „Stimați domni și doamne, iluștri oaspeți ai stațiunii Badenheim“, și cînd apărea doctorul Pappenheim, îi făcea o plecăciune pînă la pămînt și exclama : „Impresarul în persoană !“ Impresarul nu era tot atît de vesel ca fata, dar pentru o clipă își izgonea grijile și o ciupea de obraz. Iar chelnerița striga : „Oh !“

După-amiezele erau petrecute la bar sau la cofetărie. Dacă muzicanții n-ar fi supt cît încăpea în ei, căzînd după aceea în neagră deprimare și melancolie, lucrurile ar fi fost mai plăcute. Dar muzicanții văzuseră multe la viața lor și se împletiseră cu cele văzute ca rădăcinile unui copac bătrîn în țărînă deasă.

10.

LA DEPARTAMENTUL Asanării sosiră trei investigatori speciali, de la oficiul districtual. Dirijorul fanfarei deținea în buzunarul vestonului un document interesant. Certificatul de trecere la creștinism al părinților săi.

— N-aș fi crezut în ruptul capului, exclamă doctorul Pappenheim, surprins.

Dar, în chip ciudat, dirijorul nu părea prea fericit.

— Dacă dirijorul dorește, spuse Pappenheim, se poate alătura ordinului iudaic, un ordin foarte îmbietor.

— Nu cred în religie.

— Dacă dirijorul dorește, poate fi considerat un evreu fără religie.

— Cine spune asta ? Departamentul Asanării ?

După-masă plouă cu găleata. Oamenii se adunară în hol. Mai tîrziu, li se servi vin fiert,

de parc-ar fi fost toamnă tîrzie. Doctorul Pappenheim era cufundat într-o partidă de șah cu Samitzky. Seara, Frau Zauberblit avu surpriza unei vizite a fiicei ei. Fiica moștenise de la tată, Generalul Von Schmidt, un păr drept, cînepiu, care-i cădea pe spate, obraji rumeni și o voce aspră. Urma un liceu de fete, departe de mama ei.

Cei din Badenheim își aminteau încă de Generalul Von Schmidt. Soții Von Schmidt veniseră aici împreună, curînd după căsătorie. Dar generalul nu putuse suferi localitatea, și o botezase „Pappenheim“, după impresarul ei. Gîndea că e un loc pentru bolnavi, nu pentru oamenii robuști. Nu existau cai, nu se organizau partide de vînătoare, nici măcar berea nu avea gust de bere adevărată. După aceea nu mai reveniseră. Amintirea lor se ștersese. Li se născuse o fată. Anii trecuseră și Von Schmidt, care-și începuse cariera ca tînăr ofițer, urcase ferm treptele ierarhiei militare. Divorțul nu s-a lăsat mult așteptat. După divorț, Frau Zauberblit reapăruse singură la Badenheim — înaltă, subțire, îndurerată. Și asta a fost sfîrșitul întregii povești.

Fiica ei o anunță de îndată că adusese cu ea un document. Un formular juridic de renunțare la ceea ce se desemna sub termenul „drepturile materne“.

Frau Zauberblit examină formularul și întrebă :

— Asta-i ceea ce dorești și tu ?

— Asta-i ceea ce dorește tatăl meu și ceea ce doresc și eu, replică fata, ca și cum ar fi repetat o formulă învățată pe de rost.

Frau Zauberblit oftă. Despărțirea a fost dură și rece.

— Scuză-mă, mă grăbesc, îi spuse fata și o părăsi brusc.

Hotelul amuțise de uimire la apariția fetei. Frau Zauberblit zăcea într-un colț, fără să scoată un cuvînt. În acele clipe, fața ei oglindea un nou soi de mîndrie.

În hotel și în aripile sale, un simțămînt tainic părea să-i adune pe oameni laolaltă. Dirijorul avea un aer stînjenit și se duse să se așeze lîngă muzicanți. În seara aceea urmau să recite gemenii. Proprietarul hotelului pregătise sala mică. De două zile gemenii nu mai fuseseră văzuți pe terasă. Se retrăseseră în deplină izolare.

— Ce-or fi făcînd acolo ? întrebase cineva.

Șeful de sală le confirmă că timp de două zile nu puseseră absolut nimic în gură. Oamenii stăteau pe lîngă ferestre și umbrele înserării le mîngîiau fețele.

Pappenheim îi anunță într-o șoaptă teatrală :

— Repetă. Sînt fantastici.

Seara, în sala mică domnea o tăcere evlavioasă. Auditorii sosiră devreme și Pappenheim alerga de la o ușă la alta de parcă stătea în puterea lui să-i facă pe recitatori să se prezinte înaintea orei anunțate. La ora opt cei doi coborîră și își luară locurile la măsuță. Pappenheim se retrase în fundul sălii și se postă lîngă ușă, ca o santinelă.

Timp de două ceasuri gemenii rămaseră așezați și vorbiră despre moarte. Cu glasuri calme. Păreau doi oameni care vizitaseră infernul și nu se mai temeau de el. Cînd recitarea se încheie, se ridicară în picioare. Auditorii rămaseră nemișcați, cu pleoapele coborîte. Nu aplaudară. Pappenheim veni dinspre ușă și își scoase pălăria. Părea gata să le cadă în genunchi.

11.

DUPĂ-AMIAZĂ SE SERVI ștrudel cu mere. Frau Zauberblit își pusese pălăria de pai, Samitzky pantaloni scurți, de tenis, iar doctorul Pappenheim stătea în prag, ca un actor șomer. Se părea că totul era iar liniștit ca pe vremuri.

Cu o zi înainte, la miezul nopții, sosise *yanuka*. Portarul nu voise să-l lase să intre, pentru că numele băiatului nu figura în registrele hotelului. Doctorul Pappenheim, care era într-o dispoziție glumeață, îi spusese :

— Dă-i drumul, ce, nu vezi că-i evreu ?

Frau Zauberblit, care auzise de sosirea copilului minune, se entuziasmă :

— Totul se desfășoară conform programului. Nu-i extraordinar ?

— Și o să-l iubiți cu toții, o asigură Pappenheim, cu voce scăzută.

— Impresarul își onorează obligațiile. Apropo, în ce limbă o să cînte ?

— Ce întrebare ! În idiș, bineînțeles, în idiș !

Mai tîrziu, cînd *yanuka* le fu prezentat, oamenii văzură că era pe jumătate copil, pe jumătate băiețandru. Două pete purpurii îi îmbujorau obrajii. Costumul nou îi era prea mare.

— Cum te cheamă ? îl întrebă Frau Zauberblit.

— Numele lui e Nahum Slotzker, interveni doctorul Pappenheim, și vorbește-i rar, nu înțelege germana.

Brusc, riduri de adult tremurară în colțurile ochilor băiatului, dar fața-i arăta copilărească. Se simțea stingherit în fața oamenilor mari.

— De unde ești ? Din Lodz ? îl întrebă Samitzky în poloneză.

Băiatul îi zîmbi și răspunse :

— Din Kalashin.

Era o seară stranie. Frau Zauberblit arăta voioasă ca o fetișcană îndrăgostită. Samitzky se plimba în sus și-n jos pe coridor, ca un profesor de gimnastică ieșit la pensie. Dirijorul își dădea în cărți și glumea cu chelnerița, care-i servea prăjiturele proaspete cu mac. Chelnerița era pe jumătate evreică și părinții îi muriseră în copilărie. Cîțiva ani fusese metresa Grafului Shutzheim. După un timp, însă, Graful murise.

— O să mi se dea și mie voie să vin cu voi ? întrebă ea cu șiretenie.

— Ce întrebare ! Păi cine o să ne servească în Nord, dacă nu dumneata ?

— Nu sînt decît pe jumătate evreică.
— Şi eu, ce, eu sînt pe de-a-ntregul ?
— Dar părinţii dumitale au fost amîndoi evrei, nu-i aşa ?
— Da, drăguţo, s-au născut evrei, dar au trecut la creştinism.

A doua zi sosi Frau Milbaum, patroana gemenilor. O femeie înaltă, elegantă, cu un aer maiestuos. Doctorul Pappenheim era încîntat. Ori de cîte ori vedea pe cineva reîntorcîndu-se la Badenheim, se simţea fericit.

Secretul îi asalta treptat pe vizitatori şi în atmosferă plutea o vagă anxietate, care-şi avea sursa într-o anumită nouă înţelegere a lucrurilor. Oamenii se plimbau cu paşi tăcuţi şi vorbeau în şoaptă. Chelnerii serveau căpşuni cu frişcă. Vara îşi arunca peste terasa spaţioasă umbra verde, pulsînd de nebunie îmbătătoare. Gemenii, cu obrajii împurpuraţi, stăteau alături de patroana lor şi nu scoteau o vorbă. În societate, se comportau ca doi copii. Doctorul Pappenheim pregătise un întreg program şi lumea se afla într-o ciudată aşteptare. Între o investigare şi alta, bătrînii mai mureau. Oraşul era inundat de aburi de alcool. Cu o noapte în urmă, Herr Furst murise subit la cafenea. Ani la rînd colindase străzile, dichisit, într-un costum imaculat. Şi alături, la cazino, alt om picase mort, lîngă ruletă. Se simţea ceva nou în aer, un fel de dură claritate, care nu venea de la pădurile din împrejurimi.

Şi la Departamentul Asanării, cercetările continuau pe îndelete. Departamentul devenise acum focarul şi, pornind de la focar, reţeaua

se răspîndea în toate direcţiile. Erau dotaţi cu o bogată colecţie de hărţi, cu ziare şi cu o bibliotecă. Puteai trece pe acolo ca să le răsfoieşti, oricînd îţi făcea plăcere. Dirijorul se duse ca să se înregistreze şi se întoarse de-a dreptul fericit. Îi arătaseră un dulap plin cu contracte, permise şi documente. Ciudat, bătrînul lui tată scrisese cîndva o carte de aritmetică în ebraică. Ăştia de la Departament ştiau totul, ba chiar le făcea plăcere să-ţi înfăţişeze propriul tău trecut, povestea dirijorul.

La intrarea în oraş se pusese o barieră. Nimeni nu putea veni sau ieşi. Dar izolarea nu era chiar totală. Lăptarul aducea în fiecare dimineaţă lapte şi camioanele cu fructe îşi descărcau lădiţele la hotel. Ambele cafenele erau deschise toată noaptea, fanfara continua să cînte, şi totuşi s-ar fi zis că un alt timp, venit din alt spaţiu, invadase oraşul şi se instăpînea în tăcere pe el.

12.

ŞI VIAŢA ÎNCEPU să-şi schimbe cursul : adio plimbări în pădure, drumeţii, picnicuri, excursii spontane sau organizate. Activităţile erau circumscrise acum între hotel, cofetărie şi piscină. Apa îi pria şcolăriţei, a cărei siluetă se împlinise. Plonja cu calm şi dibăcie. Doctorul Shutz înota zgomotos şi cam greoi. Dar fata nu-l ironiza : era mult prea preocupată de ea însăşi. Şi Sally cu Gertie îşi pe-

treceau orele tîrzii ale dimineții la piscină. Cîndva, acest loc le fusese inaccesibil, dar bătrînul Graf, care rămăsese loial, le făcuse rost de cîte un permis la piscină și la terenul de tenis. La început vizitatorii se arătaseră indignați, dar pînă la urmă, resentimentele s-au înmuiat. Sally și Gertie învățaseră să înoate, să arunce mingile în aer și să se bucure de sporturile acvatice.

Oamenii începură să treacă după-amiaza pe la Departamentul Asanării. La prăvălia de suveniruri se și pusese în vînzare o hartă a Poloniei. Tipii mai entuziaști, cu spirit de aventură, vorbeau despre Vistula și Munții Carpați. Primul șoc se atenuase. Pînă și muzicanții nu se mai temeau să pună întrebări. Numai doctorul Langmann se arăta furios :

— Trebuie să recunoașteți, doctorul Pappenheim a reușit într-adevăr să redeștepte toate vechile fantome adormite.

— Despre ce naiba vorbește ? murmură Karl.

— Mai e nevoie de vreo explicație ?

— Poate că doctorul Langmann ar dori să ne trimitem copiii la academii militare ?

— Și ce-i rău cu băieții care se antrenează la sport ?

— Exercițiile fizice mă revoltă, spuse Karl.

— În cazul ăsta, de ce nu pleci în Polonia, la Lodz, la *Ostjuden ?* Și pe ei îi revoltă sportul. Sînt prea ocupați cu dughenele lor.

— În ce mă privește, nu văd ce strică micii negustori. Sînt mult mai rafinați decît cadeții militari. Cel puțin, ei nu mănîncă varză.

— Ce ți-am spus eu, Pappenheim a redeșteptat fantomele adormite.

— Dacă te referi iar la negustorașii ăia, dă-mi voie să-ți spun că și mie mi-ar plăcea să mă număr printre ei. Detest sporturile, vînătoarea mă îmbolnăvește, mușchii mei sînt moi, fața mi-e palidă, și nu înfulec ca un porc. Nu beau bere. Ia spune-mi, ai ceva împotriva modului meu de viață ?

— Da.

— În cazul ăsta, de ce te înregistrezi aici ?

Lotte nu lua parte la dispută. De parcă cel care vorbea n-ar fi fost Karl, pe care-l întîlnise de atît de puțină vreme, ci un soț ale cărui idiosincrazii îi erau cunoscute ca liniile din propria ei palmă.

În trecut, chiar în curtea asta a Departamentului, se făceau înscrieri pentru excursiile organizate. În curtea vecină, te înscriai pentru lecții de călărie. Tot de aici porneau trăsurile care te duceau la operă, la Karlsheim. Cu cîțiva ani în urmă apăruse în curtea asta un om care mai tîrziu devenise cunoscut sub porecla de „Sturzul". Era un tip sfrijit, cu o față de călugăr, care predica Reîntoarcerea la Natură, într-o versiune rusească. Și-a găsit cîțiva adepți care au plecat împreună cu el și s-au sihăstrit în munți. După un timp, cînd s-au întors, au povestit tuturor cum învățaseră să respire și să facă exerciții. Citiseră în grup pasaje din operele lui Hermann Hesse. Fără îndoială, omul le știuse pe de rost.

De-a lungul anilor, curtea aceasta plăcută atrăsese o liotă de potlogari, magicieni și șarlatani, înarmați cu diplome de tot felul. În fiecare an izbucnea cîte un scandal și, o dată cu numirea doctorului Pappenheim, scandalurile se înmulțiseră.

Cu cîțiva ani înainte, curtea fusese martora apariției unui omuleț scund, îmbrăcat într-un costum ieftin, care arăta a comis-voiajor. Curînd a reieșit însă că nu era comis-voiajor, ci un om care voiaja cu un mesaj. Timp de cîteva zile, a stat în curte strigînd trecătorilor : „Mîntuiți-vă sufletele cît mai aveți timp !" A găsit și el cîțiva adepți. Dar de astă-dată, povestea s-a lăsat cu scandal. Omul s-a încurcat cu o școlăriță frumoasă și, se pare, a violat-o. Părinții fetei, care au venit s-o caute, l-au dat în judecată pe doctorul Pappenheim sub acuzația de corupere de minore.

Și acum, în aceeași curte, oamenii se înscriau pentru plecarea în Polonia. Amănuntele erau obscure. Pappenheim le spunea, glumind :

— Și ce importanță are ? Care-i diferența între aici și acolo ? Poate că locul nostru este într-adevăr acolo.

Samitzky era fericit ca un băiețaș. Parfumul Poloniei îi restituia copilăria. Dar ceilalți făceau tot ce puteau ca să se sustragă. Oficiul Poștal era înecat în telegrame și scrisori expres și toată lumea îl blestema pe Pappenheim.

Foarte curînd deveni însă limpede că nu era nimic de făcut. În hotel se serveau din nou mîncăruri ușoare de sezon : găluști cu brînză și borș cu smîntînă. Șeful de sală era vesel și

jovial. Chelnerița pe jumătate evreică îl păcălea ; noaptea, îi îndopa pe muzicanții flămînzi cu sandvișuri și cu vin.

13.

BANCHETUL ÎN ONOAREA băiatului *yanuka* a început tîrziu. Pasagerii rătăceau din coridor în coridor și lumina electrică le sugea culoarea din obraji. Petele de umbră de pe covoare erau difuze și catifelate. Chelnerița servea cafea glasată. Întinseseră mese lungi în hol și le acoperiseră cu fețe de masă albe. Cîțiva muzicanți se adunaseră într-un colț unde cîntau pentru sufletul lor. Limbi de întuneric se năpusteau la ferestrele înalte, înguste.

Frau Milbaum ședea întronată în fotoliu și ochii ei verzi scăpărau scîntei verzi. Oamenii evitau s-o privească.

— Unde-mi sînt gemenii ? murmură ea.

Nimeni nu-i răspunse. Toți păreau prinși în mreje nevăzute. Gemenii tăifăsuiau cu Sally. Aceasta purta o rochie lungă, înflorată și gesticula ca o cîntăreață. Gemenii, care nu erau deprinși să discute cu femei, rîdeau fîstîciți.

Sally le povestea despre primele festivaluri. Apăru și Gertie, care exclamă :

— Ah, aici erai !

— Dă-mi voie să-ți prezint doi adevărați gentlemeni, i se adresă Sally.

Gemenii întinseră pe rînd mîinile lor lungi, albe. *Yanuka* şedea într-un colţ şi nu rostea o vorbuliţă. Doctorul Pappenheim îi explica într-un idiş stîlcit că în curînd avea să înceapă banchetul. Oamenii abia aşteptau să-l audă cîntînd.

Toată lumea bea din plin. Frau Milbaum nu se clintea de pe tronul ei regal. Ochii verzi îi sticleau de ură. Viaţa ei, întotdeauna şi pretutindeni, fusese plină de complicaţii, şi acum începea să se complice şi aici. Avea impresia că exista o conspiraţie împotriva ei. În acea dimineaţă se înregistrase la Departamentul Asanării. Funcţionarul nici nu luase notă de titlurile ei aristocratice moştenite de la primul soţ, şi nici nu pomenise măcar de cel de-al doilea soţ, un nobil cu sînge regal. Singurul nume care figura pe formular era cel al tatălui ei.

Aşezat într-un fotoliu vecin, Samitzky sporovăia într-o poloneză stricată, vioi ca un băieţandru. În expansivitatea lui, se întoarse şi către Frau Milbaum, spunîndu-i :

— De ce nu intraţi în cercul nostru, Madame ? Cred că o să ne găsiţi amuzanţi.

Ochii doamnei căpătară luciri de oţel.

— Mulţumesc, răspunse ea.

— Am fi o companie pe măsura dumneavoastră, aristrocraţie evreiască, o presă el.

— Înţeleg, răspunse ea fără să-i arunce măcar o privire.

— Şi compania dumneavoastră ne-ar face onoare, stărui Samitzky.

— N-avea grijă, ducesa va trebui să se obişnuiască cu noi, îi şopti muzicantul Zimbelman.

— S-a înregistrat şi ea, nu ? Atunci ce se ţine aşa măreaţă ? întrebă un alt muzicant din colţ.

Frau Milbaum îl măsură cu ochii ei verzi :

— Lepădături !

Zvîrli în cele din urmă cuvîntul, ca pe o piatră.

— Ne-a făcut lepădături, sări Zimbelman. A spus că sîntem lepădături.

Chelneriţa servea brînzeturi şi vin de Bordeaux. Doctorul Pappenheim şedea lîngă *yanuka* şi îl încuraja :

— N-ai de ce să fii speriat. Oamenii sînt foarte prietenoşi. Ai să stai pe scenă şi ai să cînţi.

— Mi-e frică, spuse copilul.

— N-are de ce să-ţi fie frică ; oamenii sînt foarte prietenoşi.

Dirijorul dădea pe gît pahar după pahar. Faţa îi era roşie.

— Plecăm în ţara noastră de baştină, Samitzky, va trebui să învăţăm să tragem la măsea.

— Acolo se bea alcool adevărat, nu supă de bere.

— Şi cum or să se poarte cu un *goi* ca mine ?

— Nu-ţi face griji, nu rişti nimic decît o circumciziune, glumi Zimbelman, dar îşi dădu seama că mersese prea departe. Nu te teme,

evreii nu sînt barbari, în ciuda a tot ce se spune.

Doctorul Langmann se apropie de Frau Milbaum și îi spuse :

— Mîine plec de aici.

— Nu te-ai înregistrat la Departamentul Asanării ?

— Eu mă consider un cetățean austriac liber. N-au decît să-i trimită pe evreii polonezi în Polonia, își merită patria. Eu am picat din greșeală în toată încurcătura asta. Ce, un om nu poate să săvîrșească din cînd în cînd o greșeală ? Și același lucru ți se aplică și dumitale. Și, din cauza unor greșeli, or să ne priveze de dreptul nostru la libertatea de mișcare ?

Frau Milbaum le zări acum pe Sally și pe Gertie. Îi trăgeau pe gemeni după ele, într-un loc mai întunecos.

— Tîrfe ! șuieră ducesa printre dinți.

Gemenii erau fericiți și ațîțați ca doi băietandri invitați la o orgie.

După miezul nopții, copilul fu adus pe scenă. Tremura din cap pînă în picioare. Doctorul Pappenheim stătea lîngă el, cu un aer patern. Copilul cîntă despre codrii întunecați, bîntuiți de lupi. Era un soi de cîntec de leagăn. Muzicanții înconjuraseră scena și se holbau prostește la el. Lumea lor se prăbușea.

— Minunat ! exclamă cineva.

Samitzky plîngea cu lacrimi de bețiv. Frau Zauberblit se apropie de el și-l întrebă :

— Ce s-a întîmplat ?

În același timp, Sally fu asaltată de o spaimă ascunsă. Veni lîngă doctorul Pappenheim și-l întrebă :

— Dragă domnule doctor Pappenheim, credeți că o să ni se îngăduie și nouă să venim ? Va fi loc și pentru noi ?

— Ce tot vorbești ? o dojeni el. În împărăția noastră este loc pentru toți evreii și pentru toți acei care doresc să fie evrei. E o împărăție vastă, asta a noastră.

— Mi-e teamă.

— N-are de ce să-ți fie teamă, draga mea. În curînd ne vom lua cu toții drumul.

Gertie stătea deoparte și nu punea nici o întrebare, ca și cum ea nu avea dreptul să pună întrebări.

14.

VARA ÎȘI ETALA SPLENDORILE. Trandafirii sălbatici irupeau în grădinile bete și se cățărau pe garduri. Doctorul Shutz țopăia de colo-colo ca un flăcăiandru, amintindu-și de rîsetele din trecut ale școlăriței. În ultima vreme devenise morocănoasă, din cauza piscinei. Înotul în piscină o făcea să se simtă fericită, într-un fel pe care numai animalele îl cunosc. Și acum i se răpise această fericire. Departamentul Asanării închisese rezervoarele de apă. Școlărița tînjea după înot. Shutz îi aducea cutii cu bomboane, îi promitea un tur al Alpilor,

o escapadă la Paris, un *weekend* în Majorca, o croazieră pe Marea Baltică. Încerca din răsputeri s-o facă fericită. Și cînd vedea că vorbele erau zadarnice, începea să țopăie ca un copil, să danseze ca un urs.

Sally și Gertie își îmbrăcară fustele roșii, își puseră pălăriile de pai și porniră în direcția hotelului. Doctorul Pappenheim stătea în ușă.

— Am fost lipsite de bucuria vieții noastre, îi mărturisi Sally.

— Ce tot vorbești ? întrebă doctorul Pappenheim surprins.

— Au închis piscina.

— În cazul ăsta, vom avea timp pentru studiu, replică Pappenheim.

Fetele rîseră.

— Nu vreți să intrați cu noi la bar ? Nu doriți un strop de Malaga ? propuse Sally.

— Sînt gata la orice.

În bar, toată lumea se distra. Muzicanții o aduseseră cu ei pe chelneriță, chelnerița pe jumătate evreică. Se zbînțuia pe scenă în chip de dansatoare, expunîndu-și picioarele și strigînd că pulpele ei nu fuseseră înregistrate la Departamentul Asanării, pentru că erau confecționate din carne pur austriacă.

Barmanul stropea ghivecele cu flori de pe pervazul ferestrei. Tămbălăul îl lăsa indiferent. Le cunoștea el toate nebuniile și pe față și pe dos, dar anul ăsta depășiseră orice limită. Încercase de cîteva ori s-o dea afară pe chelneriță dar, pînă la urmă, cînd muzicanții îl

amenințaseră că or să-i boicoteze barul, se lăsase păgubaș. Afacerile nu prea mergeau bine anul ăsta. Îi făcea mare concurență cofetăria, cu irezistibilele ei tarte cu căpșuni.

După ce-și termină dansul, chelnerița începu să-i imite pe gemeni, apoi cîntă la o vioară imaginară, mimîndu-l pe Mandelbaum, după care se făcu mică, imitîndu-l pe *yanuka*. Toți se prăpădeau de rîs. Pappenheim le spunea fetelor că speră să organizeze o stagiune extraordinară. Desigur că un număr de artiști îl lăsaseră de căruță, nu-i răspunseseră la telegrame — fără îndoială că totul se datora dezordinei birocratice.

— Și dacă va trebui să emigrăm ? întrebă Sally.

— Atunci vom emigra. În Polonia există locuri superbe.

Mirosurile din bar operau minuni asupra dispoziției doctorului Pappenheim. Grijile îl părăsiseră. Chelnerița era de nedomolit. Povestea anecdote, înjura varza austriacă, făcea jurăminte de credință Ordinului Iudaic al doctorului Pappenheim.

Dintr-o dată peste bar se lăsă tăcerea, o tăcere amestecată cu întunecime. Cuvintele se prăbușiră strivite. Doctorul Pappenheim își scoase pălăria de pai. Avea aerul că e gata să prezinte un nou artist faimos.

— Ce comandăm ? întrebă Sally.

— Ceva tare, răspunse Gertie fără să-l consulte pe Pappenheim.

Deodată chelnerița se ridică în picioare, își scoase ciorapii și anunță că toți bețivii și mîn-

căii aflați de față erau poftiți să se înfrupte din carne pur austriacă. Era beată turtă. Încercară s-o ducă jos în pivniță, dar barmanul se opuse pe motiv că pivnița era ticsită de sticle.

— Nu-i gustoasă carnea mea ?

Se repezi drept spre doctorul Pappenheim.

— Fără îndoială, o asigură acesta.

— Atunci de ce nu iei un cuțit să-ți tai o felie ?

— Arăt eu a măcelar ?

— Ce vrei de la el ? o întrebă Sally. Chiar îl crezi capabil de așa ceva ?

— În cazul ăsta, o să tai eu singură o porție, spuse chelnerița punînd mîna pe un cuțit și sfîrtecîndu-și pulpa.

Urmă o nemaipomenită hărmălaie. Alergară să-l aducă pe Martin. Podeaua era împroșcată cu sînge.

— N-o să mă părăsiți aici, țipa fata. Vin și eu cu voi !

Muzicanții greoi zăceau neputincioși. Groaza se închega în ochii lor.

Atunci Pappenheim se ridică în picioare și-i strigă fetei :

— Da' ce-ți închipui ? Oriunde vom merge, ai să vii și tu cu noi.

Chelnerița însă nu-l mai putea auzi.

După ce Martin îi bandajă rana, o transportară sus în hol și o înveliră într-o pătură verde, de lînă. Un fior străbătu hotelul : disperarea o scosese pe fată din minți.

A doua zi întregul hotel era cufundat într-o tăcere înghețată. Chelnerița dormea și umbre cenușii îi bîntuiau somnul. Muzicanții se ghemuiseră unul într-altul pe pajiște, ca o turmă speriată. Turla bisericii arunca o umbră lungă peste Grădinile Imperiale. Shutz nu se urnea de lîngă poala școlăriței. Începuse să se teamă de privirea ei limpede. Ochii fetei păreau să absoarbă totul. Shutz îi povesti că chelnerița, cea pe jumătate evreică, era o femeie foarte drăguță, dar din păcate nu știu ce neastîmpăr îi tulburase liniștea sufletească.

— Și rana ? întrebă fata cu bruschețe.

Shutz încercă să minimalizeze întreaga chestiune și-i răspunse că, în fond, rana era foarte superficială.

Karl ședea într-un fotoliu și contempla acvariul. Șeful de sală se apropie de el și-i povesti despre o teribilă catastrofă care se petrecuse în acvariu cu un an înainte. Un iubitor de natură adusese cîteva specimene de pești Cambium albaștri și-l convinsese pe proprietarul hotelului să-i pună împreună cu ceilalți pești. Patronul se cam temuse de peștii ăștia albaștri, dar, pînă la urmă, îi acceptase în acvariu. Primele cîteva zile peștii Cambium albaștri zburdaseră vioi prin apă, dar într-o noapte năvăliseră peste ceilalți pești și-i masacraseră. A doua zi dimineață, fundul acvariului era presărat cu cadavre.

— Și ăștia sînt urmașii asasinilor ? întrebă Karl.

— Nu. Patronul hotelului i-a condamnat pe asasini la moarte.

— Deci ăștia sînt alți pești ?

— Da, pești noi. Îmi plac la nebunie. Ia priviți cu cîtă grandoare spintecă apa. Au ceva măreț, nu găsiți ?

— Și nu se luptă între ei ? întrebă Karl.

— Cred că nu, răspunse șeful de sală. Cei verzi sînt foarte modești și retrași, nu-s deloc războinici.

— Și crezi că ar trebui separați ?

— Poate că ar trebui, răspunse șeful de sală

15.

NOPȚILE LINIȘTITE, molcome, se reîntoarseră la Badenheim. *Yanuka*, învelit în două pături, ședea pe terasă. Oaspeții hotelului îl îngrijeau ca pe un copil adoptiv. Din cînd în cînd, cîte o scrisoare expres își croia drum în localitate și pricinuia o ușoară perturbare : vreun aranjament care dăduse greș. Un comis-voiajor, care nu aflase de restricții, sosi într-o călătorie de afaceri. Nu putea înțelege : la țară, în sate, totul era perfect liniștit. Ce se întîmpla aici ?

— Deci, îndărăt în Polonia cu noi ? rîse el. Și eu care pe vremuri am fugit de acolo.

— Cu toții ne tragem din Polonia și ne reîntorceam la locul de baștină, îl lămuri Pappenheim.

— Și ce rost are să ne reîntoarcem ? Eu reprezint o firmă binecunoscută. Ideea de a mă întoarce în Polonia nu-mi surîde deloc.

Dacă n-ar fi fost aceste ecouri răzlețe din lumea de afară, probabil că izolarea ar fi fost mai ușor de suportat. Dar scrisorile ocazionale care reușeau să se strecoare tulburau apele liniștite și stîrneau o vremelnică neliniște.

— Ce-ți scrie ?

— Eu, unul, m-am învățat să trăiesc fără scrisori și ziare.

— Eu, din nefericire, nu m-am învățat să mă lipsesc de ele, spuse doctorul Pappenheim.

Scrisori și ziare. Foșnetul de hîrtie nu mai putea fi auzit în hotel. Tăcerea era densă, și de la o zi la alta devenea tot mai compactă.

— Nu sînt îngrijorat, spunea comis-voiajorul, recăpătîndu-și buna dispoziție. În cazul meu, totul e pe socoteala firmei, n-au decît să se îngrijoreze ei. Eu mi-am respectat partea mea din învoială. N-au decît să achite ei cheltuielile pentru toate încurcăturile. M-au exploatat destul în toți anii ăștia. Să plătească !

— Ai avut noroc să aterizezi aici în călătorie de afaceri.

— O dată, cu ani în urmă, am rămas înzăpezit într-un sat, căzuse o avalanșă de primăvară. O lună întreagă am dormit îngropat acolo. Și totul pe socoteala firmei.

— Și deci n-ai să pleci în Polonia ?

— Dacă cei de la firmă sînt gata să achite cheltuielile pentru o călătorie atît de lungă, n-am nimic împotrivă să plec.

A doua zi, comis-voiajorul îmbrăcă un costum alb și se așeză la o masă lîngă intrarea în cofetărie. Asemenea unui ostaș antrenat de anii lungi ai serviciului militar, era gata să profite la maximum de orice prilej de repaus. La sfîrșitul săptămînii ceru santinelelor de la bariera orașului să-i semneze dovada că nu se putea deplasa. Nu era vina lui dacă fusese reținut acolo.

Cum zilele se topeau una în cealaltă și cum santinelele de la barieră îl informară că, pentru moment, nu exista nici o intenție de a se da drumul circulației, omul ajunse la concluzia că n-avea nici un rost să trăiască asemenea unui hoț, locuind în cămărușele dosnice ale hotelului, așa încît se instală într-o cameră spațioasă, după cum îi stătea bine reprezentantului unei firme ultracunoscute. Ceilalți pasageri erau încîntați de el, de parc-ar fi fost un mesager care le aducea vești dintr-o lume îndepărtată. Se îmbrăca foarte îngrijit și, din cînd în cînd, anunța cu glas tare :

— Și acum, Salo se odihnește pe socoteala firmei. O perioadă de odihnă pe socoteala firmei valorează cît greutatea ei în aur.

Pe urmă se ducea să facă o plimbare în grădină, tot pe socoteala firmei. Orice făcea acum era în strictă conformitate cu regulamentele companiei. Firma îi cerea să se odihnească, pentru sănătatea lui, așa încît, cînd va sosi vremea să iasă la pensie, să fie un pensionar sănătos.

În cele din urmă, scrisorile încetară cu totul să mai sosească. Muzicanții se adunau și discutau cu glasuri scăzute : ce vor face în stagiunea viitoare ?

— Repetiții, copii, repetiții ! îi îmboldea Pappenheim. În curînd vom fi în drum spre Polonia și voi nu repetați ? Polonia este o țară cu un nivel artistic foarte ridicat.

A doua zi, doctorul Pappenheim îi informă că îi avansase în grad și că, de acum înainte, vor fi plătiți potrivit celor mai înalte tarife prevăzute pentru muzicanți. Erau cu toții extrem de mulțumiți. Dirijorul profită de ocazie ca să-i mustre pentru lenevia lor și afirmă că generozitatea impresarului era colosală. Dac-ar fi fost după el, nici prin cap nu i-ar fi trecut să-i avanseze. Dintr-o dată, toată lumea părea să treacă printr-un acces de generozitate. Șeful de sală își făcea frecvente apariții în restaurant, întrebîndu-i pe oaspeți dacă-i satisface mîncarea. Aparent, era trimis de proprietarul hotelului — sau poate că el însuși considera că asemenea atitudine ținea de îndatoririle lui.

— Nu-i așa că-i plăcut aici ? întrebă Karl.

— Foarte plăcut, răspunse Lotte.

— Îți trebuie oarecare timp pînă să te obișnuiești cu plăcerile localității.

Karl vorbea întruna despre cei doi fii ai lui, întemnițați de general într-o cazarmă.

— Acum, probabil că fac exerciții, spunea el.

— Probabil că aleargă.

16.

ZILELE ALUNECAU PE LÎNGĂ EI. O lumină rece izbucni dinspre nord și se așternu pe coridorul lung. Nu părea propriu-zis lumină, ci mai curînd niște ace care tăiau covorul în pătrate. Oamenii se prelingeau pe lîngă pereți, ca niște umbre.

Eleva fugită de la școală se înălțase foarte mult. Jacheta de piele strînsă pe corp îi punea în valoare silueta zveltă, dar obrajii, obrajii trandafirii, bucălați, își pierduseră prospețimea. Doctorul Shutz încerca să o învelească în pardesiul lui, dar fata se împotrivea.

Un rîs care sugera clinchet de sticlă spartă răsună în hol.

— Și n-o să te mai vedem de acum înainte ? întrebă un glas pițigăiat de femeie.

Nu se auzi nici un răspuns și, o clipă, s-ar fi zis că glasul își pusese lui însuși întrebarea.

Școlărița se ridică în picioare și spuse :

— Vino, Shutzi, haide să ieșim afară. De ce stăm aici ?

Vocea fetei avea o stranie fermitate, care nu se potrivea deloc cu înfățișarea ei delicată, fragilă.

— Peste puțin timp or să servească înghețata, răspunse Shutz, încercînd să-i frîneze impulsul.

Fata se așeză din nou și aruncă o privire pătrunzătoare în jur, cu ochii ei mari, verzi, de parcă ar fi vrut să amuțească murmurele care o împresurau.

Ședeau acolo de patru ore. Lumina asfințitului aprinsese boschetul stufos, galben, care creștea lîngă fereastră. Holul se întunecase ; era un moment de ușurare.

Oamenii schimbau priviri între ei. Școlărița nu-și desprindea mîinile de pe genunchi. Degetele ei arătau acum străvezii, mai lungi ca de obicei.

— În curînd se va servi înghețata, anunță vocea baritonală a șefului de sală.

Chiar înainte ca anunțul să fi fost rostit, el și suita lui se și înființaseră în ușă, ca niște marionete pe o scenă. Rămaseră un moment locului, înfățișînd spectatorilor conul de înghețată, în toată splendoarea lui, înainte de a fi devorat : ananas cu cremă glasată.

— Vezi, ce ți-am spus eu ? rosti Shutz pe tonul unui părinte care se adresează fiicei lui adolescente.

Școlărița înălță ochii și îi aruncă o privire rece, dojenitoare.

Oaspeții mîncară în tăcere, absorbiți în măranta plăcere de moment. Fulgi de întuneric se cerneau prin colțurile încăperii, și spațiul deveni și mai închis. Karl și Lotte stăteau izolați într-un colț.

— Peștii din acvariu, ce s-a întîmplat cu peștii din acvariu ? murmură brusc Karl.

— Nimic, înoată ca de obicei.

— Mă refer la peștișorii verzi ; unde au dispărut cei verzi ?

— Ce ciudat ! exclamă Lotte. Îi urmărești tot timpul.

Karl luă farfuria, o ridică spre buze, dar înainte de a gusta îngheţata, continuă :

— Cei verzi, cei mai drăguţi peştişori din acvariu, au dispărut fără ca măcar cineva să fi observat.

Gustă o linguriţă de îngheţată, apoi aşeză cu grijă farfuria pe măsuţa joasă.

Nu după multă vreme sosiră şi cafelele — cafea suculentă, bogat aromată. Frau Zauberblit remarcă :

— Şeful de sală ne copleşeşte cu bunătăţi, va trebui să-i fim recunoscători tot restul vieţii noastre.

— Încearcă să ne priveze de plăcerile lumii de apoi, replică Samitzky.

— Ce vrei să spui ?

— Asta nu-i cafea, e smirnă şi tămîie.

Şeful de sală se scuză, spunînd că e cafea braziliană, din depozitul lor.

Se lăsă înserarea. Focul licăritor din şemineu ilumina feţele oamenilor care-l înconjurau, şi familiara muzică a tăcerii cuprinse din nou încăperea. Şcolăriţa era absorbită în propriile ei meditaţii. Shutz îşi aprinse pipa, îşi încrucişă picioarele şi se lăsă pe speteaza fotoliului de parcă s-ar fi abandonat mîinilor diafane ale amurgului. Şi în timp ce şedeau cu toţii acolo, în tăcere, îşi făcu apariţia doctorul Langmann, sprijinindu-se în baston.

Rămase în prag şi anunţă :

— Am fost la Departament şi am cerut să-l văd pe director ca să-i cer o reexaminare.

— O reexaminare a ce ? întrebă Shutz, deschizîndu-şi ochii.

— A cazului meu, a cazului meu în speţă.

— Şi cu ce vă putem ajuta ?

— Nu am nevoie de ajutor.

Evident, colcăia în el o mînie reţinută, care-şi căuta o portiţă de izbucnire. Rămase neclintit în prag, aşteptînd ca vreunul dintre cei de faţă să-i caute pricină, dar oamenii nu erau supăraţi pe el.

— Părerea mea, în ce mă priveşte, este neschimbată, declară doctorul Langmann.

— Şi care este părerea dumneavoastră ?

— Că sînt născut şi crescut în Austria şi că legile Austriei trebuie să mi se aplice şi mie atîta timp cît voi fi în viaţă.

— Da, dar din întîmplare sînteţi şi evreu, dacă nu mă înşel.

— Evreu ! Şi ce înseamnă asta ? Poate ai amabilitatea să-mi explici ce înseamnă.

— Din partea noastră, poţi renunţa la această legătură oricînd doreşti, interveni Frau Zauberblit.

— Exact ăsta este şi argumentul meu.

— Şi atunci de ce sînteţi supărat pe noi ?

— Dar Pappenheim, cum stăm cu Pappenheim ? Nu l-aţi auzit numindu-ne Ordinul Aristocraţiei Iudaice ?

— N-am ştiut niciodată, continuă Shutz, că doctorul Pappenheim are un simţ al umorului atît de dezvoltat.

— Asemenea declaraţii nu trebuie luate uşor ! urmă doctorul Langmann pe un ton sever.

Shutz ieşi din hol să aducă nişte cărbuni ca să aţîţe focul. Faţa şcolăriţei păli. Shutz nu se

apropie de ea. Își concentra privirile pe scînteile rubinii scuipate de foc. O stranie intimitate învălui holul întunecat, o intimitate mută. Doctorul Langmann își aprinse pipa și fumul de tutun își răspîndi dulcea aromă.

Deodată, școlărița se ridică în picioare și strigă :

— De ce nu mă scoți de aici ? Nu vezi că nu mai pot suporta ?

Shutz se ridică și se apropie de ea, cuprins de panică, dar chiar în clipa cînd întinse mîna, fata se prăbuși pe jos, leșinată.

— Copila asta-i bolnavă, strigă Frau Zauberblit. Aduceți puțin coniac.

Ceasul crepusculului fusese zdruncinat. Shutz îngenunche și ridică fata pe canapea. Oamenii o înconjurară, privind-o cu o expresie de pocăință, de parcă realitatea tocmai se redeșteptase și-i plesnise în obraz.

Secretul fu dezvăluit. Școlărița era însărcinată, în luna a treia. Doctorul Shutz arăta stingherit și fîstîcit. Se așeză să-i scrie o lungă scrisoare mamei sale, informînd-o că o importantă schimbare intervenise în viața lui. Era pe punctul de a se căsători cu o femeie admirabilă ; se declara convins că mama îi va aproba alegerea. Însă, pentru moment, nu avea un șfanț în buzunar. Dacă ar putea să-i expedieze ceva bani, expres sau printr-un curier special, i-ar fi nespus de recunoscător. Împături scrisoarea, o vîrî într-un plic, dar în drum spre poștă își aduse aminte că totul fusese închis, inclusiv oficiul poștal.

17.

HALUCINAȚIILE lui Trude se evaporaseră. Stătea din nou la fereastra deschisă. Martin stropea grădina și vopsea ușa din spate. Intrarea din spate, neglijată, fusese o povară pe sufletul lui încă de la vizita inspectorului. El și Trude se înregistraseră. Procedura fusese scurtă.

— Evreu ?

— Evreu.

— Evreică ?

— Evreică.

— Și Helena ? întrebase slujbașul.

— Ea nu mai e evreică, răspunsese Martin zîmbind.

Slujbașul îi pusese o serie de întrebări, în special legate de Helena. Martin fusese încurcat și nu știuse ce să răspundă. Cînd se întoarse și îi povesti totul lui Trude, aceasta îl privi cu ochi încărcați de tandrețe, de parcă i-ar fi adus un mesaj dintr-o altă lume. Acum se lăsase cu totul în voia amintirilor din copilărie. O puzderie de cuvinte poloneze țîșniseră la suprafața memoriei ei, și ori de cîte ori le regăsea, zîmbea. Helena nu le mai scrisese. În general soseau extrem de puține scrisori și cele care răzbeau nu făceau decît să le tulbure oamenilor veghea.

Cei ce fuseseră obișnuiți să înoate în piscină își petreceau acum vremea pe terenul de tenis. Dirijorul fanfarei își omora timpul cu exerciții fizice.

Trude nu mai spunea : „Cît de transparenți arată toți și cît de slabi !" Vorbea despre copilăria ei din Polonia. Fugise de acasă mînată de un impuls prostesc. Părinții n-o iertaseră niciodată. De ani de zile nu mai pomenise de lucrurile astea.

Cînd, vreodată, încerca să vorbească, Martin îi spunea : „Tu ai rămas înrădăcinată în munții aceia". Acum, însă, o asculta și se mira : în glasul ei se deslușea o melodie, și parcă o muzică îndepărtată îi însuflețea chipul.

Trude spunea :

— Cînd Dumnezeu vrea, un om se reîntoarce în patria unde s-a născut.

„Crezi că ai mei or să mă ierte ?" Întrebarea aceasta revenea acum în mod regulat între prînz și cină. După care Trude se ducea din nou la fereastră, sau răsfoia o revistă. O dată spuse chiar :

— Helena o să se întoarcă la noi. Sînt sigură că o să se întoarcă.

Profesorul Fussholdt își citea corecturile cărții. Cîndva, prelegerile sale stîrniseră controverse în cercurile academice. El era acela care-l numise pe Theodore Herzl „un scriitor de duzină cu pretenții mesianice", iar pe adepții lui „funcționari mărunți care s-au repezit în vagonul de aur al circarului". Nici Martin Buber nu scăpase de ghimpii lui. Fussholdt era acela care spusese că Buber nu se putuse niciodată decide dacă era profet sau profesor. Potrivit cu părerea lui Fussholdt, dacă cineva merita într-adevăr titlul de „Mare Evreu", acela era

Karl Kraus : reușise să reînvie satira. Și acum, profesorul ședea și citea corecturile celei mai recente cărți ale sale. Pe cine mai ataca de astă-dată ? Pe jurnaliști, pe scriitorii de duzină sau așa-numita „artă evreiască" ? Poate că în noua lui carte se ocupa de Hans Herzl, fiul lui Theodore, care se convertise la creștinism ? Sau poate că era o carte despre satiră, singura formă de artă potrivită pentru viețile noastre.

Frau Zauberblit ședea în camera ei. Termometrul pe care și-l pusese indica 38,2 și firicelele de sînge din flegmă erau groase ca niște viermi. Durerile i se întețiseră și i se plimbau de la o coastă la alta. Să moară de moarte bună, fără să se mai întoarcă vreodată la sanatoriu — asta era ferma ei hotărîre. Moartea încetase să o mai preocupe. Ajunsese să creadă, cu simplitate și certitudine, în viața de apoi.

Îi plăceau florile din Grădinile Imperiale, plimbările scurte, tot ce se numea „Badenheim" : priveliștile și cuvintele. Samitzky bea de stingea. Vorbea o germană împănată cu poloneză și istorisea tot timpul povești despre orașul în care se născuse.

Cu o seară înainte, Frau Zauberblit redactase o schiță de testament.

1) Bijuteriile — lui *yanuka,* pentru a-și desăvîrși educația muzicală.

2) Banii numerar — gemenilor.

3) Rochiile — lui Sally și lui Gertie.

4) Obiectele de gospodărie — șefului de sală.

5) Cadavrul ei va fi incinerat. Doctorul Pappenheim urma să spună *Kaddish.*

Ascunsese foaia de hîrtie într-un sertar. Temperatura ei urca încetul cu încetul. Obiceiul de a-și nota fiecare fluctuație de febră, un obicei deprins la sanatoriu și pe care-l detesta, devenise acum un secret împărtășit numai cu ea însăși. Își nota febra și rîdea de parcă și-ar fi bătut joc de o deprindere stupidă de care nu se putea dezbăra.

Scrise numeroase scrisori. Își aduse aminte de bătrîna ei dădacă și îi trimise niște bani, dar mai presus de orice îl iubea pe Samitzky și melodia lui bolnavă. Ca și cum prietenia lor n-ar fi datat doar de un număr de zile, ci de ani fără șir. De astă-dată mulți dintre vechii vilegiaturiști nu veniseră la Badenheim. Simțea afecțiune pentru toți, chiar și pentru Mitzi.

— Dacă Mandelbaum ne trage chiulul, o să-l invităm pe Kraus, pe spezele mele — numai nu te necăji, doctore Pappenheim, nu te necăji !

Samitzky continua să bea și ea nu-i cerea să se oprească. Îl iubea, pe el și beția lui.

18.

LUMINA ERA ÎNCREMENITĂ. În aer se simțea un soi de încordare înghețată. O umbră străină, ruginie, rodea pe nesimțite frunzele de mușcată. Plantele agățătoare absorbeau umezeala amară, ascunsă. Pappenheim îi răsfăța pe muzicanți și le cumpăra șocolată și tarte cu cremă. Muzicanții erau supuși, plini

de recunoștință. Certurile luaseră sfîrșit. Și strania lumină nouă se filtra printre nori și scălda terasa spațioasă. Iubirea doctorului Shutz nu mai era plină de voioșie, ca în zilele din trecut. Umbra ruginie îi cuprinsese acum și pe el și pe iubita lui. Școlărița se cuibărea în pardesiul lui de vară, de parcă s-ar fi temut de o bruscă despărțire.

Oficiul poștal era închis. Lumini reci îi dezmierdau treptele netede, de marmură. Portalurile, cu ornamentele lor gotice, aminteau parcă de un monument în ruină. Cu o seară înainte, doctorul Pappenheim se oprise lîngă poșta ferecată și șoptise rîzînd : „Totul s-a închis."

În timp ce doctorul Pappenheim stătea lîngă oficiul poștal, o luptă disperată avea loc în farmacie. Doi străini pătrunseseră cu forța și prădaseră dulăpiorul de „toxice". Martin îi prinsese, le ținuse piept și le smulsese fiolele din mîini, strigînd :

— Așa ceva nu îngădui !

Erau doi bărbați cu fețe rătăcite, care sosiseră cu cîteva zile în urmă. Pe chipurile lor era zugrăvită o disperare rece.

Mandelbaum și trio-ul lui sosiră în toiul nopții, ca niște răufăcători. Pappenheim îi conduse la parterul hotelului și le oferi ceai.

— Ce s-a întîmplat ?

— Am obținut un transfer, răspunse Mandelbaum.

— Voi l-ați cerut ?

— Bineînțeles că noi. Un ofițeraș tînăr ne-a transferat hîrtiile. I-am explicat că trebuie să

ajungem la festivalul de aici. A rîs și ne-a dat permisul. Și am sosit, ce părere ai ?

— E minunat, răspunse Pappenheim. Nu mai credeam că o să reușiți. Acum vi se cuvine puțină odihnă.

Rețeaua îi prinsese în stațiunea de vacanță Reizenbach. La început, totul păruse o glumă, dar pînă la urmă deveni clar că austriecii nu erau cu nimic mai puțin eficienți decît nemții. Creștinii au fost trimiși acasă și evreii — da, domnule, pur și simplu și fără multă vorbărie — evreii au fost puși în carantină. Mandelbaum trimisese scrisori Conservatorului de Muzică, dar nu primise nici un răspuns. Dacă n-ar fi fost ofițerașul nu mai scăpa de acolo.

— O mică inițiativă. Evreii au fost totdeauna vestiți pentru inițiativele lor, nu-i așa, doctore Pappenheim ? glumi Mandelbaum.

Doctorul Pappenheim alergă plin de însuflețire să-l trezească pe șeful de sală. Acesta din urmă își făcu apariția și rămase locului, copleșit de venerație, de parcă fusese chemat să-l servească pe împăratul Franz Josef în persoană.

De ani de zile doctorul Pappenheim se străduia să-l ademenească pe Mandelbaum. Dar an de an nu întîmpinase decît eșecuri. Pappenheim se împăuna adeseori cu făgăduielile smulse de la el, considerîndu-le drept semne de afecțiune și speranță pentru viitor — iar anul trecut izbutise chiar să spargă gheața și să fie primit în biroul marelui om, la Conservator. Și Mandelbaum îi făgăduise că în vara asta

va veni la Badenheim. Doctorul Pappenheim nu putuse să-și creadă urechilor. Și iată-l, în sfîrșit, pe marele artist în carne și oase. Pappenheim se îndoia dacă avusese într-adevăr de gînd să vină. În orice caz, acum era aici, fără nici o posibilitate de tăgadă.

— Sîntem cu toții evrei aici ? întrebă Mandelbaum pe un ton glumeț de parcă nici n-ar fi fost marele Mandelbaum.

— Personalul a fugit, dar șeful de sală, slavă Domnului, e evreu get beget, și a mai rămas și una dintre chelnerițe.

— Așadar, totul e cușer, continuă Mandelbaum să glumească.

Șeful de sală își îngădui să vorbească.

— Maestrul are mulți admiratori aici, la Badenheim.

Mai tîrziu, porniră să facă un tur al orășelului. Mandelbaum își exprimă admirația. Declară că Badenheim era mult mai frumos decît Reizenbach. Dacă ar fi știut, ar fi venit de mult. Niciodată nu poți ști unde zace ascunsă adevărată frumusețe sau unde te așteaptă adevărații admiratori.

După ce isprăviră turul, se așezară în hol și Mandelbaum exclamă rîzînd :

— Conservatorul nu răspunde scrisorilor mele ! Auzi, Conservatorul își ignoră președintele, își reneagă fondatorul ! Asta nu-ți dă de gîndit ?

— Într-o bună zi vor regreta, răspunse doctorul Pappenheim .Apoi adăugă : Oaspeții de aici alcătuiesc un grup foarte simpatic. Și anul ăsta, datorită restricțiilor, atmosfera e mai in-

timă. Dacă maestrul va accepta să se producă, acesta va fi evenimentul vieților noastre.

— Eu ? Eu nu sînt decît un evreu, un număr, un dosar. Dacă nu era ofițerul acela tînăr, aș fi putrezit acum la Reizenbach. Ce nevoie mai aveți de mine ? Ce, sînt rabin, sînt cantor ?

— Sînteți maestrul nostru. Unicul nostru maestru și singurul pe care-l dorim.

Mandelbaum se întoarse spre trio-ul lui și rosti :

— Vom cînta pentru voi ca niște menestreli evrei. Conservatorul refuză să răspundă președintelui său, îi ignoră scrisorile recomandate, scrisorile expres. Vom deveni menestrelii voștri evrei.

Greoii, stîngacii muzicanți zăceau într-un colț și nu deschideau gura. Marele artist le inspira reverență. Stăteau ghemuiți unul într-altul ca niște păsări de curte, urmărindu-i fiecare mișcare. Și dirijorul se holba la el, ca hipnotizat. Prințesa Milbaum, care-i cunoștea pe toți artiștii de mare renume din Viena și care aflase de sosirea lui Mandelbaum, catadicsi să descindă de pe tronul ei regal și să i se adreseze :

— Profesorul Mandelbaum ! Deci și profesorul Mandelbaum e printre noi !

Mandelbaum se ridică în picioare și-i sărută mîna, spunîndu-i :

— În sfîrșit, dizgrația mea a fost expusă în public.

— Și ce spune Conservatorul Regal ?

— Nu-mi răspunde la scrisori.

— În locul dumneavoastră aș rupe orice relație cu ei, o dată pentru totdeauna. În felul ăsta le-ați da o lecție, i-ați învăța cum să se poarte.

Doctorul Pappenheim se simți stînjenit, de parcă interveniseră forțe superioare lui.

Mandelbaum îi povesti doamnei despre Reizenbach. Prințesa ascultă grotesca relatare și decretă :

— Vor plăti pentru toate astea !

Ochii îi scăpărau de trufie.

— Și aici ? se interesă Mandelbaum.

— Totu-i putred pînă în măduva oaselor, replică ea.

În aceeași seară, Mandelbaum se închise în camera lui : sunetele cristaline, șlefuite, sparseră tăcerea. O nouă teamă se înfiripă în sufletele oamenilor. Mandelbaum.

19.

SOARELE DE PLUMB atîrna greu pe orizontul rece.

— Ce distanță e de aici pînă la Viena ? întrebă cineva, fără noimă.

— Bănuiesc că vreo două sute de kilometri, poate chiar mai puțin.

Cuvintele plutiră în gol, ca niște păsări ostenite, abătute. Jos, în bucătărie, se prepara îndrăgitul ștrudel cu mere. Mirosul dulce se răspîndise pe terasă.

— Şi de ce nu ne-am hazarda să cerem o viză ? propuse unul dintre muzicanţi, care dusese o viaţă cam nomadă la tinereţea lui.

— Şi dacă ţi s-ar da o viză, unde ai pleca ?

Omul rămase tăcut, de parcă i se pusese o întrebare stînjenitoare.

Dirijorul lăsă cărţile de joc din mînă şi spuse :

— În ce mă priveşte, sînt gata să plec oriunde ar fi.

Martin scosese din dulap hainele de iarnă şi mirosul de naftalină umpluse toată casa. Visul la Polonia o liniştise pe Trude. Martin şedea lîngă ea şi o asigura că totul o să fie bine.

— Din Polonia am venit şi acum trebuie să ne reîntoarcem în Polonia. Toţi cei născuţi acolo trebuie să se întoarcă, îi repeta el, ca un fel de psalmodie.

Un grup de vizitatori furioşi stăteau lîngă telefon şi înjurau birocraţia care, brusc, fără nici un avertisment, le tăiase legăturile cu cei dragi.

— Ordine ! strigau cu disperare. Ordine !

Cîţiva dintre ei îşi dădură chiar osteneala de a scrie cîteva lungi şi detailate scrisori de protest, în care se plîngeau de toate inconvenientele pricinuite de tăierea legăturilor. Cereau despăgubiri de la agenţiile de voiaj, prin intermediul autorităţilor care-i ţineau prizonieri. Toate aceste proteste erau, bineînţeles, zadarnice. Circuitele telefonice fuseseră tăiate, oficiul poştal închis. Toate servitoarele fugiseră de parcă luaseră foc casele. Orăşelul începuse să-şi trăiască viaţa închis în el însuşi.

— Şi ce-or să facă cu noi acolo, în Polonia ? întrebă unul dintre muzicanţi.

— Ce vrei să spui ? Ai să fii muzicant, aşa cum ai fost toată viaţa, îi răspunse un prieten de lîngă el, care zăcea pe jumătate adormit.

— Atunci ce rost are să ne mai trimită acolo ?

Prietenul căută o formulă impresionantă :

— Necesitate istorică, îl lămuri el.

— Să mă tai şi tot nu înţeleg. O minte normală nu poate înţelege.

— În cazul ăsta, fă-ţi zob mintea normală şi poate c-ai să începi să înţelegi.

Casele se îmbîcseau încet de tăcere. Plantele agăţătoare încîlcite se sălbăticiseră. Acaciile înfloreau fără contenire. Toamna şi vara se amestecau în chip straniu. Noaptea, aerul era irespirabil. Samitzky bea din greu. Bea ca un ţărănoi şi vorbea o corceală de poloneză şi idiş. Dintre toate limbile pe care le cunoştea, se părea că-i rămăsese în minte numai jargonul ăsta corcit din tinereţea sa.

— De cei bei atît de mult, dragul meu ? îl întreba Frau Zauberblit cu blîndeţe.

— Cînd un om se întoarce acasă trebuie să fie fericit.

— Acolo-i frig, cu-adevărat frig.

— Da, dar e un frig sănătos, un frig cristalin, un frig cu speranţe de viitor.

Înregistrările se terminaseră. Slujbaşii zăceau la Departamentul Asanării şi beau ceai. Îndepliniseră ceea ce li se ceruse să îndeplinească. Acum aşteptau noi instrucţiuni.

Dar în stradă se mai produceau surprize. Cu cîteva zile în urmă, un om se plantase în fața poștei — un cetățean din Badenheim, care în primul război mondial fusese maior — și întrebase pe un ton cu care, fără îndoială, era deprins să comande în armată, pentru ce era închis oficiul. Doctorul Pappenheim, care nu se putea dezbăra de obiceiul de a vizita zilnic poșta închisă, îl informase, poate în mod imprudent, că orașul e în carantină.

— Nu înțeleg, răspunse maiorul. E vreo epidemie ?

— O epidemie evreiască.

— Asta vrea să fie o glumă ?

— Nu-i lucru de glumă — încercați să părăsiți orașul și veți vedea.

Omul întorsese capul și privirea ochilor săi înguști, de oțel, privirea unui om obișnuit să scruteze hărțile și cîmpurile deschise, se pironi pe silueta scundă a doctorului Pappenheim de parcă ar fi fost gata să-l mustre sau să-l concedieze.

— Domnul maior nu s-a înregistrat încă la Departamentul Asanării ? continuă Pappenheim pe un ton provocator.

Timp de două zile maiorul se împotrivi Departamentului Asanării. Îi înjura pe evrei și birocrația și teroriza străzile pustii ale orașului. Pînă la urmă își trase un glonte în cap.

Doctorul Langmann, care nu se clintea din locul său de la fereastră, observă cu glas scăzut, ca pentru sine însuși :

— Trebuie să recunoaștem că evreii sînt un neam de oameni urîți. Nu văd cui i-ar putea fi de folos.

Dirijorul lăsă cărțile de joc din mînă și întrebă :

— Îți mai aduci aminte de ceva de acasă ?

— Care „acasă“ ? răspunse muzicantul Blumenthal.

Era un individ naiv, care părea să treacă prin viață învăluit într-un nor de năuceală. La început, în vremea organizării fanfarei, dirijorul îl tratase cu asprime și-l zeflemisise. Dar degeaba. Rămăsese un visător incorijibil.

— De casa ta evreiască.

— Nu-mi amintesc nimic.

— Părinții mei s-au botezat, fir-ar să fie ! urmă dirijorul.

— În cazul ăsta, de ce nu lași totul baltă și nu te întorci la Viena ?

— Dragul meu prieten, numele meu apare la loc de onoare pe listele Departamentului Asanării.

— Și ce vor de la noi ?

— Greu de înțeles, răspunse dirijorul, ca și cum i s-ar fi cerut să descifreze o partitură complicată. Dacă se adeverește zvonul că vom fi transportați în Polonia, va trebui să începem să studiem. Eu nu cunosc un cuvînt polonez.

— Cam greu să ne punem pe învățătură la vîrsta noastră, nu-i așa ?

— N-avem încotro ! Va trebui să învățăm polona.

— Crezi, într-adevăr ?

20.

ÎN URMĂTOARELE ZILE liniștea a rămas neștirbită. Cofetăria fusese închisă și plantele agățătoare năvăliseră nestingherite peste obloanele verzi. Peștii din acvariu prosperau și se îngrășau. Dacă n-ar fi fost mirosul înțepător de tutun care stăruia în atmosferă, barul ar fi putut fi confundat cu un modest club de dezbateri.

Doctorul Pappenheim hotărî să-și facă ordine în hîrtii și le rupse una cîte una : dosare, scrisori vechi, contracte, reclame și tot felul de alte hîrțoage care-i inundau camera. După ce termină curățenia, ieși să facă o plimbare cu Sally și cu Gertie. Sally purta o rochie de dantelă pe care i-o adusese bătrînul Graf din Veneția, iar Gertie, o rochie scurtă.

— Hai să ne plimbăm, le spuse doctorul Pappenheim. Pentru astăzi mi-am isprăvit munca.

La intrarea în cofetărie îl găsiră pe bătrînul ajutor de cofetar, îmbrăcat într-un costum albastru. După toți anii lungi petrecuți sub tirania patronului cofetăriei, omul nu mai avea nici urmă de voință proprie. Fața lui prelungă te privea cu o mută neajutorare.

— Ei, ne pregătim, ne pregătim ? îl întrebă doctorul Pappenheim.

La auzul întrebării, omul se apropie de ei și le spuse :

— Eu sînt pregătit.

— Nu-i nici o grabă, mai e încă timp.

— Mi-aș permite să-l întreb pe domnul doctor, începu cofetarul pe un ton foarte respectuos, cum va avea loc transportul ?

— Cu trenul. Călătoriile cu trenul sînt plăcute, nu ?

Anii grei de temniță la gura cuptorului nu izbutiseră să încovoaie trupul de țăran al bătrînului. Arăta ca un sătean care-și măritase de mult fiicele și căruia nu-i mai rămăsese acum decît să huzurească și să depene amintiri.

— Îmi îngăduiți să vă pun o întrebare personală ? urmă cofetarul. Eu am lucrat de treizeci de ani încheiați aici. Îmi vor recunoaște oare și acolo pensia ?

— Totul, absolut totul va fi transferat întocmai, îl asigură doctorul Pappenheim. Nimeni nu va fi păgubit de nimic.

— Așa gîndeam și eu, spuse cofetarul.

Porniră mai departe. Castanii își scuturau frunzele. Piațeta îi întîmpină cu un gol care îi privea orbește. Toți anii ăștia petrecuți la Badenheim ! Fără să se gîndească un moment la el însuși. Sclav al capriciilor artiștilor. Pappenheim simțea că acum, pentru prima oară, era stăpîn pe timpul lui.

— Mi-ar plăcea să-mi reiau cercetările, spuse deodată, fără nici o legătură cu ce se discutase pînă atunci.

— Și noi ce-o să facem ? întrebă Sally. Ce ne-ați sugera să facem, domnule doctor Pappenheim. Cred că serile am putea asista la vreun curs de prelegeri. Ce părere aveți ? În toate orașele mari se organizează cursuri serale. Îmi

aduc aminte că la Viena citeam anunțuri pentru cursurile serale.

— Fără îndoială, spuse doctorul Pappenheim.

În grădina principesei Salpina trandafirii crescuseră învălmășiți, la nimereală, de parcă fuseseră hrăniți cu sfeclă putredă. Casa era pustie. La poarta de lemn nu te mai lătra nici un cîine. În ultimii ani principesa nu mai luase parte la viața activă din Badenheim, preferînd să rămînă la Viena. Iar casa frumoasă își pierduse strălucirea, dar nu și misterul. La început și principesa se entuziasmase de gemeni, dar într-o seară părăsise Badenheimul fără nici un motiv aparent .Mai tîrziu, trimisese o lungă epistolă furioasă în care-și exprima toate nemulțumirile cu privire la gemeni. Doctorul Pappenheim îi răspunsese, apărîndu-le onoarea.

— De ce s-a supărat pe noi ? întrebă Sally.

— Nu știu. Dac-aș ști... răspunse Pappenheim, înălțînd din umeri.

— Ar fi putut veni și ea cu noi. N-ar fi fost impresionant dacă plecam cu toții împreună ?

— Principesa Salpina e mare amatoare de artă slavă. A studiat-o la Berlin, interveni Gertie și apoi recăzu în muțenie, stingherită parcă de faptul că făcuse și ea remarcă.

— Într-adevăr, cunoaște arta slavă în profunzime, confirmă doctorul Pappenheim.

— Nu i-am putea scrie ?

— I-am scris eu o scrisoare lungă dar n-am primit un răspuns.

Se plimbară mult. Pappenheim era bine dispus și le povesti despre zilele lui de studenție

la Dresda. Dresda era un oraș foarte frumos, dar nu se putea compara cu Viena. Pentru cineva născut la Viena, e foarte greu să locuiască oriunde în altă parte, le spuse el.

Cînd se întoarseră la hotel, îl găsiră pe *yanuka* plîngînd : „Vreau acasă !“

Sally îi cumpără o cutie roz de bomboane, dar copilul nu se mai oprea din plîns. Cînd văzu că bomboanele nu erau de nici un folos, Gertie se ridică în picioare și-i spuse :

— Am să-ți cumpăr un tren electric, cu șine adevărate.

Copilul se liniști. Gertie se așeză lîngă el și-i povesti că Varșovia era un oraș mare, plin cu magazine de jucării. De îndată ce vor ajunge la Varșovia, ea avea să-i cumpere un tren electric. Băiatul puse o mulțime de întrebări și Gertie îi răspunse cu lux de amănunte : Varșovia era capitala Poloniei și acolo găseai tot ce-ți dorește inima.

21.

ȘI IARĂȘI CÎTEVA SCRISORI răzlețe izbutiră să se strecoare, redeșteptînd din uitare o lume adormită. Unul dintre foștii amanți ai lui Mitzi îi trimisese o carte poștală ilustrată cu un mesaj suplimentar. Mitzi se porni să plîngă. Salo stătea lîngă ea și o consola, spunîndu-i că nu trebuie să acorde prea multă importanță cîtorva

cuvinte scrise, dar consolările lui rămaseră sterile. Mitzi plîngea ca o fetiță.

Dirijorul primi raportul asupra contului său bancar. Se încuie în cameră și îl studie. Acțiunile în care investise crescuseră.

Și Karl primi o scrisoare de la fiul lui mai mare. Băiatul îi scria amănunțit, cu multă sensibilitate, despre experiențele sale la noua școală, academia militară. Se înscrisese, trecuse examenele de admitere și făcea primii pași la școala cea nouă. În ce privea studiile, obținuse de pe acum două note mari, dar înregistra progrese și la exercițiile practice. Mînca o mare cantitate de cîrnați cu varză, se învățase să bea bere, făcea exerciții fizice. În curînd aveau să întreprindă primul lor marș forțat. Băiatul avea o constituție atletică; prinsese cîteva expresii din jargonul folosit la școală. Primise și o poreclă : „Mărul lui Adam", și sărise peste toate barierele la cursa cu obstacole, fără nici o greșeală. Karl îi arătă scrisoarea lui Lotte. Aceasta o citi și aprecie că stilul băiatului era fără cusur. O clipă, tatăl își uită mînia. Inima i se dilată de mîndrie.

— E un băiat foarte sensibil. Cum poate răbda oare toată brutalitatea aceea ?

— Dar nu-ți dai seama ? Băiatul e capabil să-și formeze singur impresiile.

Fraza aceasta, rostită pe un ton calm, prozaic, îi restitui brusc lui Karl speranța că fiul iubit nu era încă pierdut pentru el.

Shutz nu primi nici o scrisoare. Școlărița își petrecea tot timpul lungită pe terasă, absorbind soarele blînd. Era concentrată asupra ei însăși și a fetusului din pîntecele ei. Shutz încerca zadarnic să o facă să vorbească. Se părea că orice canal de comunicare dintre ei secase. Fetei îi plăcea soarele mai mult decît orice altceva. Shutz era acum un element din afară, și între ei doi cuvintele se împuținau din ce în ce. În mod ciudat, el părea să nu-și dea seama.

Scrisorile răzlețe stîrniseră un fel de deznădejde rece. S-ar fi zis că abia acum începuseră oamenii să realizeze ce se petrecea cu ei.

— Telefonul ! Telefonul ! strigă cineva în gura mare.

Farmacia roia de clienți, ca un stup. Oamenii cumpărau orice fel de medicament, fără să aleagă. La început, Martin se bucurase, pînă cînd și-a dat seama ce urmăreau cumpărătorii. Își făceau stocuri de medicamente otrăvitoare și de narcotice. Se înspăimîntă și încuie farmacia. Oamenii îl implorară : „Deschide ! Deschide !" Cînd văzură că rugămințile nu duceau la nimic, se înfiripă între ei o conspirație mută, o înțelegere din priviri ; și, pînă la urmă, sparseră ușa farmaciei. Dorul îi făcea pe oameni să-și piardă mințile. Se duceau la barieră și întrebau : „Cînd vom pleca ? Cînd ?"

— Nu văd de ce vă plîngeți, le răspundea ostașul. Doar nu sînteți obligați să faceți instrucție sau să stați de gardă, nu-i așa ?

Păreau niște bolnavi care se interesau de boala ce-i măcina. Și dacă doctorul refuza să

le dea explicații, încercau s-o tragă de limbă pe soră.

Nici un artist nu-și mai făcu apariția. Doctorul Pappenheim se ducea zi de zi la poartă. Atîta timp cît ansamblul nu era complet, nu putea exista izbăvire pentru el. Oamenii își sînt complementari unii altora, și cîtă vreme unul dintre noi e absent, nu putem dobîndi mîntuirea — asta era sursa disperării lui Pappenheim.

În momentul cînd deznădejdea își atinsese culmea, Frau Zauberblit se ridică în picioare și anunță că în acea seară vor recita gemenii.

Gemenii se mai lungiseră parcă, și arătau ca doi tineri cu chipuri supte, alergători sau dansatori. În clipa cînd se urcară pe scenă, fețele lor străvezii căpătară o forță dominatoare. Măiestria lor era atît de deplină încît cuvintele nu mai semănau a cuvinte : sunau pure și abstracte de parcă nu fuseseră niciodată atinse de buze omenești.

Un ceas întreg rămaseră pe scenă într-o absolută concentrare. Și cînd ceasul se mistui, cuvintele își continuară singure opera, plutind prin aer ca niște păsări de foc.

— Au reușit, am spus eu că vor reuși ! exclamă doctorul Pappenheim.

Ochii îi erau scăldați în lacrimi. Sally se repezi afară să aducă limonadă. După spectacol, fețele gemenilor își pierdură gravitatea. Acum arătau ca doi băiețandri care tocmai s-au întors acasă după cîștigarea unei curse, satisfăcuți de ei înșiși, dar puțin vlăguiți. Povesteau anecdote și lumea rîdea. Prințesa Milbaum nu

coborîse ca să asiste la miracol. Ostilitatea ei era veninoasă. Cu cîteva zile în urmă, luase o poză marțială și îi anunțase pe toți că ea încă nutrește intenția de a demasca unele lucruri scandaloase. Lui Pappenheim îi strigase : „criminal internațional !“ După care se încuiase în camera ei și scrisese o scrisoare lungă, detailată, despre acești *Ostjuden* care puseseră stăpînire pe Badenheim și înjoseau cultura, tîrînd-o în mocirlă.

22.

PROVIZIILE DE HRANĂ nu sosiră și proprietarul hotelului își deschise depozitele. Șeful de sală stătea în pragul magaziei și spărgea bezna cu o lanternă. Degetele îi tremurau, de parcă pe neașteptate i se revelaseră comorile lumii de apoi. Era o încăpere mare, încărcată cu rafturi antice. În aerul congelat plutea acel soi de tăcere propriu locurilor sacre, pecetluite.

— De aici ? întrebă șeful de sală pe un ton reverențios.

— Da, răspunse proprietarul hotelului zîmbind, de parcă nu mai avea nimic de regretat.

Șeful de sală era fericit, de-ai fi zis că fusese înălțat în grad. Hotelul era acum îmbălsămat de miresmele băuturilor fine. Ciocolată elvețiană, vinuri franțuzești, fisticuri, compot de

piersici. Lumea stătea la mese și se ospăta cu discretă plăcere.

— De perioada asta o să ne amintim toată viața noastră, spuse muzicantul Zimbelman.

— Fii liniștit, va trebui să plătim cu bani grei toate astea, îl temperă dirijorul.

Pînă și gemenii coborîră din sihăstria lor pentru a gusta noile delicatese. Slăbiseră mult în ultima vreme. Hainele albe deveniseră prea largi pentru umerii lor înguști. Și semănau leit!

Sally li se adresă :

— Ce mai fac artiștii ?

Iar șeful de sală declară cu încîntare :

— E o plăcere să-i vezi pe artiști printre noi.

Gemenii arătau acum ca doi tineri de familie bună, bine crescuți. Rîdeau, cereau amănunte și șeful de sală își făcea timp pentru a le oferi o lecție de gastronomie franțuzească. El era un ardent adept al bucătăriei franceze și se străduise ani de zile să izgonească mirosurile grele, austriece, din bucătăria hotelului.

Se lăsă seara. *Yanuka* le cîntă cunoscutul cîntec de leagăn *Rozinkes mit Mandleh* *. În ultima vreme căzuse într-o stare de depresiune și refuzase să mai cînte. Pappenheim îi vorbea întruna, dar copilul se împotrivea consolărilor : era furios și amărît.

Sunase ceasul de glorie al șefului de sală. Pronunța numele franțuzești ale mîncărurilor de parcă mîngîia silabele cu limba, și ca și

* Roșcove și migdale. (idiș)

cum n-ar fi vorbit despre bucate, ci despre niște făpturi vii, care trebuiau tratate cu tandrețe.

Pe chipurile lui Gertie și Sally reapărură expresiile vechi, familiare, ce solicitau discret atenția clienților.

Sfîrșitul de vară era uimitor de frumos. Privit de pe terasă, Badenheim arăta ca un covor smălțuit cu lumini de aur. La avizierul municipal nu apăruseră anunțuri noi. Dirijorul îi lăsa pe muzicanți în voia lor. Chelnerița pe jumătate evreică, îmbrăcată într-o rochie albastră, ședea laolaltă cu oaspeții. Un zîmbet sceptic îi adia pe buze. Martin o îngrijise cu devotament și se vindecase. Șeful de sală o răsfăța cu delicatese și cuvinte afectuoase.

Se instaurase o bizară acalmie. Oamenii își petreceau o bună parte din timp moțăind în fotolii. Salo ședea lîngă dirijor și-i mărturisea că gusta din plin odihna. N-are nici un rost să încerci să precipiți evenimentele. Și nici proprietarul hotelului n-avea să se ruineze din cauza lor. Dirijorul se simți iritat și-i răspunse lui Salo că nu se cuvenea să vorbească în felul ăsta. Dar Salo continuă să-l tachineze spunîndu-i că pe el îl unge pe inimă toată dezordinea actuală, deși sufla un vînt de pagubă, care n-avea să aducă nimic bun. În ultimii ani prețurile crescuseră. Firma lui se umpluse de bani, în timp ce el era întotdeauna lefter și dator vîndut. Aici, însă, ce-i lipsea ? Avea casă, masă, muzică, o companie plăcută. Nu-i păsa de nimic. N-aveau decît să treacă totul în contul firmei. Dirijorul era indignat

de cuvintele și de tonul lui Salo, dar nu-i mai spuse nimic.

Pe neașteptate, toată lumea păru să fi căzut într-un soi de transă. Șeful de sală se deplasa de la masă la masă, spunînd :

— Cine știe dacă vom mai putea vreodată să vă oferim asemenea delicatese.

Ochii îi jucau în lacrimi. Dar oamenii își pierduseră pofta de mîncare. Zăceau cu privirile ațintite pe acvariu sau pe picturile în ulei de pe peretele alăturat. Proprietarul hotelului înțepenise parcă în prag.

Mandelbaum își teroriza trio-ul fără milă. Urla, amenința, izbea cu pumnii în masă. În holul cufundat în tăcere, strigătele lui aveau un ecou de parcă cine știe ce lucru cumplit s-ar fi petrecut la etaj. Deodată școlărița izbucni :

— Să se ducă cineva sus, să-i salveze ! Mandelbaum îi tortureză ca un sadic.

Dar nimeini nu se clinti. Continuară cu toții să privească în gol și nimeni nu schiță o mișcare. Nici măcar apariția ceșcuțelor cu cafea neagră nu reuși să-i înviorezе. Școlărița se ridică în picioare și strigă că-i era silă și greață de oamenii de acolo. Un sadic tortura sus niște oameni nevinovați, și aici zăceau cu toții impasibili, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

23.

CA O ÎNCUNUNARE A SEZONULUI, cei de la hotel serviră cidru auriu, o licoare subtilă care îți isca întotdeauna o delicată nostalgie.

Șeful de sală era teribil de mîndru de această băutură, preparată după o rețetă specială a lui. De obicei, la vremea asta, pasagerii erau ocupați să-și împacheteze bagajele, să-și ia rămas bun de la prieteni, să arunce o ultimă privire de pe terasă frumosului Badenheim, înainte de a-l părăsi a doua zi.

De astă-dată, cidrul, pe care șeful de sală îl servea cu mișcări încete, calculate, avea un gust pătrunzător, ușor amețitor. Oamenii îl sorbeau pe îndelete, din cănile rustice, savurîndu-l cu o plăcere stranie, secretă.

De obicei, la vremea asta, Pappenheim ședea și recapitula ceea ce numea el „lecțiile stagiunii respective“ : lipsa de responsabilitate a muzicanților, eternul deficit și toate belelele mari și mici care-i întunecau fericirea. Dar acum supărările de acest gen se evaporaseră. Nu purta nimănui pică. N-ar fi dorit decît să se ridice și să mulțumească vizitatorilor pentru încrederea lor, pentru prietenia și colaborarea lor, ar fi vrut să menționeze numele artiștilor care-i trăseseră clapa și să rostească vorbe de laudă la adresa lor ; ar fi vrut să explice că, de acum înainte, nu va mai exista nici o deosebire de spațiu sau de timp între Badenheim și Viena, adică între localnici și oaspeții de vară. De acum înainte totul va fi Badenheim, aici sau în alt loc, nu mai avea nici o importanță.

În timp ce asemenea cuvinte galopau prin mintea doctorului Pappenheim, proprietarul hotelului își făcu apariția și declară că vrea să ceară scuze tuturor celor de față pentru

inconvenientele ivite — poate că, în oarecare măsură, era și vina lui și, în orice caz, pentru partea de vină care-i revenea lui îi ruga să-l ierte. Vorbea atît de calm și de ponderat de parcă-și măsura cuvintele cu o riglă.

Pe terasă se stîrni un val de emoție trecătoare. Frau Zauberblit se ridică de pe locul ei și îl asigură pe proprietar că nu avea nici o pricină de a se învinovăți. Fiecare vară petrecută la Badenheim însemnase o adevărată sărbătoare și anul acesta nu făcuse excepție.

Șeful de sală continua să toarne cidru. Pe terasă era răcoare și oamenii își înveliseră picioarele în pleduri de lînă. Vechea, familiara căldură se statornicise parcă din nou. Proprietarul hotelului se alătură musafirilor. Arăta puțin intimidat. S-ar fi zis că, în orice moment, cineva avea să se scoale și, la fel ca în fiecare an, să lanseze îndemnul: „Haideți, copii, treceți la făcutul bagajelor, la împachetat!" Dar nimeni nu se ridică. Momentul fusese parcă înghețat în timp.

Strălucirea asfințintului rumenea terasa și fețele oamenilor. Martin ședea deoparte, într-un fotoliu, cu Trude alături. Nu scoteau un cuvînt, ca și cum nimic nu se întîmplase. Muzicanții tîndăleau pe pajiște. Parcă așteptau ca dirijorul să le strige dintr-o clipă în alta: „Sus, băieți, urcați în camere și îmbrăcați-vă uniformele!" Dar nimeni și nimic nu se urnea. Șeful de sală continua să toarne cidru în cănile rustice, care păreau acum ciudat de grele, ca și cum ar fi fost confecționate din plumb. Shutz o învelise pe școlăriță în trei pături. Soarele

scăpăta încet, lăsînd în urmă-i dîre lungi de lumină rece.

— De ce nu vrei să bei puțin? o întrebă Shutz pe școlăriță. Îl jignești pe șeful de sală, cidrul e mîndria și bucuria lui.

Școlărița se ridică în silă și sorbi o înghițitură lungă. Fața îi era atît de străvezie, încît îi puteai vedea oasele maxilarelor mișcîndu-se.

Sally și Gertie se alăturară grupului și se așezară lîngă *yanuka*. Băiatul era bine dispus și le întrebă cum le cheamă. Pappenheim le spusese că băiatul nu vorbește nemțește, totuși părea să înțeleagă. Fetele îl rugară să le cînte; el le întrebă dacă erau studente la universitate și amîndouă izbucniră în rîs.

Pînă și Karl arăta calm. Golea cană după cană, dar cidrul nu i se urca la cap. Părea mulțumit.

— Nu-i așa că-i plăcut aici? o întrebă pe Lotte, așa cum o mai întrebase la început.

— Foarte plăcut, răspunse Lotte.

Întunericul porni să se cearnă și cuvintele se topiră. Fața școlăriței arăta din ce în ce mai transparentă. Ochii ei nu oglindeau nici teamă nici regret. De parcă n-ar fi fost o elevă fugită de la școală, ci o tînără care gustase la viața ei și plăcerea și decepția: se cuibărea în căldura păturilor ca o femeie cu experiență care cunoaște valoarea intimă a obiectelor neînsuflețite.

— Ce s-a întîmplat cu copila asta?

Oamenii schimbau priviri între ei. Și aceeași întrebare părea să țîșnească și din privirile îndrăgostitului Shutz.

Un răstimp lung rămase cu ochii ațintiți asupra fetei. Dar chipul ei nu trăda nimic. Părea aureolată de o lumină bolnăvicioasă. Pînă la urmă, și această lumină se stinse și fața îi rămase împietrită.

— Vrei să facem astă-seară o plimbare? întrebă Shutz.

— Unde? răspunse fata și cuvintele răsunară nu ca o întrebare, ci ca o dură statuare a unui fapt.

24.

NOPȚILE DEVENISERĂ RECI și translucide. Hotelul vibra de acorduri muzicale. Pînă și cei mai trîndavi muzicanți făceau acum repetiții. Nimeni nu mai putea pune întrebarea: „De ce nu repeți?" Niciodată nu răsunase în Badenheim o asemenea concentrare de sunete.

— E o sărbătoare pentru ureche! exclama doctorul Pappenheim.

— Pe mine mă înnebunește, bombănea Mitzi.

— Doar n-ai vrea să se prezinte în Polonia fără să fie bine puși la punct? Ce-ar spune lumea?

Vara nu fusese prea generoasă cu Mitzi. Nici un curtezan, nici un prieten. Unul era ocupat să facă exerciții, celălalt se îndrăgostise de altcineva, al treilea își calcula investițiile. Pînă și plicticoșii, greoii muzicanți își vîrîseră brusc în cap să repete. Fussholdt era complet absor-

bit de corecturile lui. Mitzi plîngea. Meschina ei vanitate, cultivată cu atîta simț al feminității, se prăbușise și zăcea țăndări în jurul ei — și lipsită de această măruntă vanitate, ce-i mai rămînea pe lume? Fussholdt și iar Fussholdt, cu veșnicele lui corecturi. Și asta-i tot ce avea să fie de acum înainte. Așa că ce-i mai păsa ei dacă rămîneau aici sau plecau în Polonia? Totuși plîngea cu lacrimi amare. Toți anii care aveau să vină păreau legați laolaltă într-un nod dureros.

— Peste cîteva zile, toate or să se schimbe. Sîntem în pragul unor transformări radicale, o asigură Pappenheim, alegîndu-și cu grijă cuvintele.

Cu zece ani în urmă, Fussholdt fusese un strălucit tînăr lector universitar, și un tip sociabil, care juca ping-pong. Mitzi nu-i fusese nici pe atunci credincioasă, dar el avea în schimb compensația faimei. Se adîncise din ce în ce în cercetările lui și, cînd venea la Badenheim, se deda cărților ca un bețiv la băutură. Zece ani petrecuți alături de Fussholdt o secătuiseră pe Mitzi de orice strop de speranță. Nu mai vedea în față decît o eternitate de plictis și dezolare.

— Ideea călătoriei ăsteia mă sperie, mărturisi ea.

— N-ai nici un motiv să fii speriată, o liniști Pappenheim. În Polonia sînt mulți evrei. În fond, dacă stai să te gîndești, un om trebuie să se reîntoarcă la origini.

Patronul cofetăriei stătea afară și își vărsa năduful :

— Tot orașul s-a smintit. N-are decît să emigreze Pappenheim, nu noi ! Ce rău am făcut noi ? Noi n-am adus niciodată aici artiști depravați și nu am încurajat nici un fel de dezmăț.

— Nu te interesează muzica ? o întrebă Pappenheim pe Mitzi.

Era ancorată ca o navă pustie, și în ochii înguști îi tremura o spaimă ce depășea orice posibilitate de speranță sau de remediu : ce avea să se întîmple în Polonia ? Iar și iar același lucru : Fussholdt cu cărțile lui și Mitzi singură cu ea însăși.

— Te vei simți cu totul alt om, o asigura Pappenheim. Nici nu-ți poți da seama cît de diferit va fi totul.

Samitzky își lăsă deoparte instrumentul și se apropie de ei.

— Ah, dac-am fi repetat în trecut așa cum repetăm acum !

— Și Mandelbaum ? întrebă Mitzi. Bănuiesc că el nu repetă.

— Nu le port eu de grijă marilor artiști. Dar ce-o să se întîmple cu noi, ăștialalți ? O să ne perpelim în iad.

— Vorbești de trio ? interveni Pappenheim. Eu cred că nu avem de ce ne rușina cu ei. Și gemenii au evoluat frumos în ultima vreme.

Toate delicatesele se isprăviseră. În chip ciudat, oamenilor nu le era foame. Lucrul care le lipsea cel mai mult erau țigările. Dacă ar fi avut țigări, nu s-ar fi plîns de nimic. Fără

țigări, însă, viața era un infern. Și, minunea minunilor, Sally găsi un pachet de țigări. Toată lumea se strînse în jurul ei să vadă miracolul cu ochii, iar Sally dărui fiecăruia cîte o țigară. Era o noapte senină, clară. De la primul etaj, se răspîndea muzică. Oamenii se așezară în fotolii, savurînd fumul de tutun.

— Cei de sus nu fumează ? întrebă cineva.

— Nu. Obișnuiau să fumeze, dar Mandelbaum le-a interzis.

— Așa că au depășit și acest viciu ?

Șeful de sală îmbrăcă un impecabil costum negru, și se așeză împreună cu oaspeții. De acum înainte, formalismele nu mai erau necesare. Își putea permite și el să se amestece printre musafiri și să asculte muzică. Salo își pufăia țigara cu încetineală. De două zile nu mai pusese o țigară în gură, și ce gust mai are viața fără de țigări ?

— Aș da toți banii pe care îi datorează firma în contul meu, pe un pachet de țigări, spuse Salo.

— Ce tot vorbești ? exclamă dirijorul. Trebuie să fie o avere !

— Și pofta mea, mica mea poftă de o țigară, asta nu valorează nimic în ochii dumitale ?

— Nu te poți stăpîni ?

— Nu mai sînt sclavul firmei. Acum, micile mele capricii sînt mai importante decît firma. Conturile lor de cheltuieli nu mă mai impresionează. Dacă n-aș fi avut micile mele capricii, aș fi fost și eu azi un om bogat, dar pentru nimic în lume n-aș renunța la ele. N-au decît să mă concedieze cei de la firmă !

— Temperează-te, domnule, temperează-te ! îi spuse dirijorul cu severitate.
Sally le povestea tuturor :
— Am scotocit prin toate dulapurile, am dat peste atîtea sticluțe că aș fi putut deschide o parfumerie, dar nici urmă de țigară. Și deodată, în mijlocul sticluțelor, ce văd ? un pachet întreg de țigări !
După toate aparențele, Salo băuse prea mult. Blestema firma și toate activitățile ei și făcea jurăminte solemne că în viața lui nu avea să mai fie sclavul cuiva sau a ceva, în afară de micile lui capricii. Acestea fiind spuse, își scoase toate chitanțele și notele de plată din buzunarul hainei și le împrăștie pe jos. Dirijorul se aplecă și începu să le adune, mormăind :
— Omul ăsta a înnebunit !

25.

— DE CE NU IEȘIM AFARĂ ?
Dacă oamenii n-ar fi fost atît de furioși, ar fi fost posibil să mai facă o plimbare în parc, să respire prospețimea aerului. Soarele continua să strălucească, dar oamenii mîhniți se agățau cu îndărătnicie de vechile cuvinte, tezaurizîndu-le ca pe niște instrumente antice, ieșite din uz. Și din moment ce erau incapabili să se elibereze de vechile cuvinte și spaime, rătăceau pe străzi, tîrîndu-și umbrele mînioase după ei.

— Propovăduiește sportul ! Sportul ! bombăni Karl, referindu-se la doctorul Langmann.
Cuvîntul *sport* nu fusese rostit de buzele doctorului Langmann, dar, evident, Karl nu uitase încăierarea lor din curtea de lîngă Departamentul Asanării. S-ar fi zis că avea să-și poarte ostilitatea cu el oriunde s-ar fi dus, în oricare loc de exil.
Conflicte vechi, conversații uitate, scăpări de vorbire — nimic nu dispăruse. Toate erau prezente, clare și vii ca în ziua în care avuseseră loc. Oamenii se evitau unii pe alții ca niște vrăjmași. Parcul era pustiu și trist.
Fratele maiorului îmbrăcase uniforma ofițerului mort și se împăna pe Strada Mare. Cînd se apropie de ușa hotelului, strigă :
— Toată lumea afară, la raport ! Cît număr pînă la zece ! Sergent, scoate-i pe terenul de exerciții ! Două ore de instrucție, după aceea o cursă cu obstacole ! Săptămîna asta avem o inspecție de la comandament.
Salo începu să-l necăjească :
— Domnule ofițer, dar oamenii sînt pe front !
— Ia poziția de drepți, impertinentule, ia poziția de drepți !
— Domnule ofițer, am chemat preotul să ne spovedească. Am fost scutiți de inspecția de dimineață.
— Inspecția de dimineață are întîietate.
— Deci n-am fost scutiți ? Un minut, mă duc să le spun oamenilor că n-au fost scutiți.
— Cît număr pînă la zece !
— Dar vă rog să numărați rar.

Karl încercă să se elibereze de strînsoarea ușoară a degetelor lui Lotte pe brațul lui. Lotte se muncea să-l convingă :

— Lasă-l în plata Domnului, Karl, te rog. Nu vezi că nu trebuie luat în serios ? E țicnit.

Într-o seară, santinelele de la poartă veniră și-l arestară pe fratele maiorului. Omul strigă și amenință, dar toate vechile onoruri nu-i mai erau acum de nici un folos. Santinelele îl îmbrînciră cu brutalitate. Porni în fața lor, ținîndu-se foarte drept, ca un ostaș.

Nopți grele, dense, coborîră peste Badenheim. Cuvîntul *sport* era tabu. Karl stătea pe lîngă uși, trăgînd cu urechea. Doctorul Langmann se încuiase în cameră, speriat de privirea fixă cu care-l pironea Karl. În raza privirii lui, ardea o flacără de safir.

Lumini aspre, lumini desprinse de albastrul diafan al cerului, se cățărau pe barele solide ale ferestrelor. Cuvinte desprinse de trup pluteau prin coridoare.

— Vii ?

— Un minut, vin îndată.

— Ia-ți pardesiul, te aștept afară.

Cuvintele nu mai aparțineau prezentului. Erau cuvintele primăverii care, într-un fel, stăruia încă, suspendată în vid.

— Programul ! Aveți programul festivalului ? întrebă o voce de femeie, dar cînd întîlni privirea mînioasă a lui Karl, bătu grăbit în retragere.

Și tăcerea, tăcerea încărcată care-i despărțea pe oameni unul de celălalt, se lăsă iarăși peste hol.

— Dacă am putea măcar deschide ușile care dau pe terasă... n-am putea deschide ușile terasei ?

Terasa fusese cotropită de plante agățătoare. Mușcatele proliferau ca bălăriile. În timpul zilei nu pătrundeau în hol nici lumina, nici zgomotul.

— Haide să ieșim puțin, propuse Lotte.

— Și peștii ? Peștii din acvariu... să-i lăsăm în voia soartei ?

— Nu. Doamne ferește, spuse Lotte.

— Noi nu sîntem *junkeri*, nu sîntem prusaci. Noi suferim pentru peștișorii din acvariu. Atîta timp cît vom trăi, ne va fi milă de peștișorii din acvariu.

— Sigur că da, îl asigură Lotte.

— În cazul ăsta, cum de-ți trece prin minte să ieșim ?

Și muzicanții erau prea speriați ca să iasă din camere. Karl teroriza pe toată lumea. Numai Lotte nu se temea de el. Îi vorbea cu blîndețe și duioșie și aduna firimituri de la bucătărie ca să hrănească peștii din acvariu. Noaptea, Karl lumina apa cu o lanternă.

Nebunia lui Trude devenise acum fermă și calmă. Frica o părăsise. Dormea bine și vocea îi era liniștită.

— În curînd vom pleca în Polonia și totul o să fie perfect.

— Și Helena se va reîntoarce la noi.

— Desigur.

Martin îi punea soției sale întrebări legate de Polonia, de parc-ar fi consultat un oracol. De cînd fusese devastată farmacia, lumea lui

se prăbușise. Zăcea în cameră și nu mai ieșea deloc. Trude îl întreba uneori :

— De ce nu te duci în oraș ? Nu te mai interesează lumea de afară ?

Cînd vorbea despre Polonia, ochii îi scînteiau și suferința se ștergea de pe fruntea ei. O piele nouă, tînără, părea să i se aștearnă peste față. Rîdea.

Martin o bombarda cu întrebări :

— Rîurile sînt frumoase în Polonia ?

Trude nu făcea economie de amănunte. Nu mai exista o a doua țară atît de frumoasă ca Polonia, un aer mai pur decît aerul Poloniei.

— Și idișul ? Știi că eu nu vorbesc limba idiș.

— Nimic nu-i mai ușor decît să vorbești idiș. E o limbă simplă, frumoasă, și poloneza e o limbă frumoasă.

În glasul ei vibra puterea, în ochii ei sticlea puterea. Martin stătea neputincios, alături de ea. Îi absorbise boala, dar în el boala mocnea, lipsită de vitalitate, de rădăcini. Tristețea îl strîngea ca un clește. Trude îl ocăra spunîndu-i :

— Dac-ai avea puțină credință în suflet, ai fi fericit.

Și cînd îi învăluia seara și aerul se întuneca, Trude își aducea cu ea în cameră străzile aglomerate din Lodz, și pe mama ei și pe frații și surorile ei ; și le vorbea, alternativ, în idiș și în poloneză. Martin ședea și asculta multiplele voci. Și cînd vocile o osteneau, spunea „noapte bună“, de parcă se despărțea de persoane dragi, care erau gata să se lase furate de somn.

26.

ORAȘUL COLCĂIA DE STRĂINI. Umbrele pădurii reveniseră și se alungeau peste pietrele de pavaj din Grădinile Imperiale. Brize de munte măturau aleile și în aer plutea un miros jilav de mușchi. Sally și Gertie stăteau în poarta casei lor și ofereau străinilor căni cu supă.

— Ce loc e ăsta ? întrebă cineva, ca și cum s-ar fi trezit brusc dintr-un somn zbuciumat.

— Stațiunea de vară Badenheim, localitatea unde se țin festivalurile muzicale.

— Și unde au loc concertele ?

— În Sala Mare.

La auzul acestor cuvinte, omul păru să se reînsuflețească.

Spre sfîrșitul după-amiezelor, oamenii se adunau în fața intrării hotelului și doctorul Pappenheim le vorbea. Cît de mult i se schimbase înfățișarea în ultimele luni ! Le vorbea despre Polonia. Despre lumea minunată unde urmau să plece.

— Aici nu mai e viață pentru noi, le spunea el. Aici totul a devenit pustiu.

Numai cu cîteva zile în urmă, toți acești oameni se aflaseră în locuințele lor calde, preocupați de afacerile lor prospere. Și acum se pomeniseră lipsiți de adăpost. Li se luase totul ; trăiau parcă un soi de coșmar. Cineva ceru amănunte despre condițiile de cazare din Polonia, despre condițiile de muncă, de transfer al valutei austriece, și un bărbat care-și

pierduse soția pe drum se întrebă dacă nu cumva i-o luase înainte și se și găsea în Polonia.

— Și vom avea vreun prilej să-i ascultăm și noi pe gemeni ? întrebă careva în întunericul ce se dilua.

Salo se simțea fericit. Sejurul lui în Badenheim avea să-i coste o avere pe cei de la firmă. Totul era pe socoteala lor, pînă și drumul în Polonia. Muzicanții îl simpatizau si-i spuneau „Agentul". Iar Salo, obișnuit cu vorbăria și solicitările negoțului, ședea în fotoliu și perora : omul are datoria să-și lărgească orizontul. Încă de pe cînd era un băiețandru se dăduse în vînt după călătorii.

— Ar trebui să-l determinați pe doctorul Pappenheim să semneze Formularul 101. De bună seamă că-l are, nu există patron să nu-l aibă. Asta vă va asigura călătorii cu orice preț, dar așa ca mine, pe socoteala companiei.

— Formularul 101 ? Ce mai e și asta ? N-am auzit în viața mea de el, spuse unul dintre muzicanți.

— Eu am profitat ani de zile de el, e un formular oficial. Nu mi-a trebuit mult pînă să-l dibuiesc. Și pot să vă spun că mi-a adus considerabile venituri indirecte.

Unul dintre străini năvăli în hotel și amenință să-l ucidă pe proprietar.

— *Ostjuden,* numai voi sînteți de vină !

— Eu nu sînt vinovat de nimic.

Proprietarul hotelului stătea lîngă străin ca un prizonier.

Omul răcnea și își agita pumnii, și cum evident era pradă unui acces de nebunie, ceilalți se apropiară de el și încercară să-i explice că lucrurile nu stăteau chiar așa de rău. Fără îndoială că pe el, anume, o să-l absolve o curte de apel. Nu există jurisdicție să nu aibă o curte de apel, ăsta e un fapt știut. Nici un comitet nu poate să procedeze după cum îl taie capul. În fond, e o chestiune de procedură juridică. Și dacă instanțele mai mici au comis o greșeală, atunci instanțele superioare aveau s-o repare. Nu trebuia să-și facă sînge rău.

— Aveți dreptate, unde-i sediul Curții de Apel ? întrebă străinul, domolit.

— Probabil că se va anunța în curînd.

— Nu înțeleg, continuă omul. Ce sînt eu, un criminal ca să fiu izgonit din casa mea ? Explicați-mi, vă rog.

— Nu-i vorba de o crimă, ci de o neînțelegere. Și noi sîntem, în oarecare măsură, victimele aceleiași neînțelegeri.

Cuvintele „procedură juridică" și „apel" părură să-l satisfacă pe om. Se vede că studiase dreptul. Se mai potoli un pic. Contactul cu vechii termeni îi reechilibră oarecum judecata.

Proprietarul hotelului, constatînd efectul benefic al vechilor termeni asupra minții tulburate a străinului, continuă să folosească același ton față de el. Curtea de Apel avea să se ocupe

în curînd de doleanțele oamenilor, negreșit. Și fără îndoială că se vor descoperi multe erori în aceste proceduri pripite. Probabil că cineva comisese o greșeală. Sus, la etaj, erau o mulțime de paturi libere. Domnul ar putea să se odihnească puțin, dacă dorește. A doua zi vor afla, desigur, noi amănunte.

Omul se simțea fîstîcit, rușinat.

— N-am știut, spuse el. Îmi pare rău, Știți, mi s-a luat dintr-o dată tot ce aveam. Și m-au tîrît aici pe motiv că sînt evreu. Probabil că se refereau numai la *Ostjuden*. Eu sînt, ca și dumneata, austriac. Străbunicii mei ? Nu știu. Poate să fi venit din răsărit, cine știe ? Dar ce importanță are de unde au venit străbunicii mei ?

Apoi se întoarse spre proprietarul hotelului si spuse cu glas tare :

— Vă rog să-mi îngăduiți să vă ofer scuzele mele.

Hotelierul se grăbi să se comporte față de el ca față de un oaspete de onoare.

Urcară împreună la etaj.

— De ce să nu trageți un pui de somn ? Ați trecut doar prin atîtea necazuri, îl sfătui proprietarul hotelului. Aveți aici pijamale, un prosop.

Străinul, spăsit, își scoase puloverul și pantofii și spuse — cum obișnuia, probabil, să-i spună soției sale :

— Te rog să mă trezești mîine dimineață devreme.

27.

ZILE CENUȘII se întinseră peste oraș. În hotel nu se mai serveau mesele. Toată lumea stătea la rînd să-și capete mîncarea de prînz : supă de orz și pîine uscată. Muzicanții își deschiseră valizele. Un iz de rumeguș și de drumuri prăfoase invadă coridoarele lungi.

Într-o bună zi, își făcu apariția în stradă bătrînul rabin. Cu mulți ani în urmă îl importaseră în Badenheim, aducîndu-l din răsărit. Timp de cîțiva ani, oficiase slujbe la sinagogă, de fapt, ca să fim drepți, la azilul de bătrîni. Cînd bătrînii muriră, locul rămase pustiu. Rabinul suferi un atac de paralizie. În oraș, toată lumea crezuse că murise și el, laolaltă cu ceilalți bătrîni.

Hotelierul, care stătea în prag, îi spuse : „Poftiți înăuntru, domnule“, ca și cum n-ar fi fost proprietarul, ci un portar. Doi dintre muzicanți ridicară scaunul pe roți. Rabinul își duse mîna streașină la ochi și o vînă albastră i se zbătu pe fruntea albă.

— Evrei ? întrebă el.

— Evrei, confirmă proprietarul hotelului.

— Și cine este rabinul vostru ?

— Dumneavoastră, dumneavoastră sînteți rabinul nostru.

Fața rabinului oglindea o uimire severă. Bătrîna lui memorie încerca să descopere dacă-și băteau joc de el sau nu.

— Ne îngăduiți să vă oferim ceva de băut ?

Rabinul se încruntă :

— Cușer ? întrebă el.

Proprietarul hotelului își lăsă privirile în pămînt și nu răspunse.

— Cu toții sînteți evrei aici ?

Bătrînul își revenise din uimire și un licăr de viclenie îi scînteia în ochi.

— Cu toții, cred.

— Și ce faceți ?

— Nimic, răspunse proprietarul hotelului, zîmbind.

Samitzky îi sări în ajutor :

— Ne pregătim să ne reîntoarcem în Polonia.

— Cum ? întrebă rabinul încordîndu-și auzul.

— Să ne întoarcem în Polonia, repetă Samitzky.

A doua zi, misterul se mai limpezi. O femeie cumsecade, creștină, avusese grijă de rabin în toți acești ani, dar acum îl abandonase subit și plecase. Rabinul petrecuse cîteva zile străduindu-se să-și miște scaunul pe roți, și pînă la urmă izbutise.

Acum punea întrebări și lumea îi răspundea. Lungii ani de izolare îl făcuseră să uite limba și vorbea un amestec de idiș și ebraică. Cîțiva muzicanți apărură în ușă, cu valizele în mînă.

— Cine sînt aștia ? întrebă rabinul.

— Muzicanții.

— Și se pregătesc să cînte ?

— Nu. Vor să se întoarcă acasă, dar drumurile sînt blocate.

— Să rămînă să petreacă sîmbăta cu noi, să rămînă aici de ziua sabatului.

— Ce spune ? întrebară muzicanții surprinși.

Lumina plumburie de toamnă apăsa orașul. Proprietarul hotelului stătea în bucătărie, ca un servitor, și servea supa. Nu mai sosiseră nici un fel de provizii. Stocurile erau pe terminate. Sufrageria arăta ca o bucătărie pentru masa pomanagiilor. Seara, umbre lungi se furișau peste mese. Ochii muzicanților îi priveau cu posomorîtă neputință. Cu cîteva zile înainte clocotiseră încă de indignare. Și acum s-ar fi zis că toate dorințele lor muriseră sufocate. Înțeleseseră : nu mai exista cale de întoarcere. Pînă și optimismul doctorului Pappenheim părea mai stăvilit. Patronul cofetăriei amenința cu pumnii în direcția hotelului, de fapt, în direcția lui Pappenheim și făcea legămînt să-l ucidă.

— Ce mai spune rabinul ? întrebă Frau Zauberblit.

— Doarme, răspunse proprietarul hotelului.

Muzicanții își îndesau valizele cu farfurii de porțelan fin și cu tacîmuri de argint, fără nici un pic de milă față de proprietar. Samitzky îi mustra :

— Ce v-a apucat ? În Polonia nu se mănîncă în farfurii de porțelan.

— Nu facem nimic rău, răspunse unul dintre muzicanți, fîstîcit ca omul care-i prins furînd pentru prima oară. Dacă ne întoarcem vreodată, o să le dăm înapoi.

Luxuriantele plante agățătoare năvăliseră în interior și umpleau acum terasa într-o ultimă izbucnire de înverzire, înaintea iernii. Scaunele părăsite zăceau mohorîte, pe locurile lor. Umbra își lăsase greutatea pe ghivecele cu muș-

cate și florile căpătaseră un roșu de sfeclă putredă.
— Ce s-a întîmplat cu maiorul? întrebă cineva.
— S-a împușcat.
În fața ferestrelor oblonite ale cofetăriei, stătea Bertha Stumglantz. Cu o zi înainte, fusese readusă în localitate. Părinții îi muriseră de mult și casa lor fusese preluată de municipalitate.
— Mă mai ții minte? o întrebă Sally.
— Cred că da. Am fost colege la gimnaziu, nu-i așa?
— Nu, draga mea, n-am fost. Numele meu e Sally și dînsa e Gertie.
— Atunci m-am înșelat, răspunse Bertha pe un ton de scuză.
— Numele meu e Sally. Dînsa e Gertie.
Bertha nu-și mai amintea. Evident, o părăsise memoria. Privirile îi rătăceau în gol.
— De ce e totul închis?
— Orașul se pregătește pentru transfer. Doctorul Pappenheim zice că toată lumea va fi transferată în Polonia — și noi două.
— Doctorul Pappenheim?
— Impresarul, nu-l mai ții minte?
Oameni ciudați erau aduși zilnic dinspre porți. Doctorul Pappenheim stătea în ușa hotelului ca un portar.
— De ce-ați venit? îi întrebă cineva pe străini.
— Sîntem născuți aici și am fost obligați să ne reîntoarcem, explică unul.
— Ei, nu-i chiar atît de rău aici, interveni

Pappenheim. Îl avem pe Mandelbaum printre noi și pe gemeni.
— Gemeni? Care gemeni?
— Evrei, de unde sînteți? întrebă rabinul așa cum obișnuiau să întrebe oamenii din vechime.
O ancestrală tristețe îi incețoșă ochii.
— Dumnealui e rabinul nostru, se împăuna Pappenheim. Un rabin autentic, din vechea școală.
Rabinul punea tot timpul întrebări. Proprietarul hotelului își trîntise o tichie pe cap și îi servea rabinului apă rece.
Zi de zi soseau noi străini, descendenți ai vechilor familii din Badenheim. Blestemul orașului îi hăituise în toți acești ani și acum, în sfîrșit, îi ajunsese din urmă. Rătăceau prin vidul paralizat al localității, ca niște suflete fără astîmpăr.
În mijlocul întregii harababuri, doctorul Pappenheim primi o scrisoare de la Departamentul Asanării prin care i se cerea să li se pună la dispoziție toți artiștii înregistrați. Pappenheim era entuziasmat:
— Ne așteaptă un larg turneu de concerte!
Toamna devenea tot mai cenușie. Vîntul mormăia pe străzile pustii. Mandelbaum își tortura trio-ul fără cruțare. Cizela fiecare notă. Gemenii se retraseră din nou în sihăstrie. O atmosferă austeră se statornicește în hotel. Pappenheim pășea în vîrful picioarelor și murmura:
— Ssst! Nu deranjați muzica!
Muzicanții își molfăiau pîinea în tăcere.

— Pentru noi, repetițiile nu mai sînt de nici un folos. Ce n-ai făcut la tinerețe, nu mai poți recupera la bătrînețe.

Pappenheim îi consola : vor avea timp berechet acolo unde vor pleca, și vor putea să repete. Și el intenționa să-și reia munca de cercetare.

Doctorul Pappenheim întreprindea constante tentative de a restabili comunicarea cu patronul cofetăriei.

— De ce ești furios pe noi ? Ce ți-am făcut ? Noi n-am făcut nimic rău. Spune-ne dumneata, ce rău am făcut ? În Polonia, vei putea să deschizi o cofetărie mai mare decît asta de aici. Omul are datoria să-și lărgească orizontul.

Dar cuvintele nu duceau la nimic. Patronul cofetăriei stătea în fața ferestrelor oblonite și blestema. Dacă n-ar fi fost hotelul și corupția de acolo, autoritățile n-ar fi închis orașul. Toate porneau de la Pappenheim. Omul ăsta trebuia arestat. Numai noaptea îi mai tăcea gura.

Mandelbaum părea în sfîrșit mulțumit Trio-ul îl umplea de entuziasm. El însuși izbutise să scoată sunete noi din vioară.

— Cînd plecăm ? îl întrebă pe Pappenheim, pe tonul ce-l folosea față de propriul lui agent.

— În curînd, îl asigură Pappenheim, de parc-ar fi deținut vreo informație secretă.

— Am progresat mult, știi, am progresat.

Sîmbătă seara plouă cu găleata. Rabinul se ruga cu glas tare. Oamenii se lipiseră de pereți ca niște umbre. Proprietarul hotelului aduse vin și lumînări, iar rabinul oficie binecuvîntarea.

Imediat după binecuvîntare, muzicanții urcară în camerele lor ca să-și facă bagajele. Valizele erau mari și burdușite. Doctorul Pappenheim părea surprins de această osteneală.

— Eu unul plec cu ce am pe mine. Nu iau nimic, spuse el. Dacă mă vor, să mă ia așa cum sînt, fără nimic altceva.

28.

ULTIMELE ZILE ale orașului Badenheim au fost aureolate de o strălucire gălbuie, tristă. Nu mai exista nici o țigară. Oamenii se nutreau în taină cu drogurile furate. Unii reacționau cu veselie, alții căzuseră în stări depresive. Stăteau pe la ferestre sau urcau la etajele de sus. Ploile din ultima vreme readuseseră la viață frunzișul din Grădinile Luxembourg. Era o priveliște splendidă. Iar hotelul părea un loc de închinăciune, în care puteai plînge sau păstra tăcerea, fără ca cineva să te tulbure.

Șeful de sală învăța idiș. Samitzky îi înșiruia în carnet liste lungi de cuvinte pe care omul le studia. Începuse să se gîrbovească și privirea i se pierdea în gol. Accentul austriac se ținea de el ca o lipitoare, dar se străduia să depășească și acest obstacol. Salo îl consola spunîndu-i că în Polonia îi va veni ușor să învețe limba. Acolo toată lumea vorbea idiș.

— Găsesc că e o limbă foarte interesantă, aprecie șeful de sală.
Martin era covîrșit de amărăciune. Prădătorii îi goliseră farmacia. Cosmeticele zăceau risipite pe jos, mărturie a barbariei care avusese loc. Toate rugămințile lui erau zadarnice. Oamenii îl evitau de parc-ar fi fost un polițist.
Rabinul își revenise total. Fața lui palidă avea o expresie de luciditate rece. Pappenheim ședea alături de el, exersîndu-și elocvența : oamenii erau bucuroși să plece în Polonia. Erau fericiți, așteptau cu nerăbdare.
— Și ce-o să faceți acolo ?
— Ce vreți să spuneți ?
— Au de gînd oamenii să respecte cele zece porunci ?
Rabinul zîmbi șmecherește, de parcă știa că pusese o întrebare indiscretă.
— Șeful de sală studiază cu sîrg, iar eu citesc acum marea operă a lui Buber.
— Buber ! Într-o vreme stîrnise vîlvă. Deci i se mai citesc încă operele ?
— Pot să vă asigur că ostilitatea împotriva așa-zișilor *Ostjuden* este un lucru care ține de trecut.
Glasul doctorului Pappenheim avea o inflexiune rugătoare, de parcă i-ar fi cerut rabinului binecuvîntarea pentru călătorie. Dar rabinul rămînea neînduplecat.
— Și cum o să vă cîștigați existența ? întrebă el.
— Avem mari artiști printre noi, artiști de talie mondială, îi răspunse Pappenheim, simțind că prinde iar glas. Iar doctorul Shutz e un tînăr matematician de geniu. Doctorul Fussholdt e un istoric cu faimă.

Veselia țîșni din nou la suprafață. Sally și Gertie își îmbrăcară rochiile cele mai elegante. Salo glumea tot timpul. Pînă și nefericita de Mitzi rîdea de se prăpădea. Pilulele lui Martin izbutiseră acolo unde muzicanții dăduseră greș. Numai mîhnirea lui Martin nu cunoștea margini. Repeta întruna denumirile latine și germane ale medicamentelor mortale. Dar nu era decît o voce în deșert.
Asupra lui Karl drogurile avuseseră un efect negativ. Era necontenit furios. În ochi îi licărea o lumină stranie. Lotte nu se mai clintea de lîngă el, dar Karl își pierduse controlul și întreaga lui mînie era îndreptată împotriva doctorului Langmann :
— Sport ! Vrea să introducă sportul ! Auzi, sportul !
— Ce mai spune rabinul ? întreba lumea.
— Un om admirabil ! răspundea Pappenheim cu mîndrie.
Muzicanții erau tare abătuți. Devastaseră hotelul, își împachetaseră valizele, acumulaseră averi. Și acum zăceau noaptea în pat, ronțăind ciocolată. Dar aceste tainice orgii nu le aduceau nici un pic de bucurie. Apăreau ca niște hoți, chiar și în propriii lor ochi, și erau speriați, pur și simplu speriați. Samitzky își aminti de un cîntec care se cînta în Polonia, în copilăria lui,

și melodia puse stăpînire pe el, mistuindu-l ca o flacără. Vibra în ea o puternică intensitate. Gertie se rostogolea pe jos, ca o minge, dar nimeni nu părea să se mire.

Medicamentele se epuizară și ele, iar oamenii recăzură în ei înșiși, în amărăciunea lor. Din fiecare colț, disperarea îi privea în ochi. Bucătăria era cufundată în întuneric, măsuțele de ceai, abandonate, iar cele două candelabre atîrnau strîmb, ca după o noapte de chef. Ce se putea face? Ce remediu putea exista? Ah, dac-ar putea fi reînsuflețit festivalul! Oare exista vreo șansă de a reînvia festivalul? Mandelbaum își tiraniza muzicienii și refuza să iasă din cameră. Gemenii hotărîseră că se vor produce numai la Varșovia, cînd vor ajunge în Polonia. *Yanuka* se comporta ca un copil răzgîiat. Nu mai accepta să cînte decît în schimbul cutiilor cu bomboane. Obrajii îi deveniseră palizi. Se îngrășase. Se părea că-și pierduse vocea. Fără muzică, și fără posibilitatea de a insufla viață auditorilor, artiștii se retrăseseră în ei înșiși.

Doctorul Pappenheim stătea în ușa hotelului și le vorbea străinilor. Cineva ceru informații în legătură cu festivalul. Pappenheim se scuză pentru încurcăturile care surveniseră în program. El întreprinsese tot ce-i stătuse în putință, dar ce să-i faci dacă anul ăsta au prevalat chestiuni de altă natură?

Ah, dacă ar putea reînvia festivalul! Oare nu exista vreun mijloc? Oamenii se țineau acum pe urmele doctorului Pappenheim nu cu întrebări, ci cu rugăminți. Tînjeau după acest

stupefiant, cu care se obișnuiseră ani la rînd. Doctorul Pappenheim bătea la ușa marilor artiști și-i implora:

— Doar un singur concert, unul singur, faceți o pomană pentru noi...

29.

SURPRIZELE SE ȚINEAU LANȚ: se reîntoarse Helena. Se opri la barieră, îmbrăcată într-o rochie lungă și cu o broboadă pe cap, ca o țărancă izgonită de soț. Intră în oraș și santinelele n-o întrebară unde se duce. Pășea încet, de-a lungul străzii, asemenea cuiva care se reîntoarce la vechea vatră, fără bucurie sau vreo dorință specială. Un moment, rămase nemișcată în fața farmaciei devastate, apoi intră.

— Helena, spuse Trude, fără surpriză în glas, de parcă i se întorsese fiica după o zi de școală.

Helena își trase un scaun și se așeză.

Cu o nopate în urmă, Trude se tolănise în fotoliu, murmurînd de una singură:

— Cînd se întoarce Helena? Mîine sau poimîine? E în drum spre casă.

Martin nu-i mai puse nici o întrebare. Boala lui Trude sălășluia acum în el, i-o absorbise cu totul. Trude vorbea despre orașul ei natal din Polonia, de parcă-l părăsise doar cu cîteva săptămîni înainte, ba chiar, o dată, se apropiase de Samitzky și-i vorbise în poloneză. Samitzky fusese încîntat să-și audă limba și se

pornise pe o discuție însuflețită. Frau Zauberblit rămăsese deoparte minunîndu-se de afecțiunea pe care o resimțeau amîndoi pentru limba maternă.

Helena ședea fără să scoată o vorbă. Trude n-o întrebă nici cum, nici de ce. Martin se lăsă în genunchi în fața ei și-i sărută mîinile, vorbindu-i, ca să iasă din încurcătură :

— Mama spunea întruna : „Helena e pe drum, Helena e pe drum..."

— Tata e emoționat, remarcă Trude. Ia te uită cît e de emoționat !

Martin era acum convins că tot ce spunea Trude se adeverea. Și durerea care-i împovărase de atîtea zile sufletul se topi în lacrimi.

— Cum a mers ? o întrebă Martin pe Helena, de parcă se interesa de o excursie sau de un examen. Noi am fost cam îngrijorați.

— Eu n-am fost îngrijorată, declară Trude.

— Mama ta e foarte bucuroasă că se întoarce în orașul ei natal din Polonia.

Seara, Martin le servi ceai și prăjiturele. Ca în vremurile de altădată. Helena își scoase de pe cap broboada țărănească ; fruntea ei înaltă degaja un fel de mîndrie uscată. Își amestecă ceaiul și clinchetele linguriței se stinseră unul după celălalt.

— Plecăm, o informă Trude. Tatăl tău și-a lichidat afacerile.

Helena își înălță ochii și-i învălui pe amîndoi într-o privire lungă, tandră.

— Așa-i c-am avut dreptate să nu te las să te măriți cu el ?

Helena își plecă ochii.

— Am avut dreptate, nu ?

Era un subiect vechi, care nu fusese niciodată discutat deschis în casa lor.

30.

DULĂII ÎNCERCARĂ să sară zidurile, dar n-avură destulă putere. Santinelele îi goniră. Deveniseră sfrîjiți și se înrăiseră. Șeful de sală îi mîngîia cu blîndețe și le promitea că, dacă vor fi cuminți și ascultători, o să-i ia și pe ei în Polonia. Totul depindea numai de ei. Privirea lor fioroasă scînteia ca metalul lustruit.

Noaptea, sfîrtecau tăcerea cu urletele lor. Oamenii aveau coșmaruri. Mitzi se plîngea că în viața ei nu fusese chinuită de asemenea visuri îngrozitoare. Salo îi tălmăcea favorabil visurile și-i spunea că se datorează numai cîinilor — dacă n-ar fi fost cîinii, ar fi dormit cu toții liniștit, doar aerul blînd de toamnă priește somnului.

Indignarea doctorului Langmann se ostoise. Acum ședea într-un fotoliu și se uita la oameni, scăpînd din cînd în cînd cîte o vorbă. Lumea nu se sinchisea de el. Pînă și Karl încetase să-i mai fie ostil.

Mandelbaum era teribil de furios din pricina cîinilor. Ieșea întruna din camera lui tunînd și fulgerînd.

— Tăcere, barbarilor! Ar trebui să fie căsăpiți.

Patronul cofetăriei se închisese în casă. Bătrînul ajutor de cofetar stătea în prag, gătit în costumul lui bine călcat, și privea în gol. Anii lungi, petrecuți lîngă cuptor, îi secaseră și ultimul strop de voință. Salo îi vorbea despre necesitatea îmbunătățirii condițiilor economice și sociale. Muncitorii erau exploatați. În Polonia exista un proletariat militant care lupta să-și afirme locul în industrie. Era nevoie, desigur, de curaj, dar din momentul în care îți biruiai teama inițială, îți dădeai seama cît de neghiob ai fost în trecut. Cînd patronul cofetăriei auzi toate astea îl sfătui pe bătrînul cofetar să nu mai stea să-i asculte pe măscărici. Singurul lucru necesar era ca toți *Ostjuden* să fie expediați îndărăt în răsărit. În ultimii ani invadaseră Austria.

— Și cum stăm cu proprietarul hotelului? se interesă bătrînul.

— Proprietarul hotelului e austriac, e drept, dar a fost slab și a deschis ușa bufonului ăluia de Pappenheim, vicleanul *Ostjude* și sursa tuturor nenorocirilor noastre. Cine a inventat festivalul, dacă nu Pappenheim? Cine a umplut orașul de artiști morbizi și de vilegiaturiști depravați?

— Și eu cum stau? întrebă cofetarul.

— Tu te-ai născut aici; părinții tăi s-au născut aici. Tu ești de credință iudaică, dar nu ești un *Ostjude*.

Cofetarul se simțea fericit. Înainte, patronul cofetăriei nu catadicsise niciodată să stea de

vorbă cu el. În toți anii lui de serviciu îl tratase cu asprime, iar în timpul sezonului de vară îl muncise ca pe un rob. Acum, însă, stătea și îi vorbea, tratîndu-l ca pe o ființă umană.

— Și cine le-a adus aici pe Sally și pe Gertie? întrebă cofetarul.

— Cum, cine le-a adus? Pappenheim, bineînțeles. Nu-ți amintești, a încercat să le treacă drept cîntărețe. Eu, cel puțin, nu le-am permis niciodată să-mi treacă pragul.

Șeful de sală nu mai putea ține cîinii în frîu. Zi de zi erau tot mai ostili oamenilor. Se repeziseră la Lotte și-i sfîșiaseră rochia. Karl se jurase în sinea lui să-i otrăvească.

Șeful de sală implora dulăii:

— La urma urmei, nu sînteți animale sălbatice. Dacă o țineți așa, n-am să vă pot lua în Polonia. V-am hrănit în toți anii ăștia și acum, cînd nu mai am ce să vă dau, nu vreți să mă mai ascultați. Ce să mă fac cu ei? se văita șeful de sală, deznădăjduit.

— O să aibă grijă de ei patronul cofetăriei. El rămîne aici, nu-i așa?

— Îi urăște.

Florile de toamnă îmbălsămau aerul cu miresmele lor pătrunzătoare și soarele de plumb strălucea statornic deasupra ferestrelor înalte, urcînd agale pe cer și sugînd umbra în substanța lui. Terenul era acoperit de frunze îngălbenite și arăta ca un cîmp părăsit.

— Ce să mă fac? Nu-i mai pot stăpîni, își spunea singur șeful de sală. Dacă aș avea

puțină carne proaspătă poate c-aș reuși să-i îmbunez — în fond, nu-s decît niște cîini.

Și cînd soarele asfinți, iar lumina crepusculului cuprinse strada, patronul cofetăriei își scoase capul afară pe fereastră și începu să strige în gura mare :

— Totu-i numai din vina lui Pappenheim ! N-ar fi trebuit să-l las să pună piciorul aici ! N-are decît să se ducă în răsărit — acolo-i locul care i se potrivește. Noi n-am făcut nimănui nici un rău.

Vorbele lui cădeau într-o cadență îndărătnică și cei din holul hotelului aveau impresia că ascultă o voce care strigă lozinci la megafon. În cele din urmă, își retrase capul și o tăcere grea se lăsă o dată cu întunericul, înfășurînd oamenii ghemuiți prin ungherele holului.

31.

ÎNTR-ADEVĂR, surprizele nu mai cunoșteau margini. Într-o noapte se iviră doi gardieni de la sanatoriu ca s-o ridice pe Frau Zauberblit. O căutau de multă vreme și acum că o descoperiseră, erau fericiți. Frau Zauberblit nu părea surprinsă : asemenea unui deținut evadat, era pregătită pentru orice, chiar și pentru această tristă posibilitate.

Cei doi gardieni vîrstnici arătau sănătoși și robuști în uniforma sanatoriului. Unul avea o servietă de piele care conținea un mandat de percheziție și un ordin de arest administrativ.

— Cum de m-ați descoperit în văgăuna asta uitată de Dumnezeu ? întrebă ea rîzînd.

— V-am căutat mult și bine, răspunseră ei fără supărare.

În ultima vreme tusea i se întețise, nu-i mai apărea sînge în flegmă, dar durerile din coaste deveniseră mult mai puternice. Medicamentele i se terminaseră și moartea se reîntorsese la ea exact sub aceeași înfățișare cu care o pîndise la sanatoriu.

— De ce nu luați loc ? A trecut atîta amar de vreme de cînd nu ne-am mai văzut, se adresă Frau Zauberblit gardienilor, de parc-ar fi discutat cu doi vechi prieteni.

— Și sanatoriul nostru emigrează.

— Adică pacienții evrei.

Cînd fusese spitalizată pentru prima oară, cei doi gardieni arătau încă tineri. Pacientele flirtau cu ei. Le plăcea vîna lor țărănească. Anii trecuseră și acum îmbătrîniseră și ei, dar sănătatea robustă nu-i părăsise. Fețele le erau rumene de cîrnați și de bere.

— Dar știți, eu m-am înregistrat aici, la respectabilul Departament al Asanării.

— De ce să nu plecați împreună cu toți ceilalți ? o întrebară ei pe un ton blajin, părintesc.

Doctorul Pappenheim îi sări în ajutor, dar gardienii vîrstnici, care arătau ca doi oameni cucernici porniți într-o misiune religioasă, îi explicară calm că toți pacienții evrei fuseseră adunați laolaltă și că numai Frau Zauberblit lipsea. Nu puteau efectua transportul fără ea.

— Numai eu lipsesc? exclamă Frau Zauberblit. În cazul ăsta, să mergem. Se spune că în Polonia aerul e mai curat. Am nevoie de aer curat.

— Asta spun și doctorii noștri.

— Dacă-i așa, să mergem, înapoi la sanatoriu! Oamenii trebuie să se întoarcă de unde au venit. Așa se spune, dacă nu mă înșel.

— Nu aveți o valiză? întrebară gardienii. Serile sînt reci.

— Și de ce vă grăbiți? interveni doctorul Pappenheim, încercînd să mai întîrzie plecarea. Doar vom merge cu toții în același loc.

— Pacienții sanatoriului călătoresc sub supraveghere medicală, răspunse unul dintre gardieni, cu amabilitate.

— Și deci ne părăsești? întrebă doctorul Pappenheim cu o notă de implorare în glas.

— Nu pentru multă vreme.

Frau Zauberblit își îmbrăcă rochia de vară și anunță:

— Sînt gata.

— Rochia asta nu-i prea subțire? întrebă iarăși unul dintre gardieni, pe tonul îngrijorat al unui vechi prieten.

— Nu pot suferi hainele groase. Au fugit mulți pacienți anul ăsta?

— Numai cinci. I-am adus pe toți îndărăt. Și ei trebuie să plece în Polonia.

Samitzky dormea buștean pe o bancă din Grădinile Luxembourg. Toată noaptea băuse și se certase cu cofetarul, și-l înjurase pe Karl și amenințase să spargă acvariul. Spre dimineață căzuse beat mort pe o bancă în parc.

Toate încercările de a-l trezi se dovediră zadarnice. Dormea tun.

— Atunci, haide să plecăm, spuse Frau Zauberblit. Ce rost are să stăm aici degeaba?

O frumusețe bolnavă îi înflorea obrajii. Oamenii o însoțiră pînă la barieră. Îl sărută pe *yanuka* pe frunte și-i spuse:

— Aștept lucruri mari de la tine.

Nu există nici o trăsură. Porniră pe jos în direcția gării. Lumina de toamnă, lumina de plumb, stăpînea cîmpurile. Efectele ploilor erau vizibile pe izlazul comunal. Ici, colo, păștea cîte un cal sau cîte o vacă. Și rîul șerpuia ca o panglică de argint.

— Așa-i că-i frumos? îi întrebă Frau Zauberblit pe gardieni.

Cînd Samitzky se deșteptă și află totul, nu scoase o vorbă. Seara făcu țăndări geamul ușii din spatele hotelului. Așchiile de sticlă zăceau răspîndite peste tot. Proprietarul hotelului nu se grăbi să vină la fața locului. Oamenii știau că durerea lui Samitzky era mai mare decît el însuși, și că nu putea cunoaște alinare.

Bătrînul cofetar se eliberase din gălbenușul patronului cofetăriei. Noaptea, îngropa morții îndărătul Grădinilor Luxembourg. Mișcările lui aveau o calmă detașare de parcă întreaga viață fusese gropar. Și pe zi ce trecea se înghesuiau tot mai mulți la groapă. Noii veniți erau atît de plăpînzi și de retrași, ca niște păsări care pierduseră contactul cu cerul. Mu-

reau în tăcere, fără nici un strigăt. Şi bătrînul cofetar îi pregătea pentru înhumare, şi-i îngropa în toiul nopţii.

32.

ÎN CEA DIN URMĂ seară sărbătoriră ziua de naştere a lui Gertie : împlinea patruzeci de ani. Sally şi Gertie îşi împodobiră casa în onoarea oaspeţilor. Aveau o vilişoară de ţară de modă veche, bine întreţinută şi ornată cu boschete de trandafiri. În interior domnea o moliciune feminină. Conţi, grafi, industriaşi, feluriţi intelectuali dezabuzaţi petrecuseră de multe ori cîte o noapte aici. Ce-i drept, casa nu mai era ce fusese. Fetele se străduiau din răsputeri să mai dea salonului acel aer de moliciune feminină care le plăcea lor. Dar degeaba. Casa arăta acum ca un han de ţară ponosit. Lămpile răspîndeau o lumină cenuşie care se împrăştia pe podea. Covorul gros era jerpelit.

Primul sosi doctorul Pappenheim. O sărută pe Gertie pe obraji şi rosti pe un ton festiv :

— A trecut multă vreme de cînd n-am mai fost pe aici.

Fetele erau atît de încîntate de parcă n-ar fi fost vorba de familiarul doctor Pappenheim, ci de un musafir sosit din depărtări.

— Sînt purtătorul unor veşti foarte importante, adăugă Pappenheim. Procedurile de emigrare au şi fost anunţate la afişier.

— Nu mai spune ! exclamă Gertie.

Următorii oaspeţi fură doctorul Shutz cu şcolăriţa lui. Fata purta, în cinstea aniversării, o rochie lungă, albastră. Era cu un cap mai înaltă decît Shutz. Mişcările ei degajau o tăcută autoritate. Shutz îi oferi un scaun şi fata se aşeză. Sally şi Gertie se retraseră un pic, ca în faţa unei străine.

Pe măsuţa joasă, aşternuseră o faţă de masă brodată. Într-un colţ era o vază cu flori ofilite. În aer plutea un iz vag de parfumuri femeieşti.

— Aţi auzit ? întrebă Gertie. Procedurile de emigrare au fost afişate.

Doctorul Langmann se ivi, aplecîndu-se, pe uşa joasă din spate. Privirile fixe ale lui Karl îl urmăreau pretutindeni. Poate că aici va reuşi să se elibereze de ele. Găsise pe undeva o sticlă de lichior şi o adusese la sindrofie. Îi sărută mîna lui Gertie şi spuse :

— Ce drăguţ e aici ! Karl refuză să se urnească de lîngă acvariu. Ce vrea de la peşti ? Ce rău i-au făcut peştii ?

— Le schimbă apa şi îi hrăneşte cu firimituri de pîine, spuse şcolăriţa pe o voce rece, gravă.

Doctorul Langmann îi aruncă o privire bănuitoare. Doctorul Pappenheim se străduise să-l convingă pe Mandelbaum să vină la petrecere, dar rugăminţile lui se loviseră de o ureche

surdă. Marele artist face ultimele eforturi de cizelare, explică el. Gemenii, însă, acceptaseră să vină. *Yanuka* era îmbrăcat într-un costum nou şi şedea într-un fotoliu, ca un adult.

Gertie se simţea foarte încurcată şi repeta întruna : „Scuzaţi-mă". Sally, care era cu doi ani mai mare, arăta acum, cine ştie de ce, ca mătuşa lui Gertie. Picioarele lui Sally se umflaseră şi erau brăzdate de varice.

Sosi şi Salo. Îi anunţă că, după toate aparenţele, Karl are de gînd să ia peştii cu el. Tot timpul stătea cu nasul în acvariu. Nimeni nu rîse. Stîngăcia lui Gertie îi făcea şi pe oaspeţi să se simtă stingheriţi, pînă cînd doctorul Pappenheim se ridică şi anunţă că sosise momentul unui toast în onoarea sărbătoritei.

Salo se apropie de doctorul Langmann şi-i şopti :

— Nu-i nimic de făcut, toată lumea trebuie să plece.

Doctorul Langmann nu-i răspunse.

— Dar n-ai de ce să te temi. În Polonia sînt o mulţime de evrei. Şi evreii se ajută unii pe alţii, ştii doar.

Doctorul Langmann continua să-l ignore, dar Salo nu-i da pace :

— Eu vin de acolo, continuă el pe acelaşi glas şoptit. Mi-am petrecut copilăria şi tinereţea în Polonia. Îi cunosc bine. Un an sau doi petrecuţi printre ei şi ai să uiţi de toate. Ai să te scoli dimineaţa şi ai să te duci la sinagogă. E rău ? Ai să te rogi. E rău ? Ce, e-un păcat să te rogi ? Şi dacă o să ai noroc, ai să-ţi deschizi o prăvălioară în centru şi ai să cîştigi o pîine frumoasă. Acolo pînă şi telalii o duc bine. Taică-meu era telal şi maică-mea avea o dugheană în piaţă. Eram o droaie de copii acasă. Prea muţi. Eu eram al şaptelea. Mă asculţi ?

— Nu, răspunse doctorul Langmann cu scîrbă.

— Nu-ţi mai da aere. Pleci în patria mea, în oraşul meu natal. Eu nu fac decît să încerc să te pregătesc puţin. Te sfătuiesc să laşi în urmă aerele dumitale arogante. În Polonia oamenii se tratează cu respect unii pe alţii.

Sally se apropie de gemeni, spunîndu-le :

— Cum putem noi bucura inimile artiştilor ?

Gemenii aveau din nou înfăţişări monahale. Părul le crescuse sălbatic. Şedeau într-un colţ şi nu deschideau gura. Mitzi rîdea. Fiecare cuvînt pe care-l auzea îi stîrnea rîsul.

— De ce rîzi ? o întrebă Sally.

— Fără nici un motiv. Pur şi simplu, oamenii mă fac să rîd.

Lichiorul, însă, nu-i înveseli. Musafirii se înfundară mai adînc în fotolii. Lumina lămpilor se revărsa pe podea ca dintr-un tub spart. Peretele colorat, împodobit cu reproduceri, păru să fi prins viaţă ; s-ar fi zis că nişte vene adormite porniseră să pulseze în el. Umbrele nopţii se prelingeau pe ferestre şi o muscă grasă se tot izbea în geam. Dacă cineva ar fi putut vorbi, Salo ar fi fost acela. Dar Salo nu vorbea. Dădea impresia că un fel de rînjet larg i se zugrăvise pe frunte. Un rînjet rău, mînjit cu vopsea otrăvită.

Luminile se mai voalară, sunete estompate pătrunseră din stradă. Se părea că salonul își trăia o viață a lui, o viață fără de oameni.

— Procedurile de emigrare par foarte bine organizate — foarte eficiente, dacă mă pot exprima astfel, comentă doctorul Pappenheim.

— În cazul ăsta, așteptările noastre nu au fost zadarnice, sublinie Shutz.

— Într-adevăr, foarte eficiente, repetă Pappenheim.

— Dumneavoastră veți putea preda la catedra de matematică, se adresă Salo doctorului Shutz. Polonia este o țară cultivată.

— Sînt afiliați Universității din Viena ? se interesă Shutz.

— Așa cred, răspunse Salo. Toate centrele culturale sînt afiliate fie Universității din Viena, fie celei din Berlin.

Mai băură cîte un păhărel. Lichiorul era dulce și avea un gust grețos, respingător. Cuvinte vechi și imagini vechi apărură, plutind, la suprafață. De exemplu, „Sturzul" și impostorul care stătuse în curte zbierînd cît îl ținea gura : „Mîntuiți-vă sufletele, cît mai aveți încă timp !".

— Spuneți-mi, domnule doctor Pappenheim, cum s-a terminat atunci povestea aceea bizară ? întrebă Gertie, afectînd interes în felul în care, probabil, îi întreba odinioară pe conți despre afacerile lor.

— Cum, adică ? sări doctorul Pappenheim. I-am cerut profesorului Fussholdt să depună mărturie în favoarea mea. A ținut o pledoarie strălucită.

— Ce interesant, continuă Gertie pe același ton afectat. Și ați fost, desigur, achitat ?

— Eu una, ca să spun adevărul, l-am suspectat pe nemernicul ăla de la bun început, interveni Sally.

— O lichea atrăgătoare, un profet și un desfrînat în același timp, opină doctorul Pappenheim.

Șeful de sală ședea într-un colț, elegant în costumul lui negru. Își purta rar costumul negru, numai în ocazii speciale. Dintr-o pricină sau alta, arăta ca un om în care flacăra vieții se stinsese. Părea să nu se simtă la largul lui și, din cînd în cînd își ștergea fruntea roșie cu o batistă împăturită. Asculta conversația fără să ia parte la ea, de parcă s-ar fi discutat probleme prea dificile pentru înțelegerea lui.

Gertie stătea în ușa care dădea spre bucătărie și se tot scuza :

— Mi-e atît de rușine ! Nu avem nimic cu ce să vă servim.

— N-are nici o importanță, o liniști Pappenheim. Ai să te revanșezi printr-o petrecere la Varșovia, o să facem un chef de pomină.

— Promit, spuse Gertie.

Pappenheim își sorbi lichiorul și se întoarse la obsesia lui :

— În Polonia vom avea posibilitatea de a diversifica festivalul. Acolo e o mare bogăție de folclor, folclor autentic.

— Adevărat, îl întrerupse Salo. Și eu am văzut odată o piesă minunată în idiș. *Bontze Tăcutul*, cred că se chema. M-a dus taică-meu.

— Ce părere ai, doctore Langmann? Estul și vestul vor forma un singur tot! i se adresă doctorul Pappenheim.

Doctorul Langmann își scoase din gură pipa goală și scuipă:

— Romantism de doi bani!

Ședeau cu toții și pălăvrăgeau. Glasurile li se amestecau. Principalul vorbitor era Salo, care nu urmărea decît să-l sîcîie pe doctorul Langmann. Dar acesta părea indiferent la tachinăriile lui.

Se făcuse tîrziu. Doctorul Pappenheim se ridică și spuse:

— La revedere, casă! *Au revoir*, casă! Tu rămîi aici și noi pornim la drum. *Au revoir*, fetelor, pînă mîine-dimineață, la ora șapte fix, cînd ne vom întîlni cu toții pe scările hotelului.

Noaptea umedă îi pătrunse prin toți porii. La fereastra lui Mandelbaum luminile se stinseseră. Muzica amuțise. Karl stătea cu privirile ațintite pe acvariu, de parcă înregistra fiecare vibrație din apa verde. Lotte, așezată într-un fotoliu, îl urmărea. Oamenii înaintau agale pe stradă. Pe pietrele de pavaj se lăsase o ușoară brumă și atmosfera era îmbibată de mirosul reavăn al pădurilor de toamnă. Nimeni nu pomenea numele lui Frau Milbaum. De două săptămîni nu mai fusese văzută în hol. Gîndul că ședea întronată în camera ei — un trup fără suflet — gîndul acesta era prea cumplit pentru a fi tălmăcit în cuvinte.

Farmacia devastată arăta ca o peșteră neagră, căscată. Oblonul smuls, care zăcea în șanț, înfățișa străzii marginea ruptă, stîlcită, îndoită, cu acea expresie cruntă, proprie metalului. Trude ședea într-un fotoliu și răsfoia o revistă. Reîntoarcerea Helenei îi redeșteptase gesturile familiare din trecut. Fericirea ei era drogată și lipsită de expresie.

— Muzicanții, muzicanții mei au prădat hotelul, își aminti doctorul Pappenheim și izbucni în rîs.

Cofetăria era înecată în plante agățătoare. Felinarele străzii iluminau boschetele și frunzele moarte. Casa era cufundată în beznă.

— Ce-ai spune acum de o tartă cu căpșuni și de o ceașcă de cafea? întrebă Mitzi.

— Aș da orice pentru așa ceva, răspunse Salo.

Porniră cu toții mai departe, în direcția Grădinilor Luxembourg. Cîinii ședeau lîngă un felinar. Privirea lor oglindea un soi de jind. Arătau mai prăpădiți decît oamenii. Șeful de sală le dădea pîine uscată muiată în apă, dar refuzau s-o mănînce. Încercaseră de cîteva ori să fugă din oraș, și santinelele îi opriseră. Doi dintre cîini fuseseră împușcați, iar ceilalți doi supraviețuitori păreau să înțeleagă că și pe ei îi pîndea aceeași soartă. Era clar că doreau să moară, dar că moartea încă nu-i dorea pe ei. De cînd pieriseră tovarășii lor, încetaseră să mai cerșească și să se mai gudure; se retrăseseră în tufișuri și își așteptau moartea, și pentru că moartea refuza să-i caute, ieșiseră afară și se așezaseră în lumină.

Șeful de sală se apropie de ei. Un moment privirile li se întîlniră și omul strigă:

— Care dintre voi vrea să vină cu mine în Polonia ?
Cîinii nu se clintiră.
— Vă mai ofer o șansă, continuă șeful de sală cu voce slabă dar foarte limpede. Cine vrea să vină cu mine în Polonia ? Văd că preferați să rămîneți aici, spuse el în cele din urmă și le întoarse spatele.
— Ingrați ! murmură Pappenheim. Dar, la urma urmei, nu-s decît cîini.
— Nu sînt supărat pe ei, mărturisi șeful de sală. Amîndoi sînt în doliu.
În Grădinile Luxembourg sufla vîntul, și umbre delicate, umbrele pădurii se împleteau peste prundișul bătrîn. Dincolo de parc, în bezna nebuloasă, o serie de siluete se înghesuiau unele în altele. Păreau la fel de insubstanțiale ca și umbrele care dansau pe lîngă ele.
— Trebuie să dormim cîteva ore, spuse doctorul Pappenheim. E drum lung pînă în Polonia.
Intrară în hotel pe ușa din spate, ca să nu fie nevoiți să înfrunte privirea lui Karl. Acesta din urmă ședea într-un fotoliu, cu Lotte alături, nu departe de acvariu.
Sally și Gertie priviră în urma musafirilor care se îndepărtau. Se temeau să rămînă singure în căsuța lor. În camerele de dormit, totul era răsturnat cu susu-n jos.
— Eu zic să lăsăm lucrurile așa cum sînt. În fond, ce mare lucru avem noi ? Cîteva rochii de seară vechi și cîteva cămăși de noapte, spuse Gertie care era frîntă de oboseală.

— Hai mai bine să ne mai uităm prin casă, o sfătui Sally, încercînd să adopte un ton practic.
— Nu mai am nici un fel de sentiment pentru casa asta. Ai observat că școlărița n-a scos o vorbă ? Ne detestă.
— Femeile însărcinate sînt întotdeauna disprețuitoare.
— Bietul Shutz, arată pierit pe lîngă ea. Nici nu-ți închipui cît e de pierit. Și era un băiat atît de vesel !
— Da. Am observat și eu. Și îl ține sub papuc.
Valizele lor nu erau împachetate. Camera se umplu din nou de un parfum greu, femeiesc. Gertie se prăbuși pe canapea și adormi pe dată, iar Sally o înveli cu o pătură de lînă. Lui Sally îi era frică să se culce singură în dormitorul în care totul era vraiște. Desfăcu patul pliant și îl trase lîngă canapea. Gertie dormea profund, complet detașată de lumea din afară.
„Totul s-a terminat“, își spuse Sally în sinea ei și își trecu mîna peste fruntea răcoroasă a lui Gertie.

33.

A DOUA ZI ERA O DIMINEAȚĂ clară și rece. Mandelbaum se trezi devreme și se așeză împreună cu trio-ul pe treptele netede ale hotelului. Costumul lui alb îi dădea un

aer degajat, sportiv, dar săptămînile pe care le petrecuse închis în cameră își lăsaseră amprenta. Fața îi era suptă. Avea o privire nervoasă, repezită, de parcă-l cuprinsese tracul înainte de un spectacol important. Membrii trio-ului, îmbrăcați tot în costume albe, stăteau în tăcere alături de el. Pe parcursul anilor petrecuți sub bagheta lui Mandelbaum, își pierduseră libertatea de mișcare. Stăteau și contemplau priveliștea. Dimineața era limpede; vaporoase pămătufuri de ceață măturau țiglele acoperișurilor. Aerul era rece și proaspăt.

— Unde-i trăsura? întrebă deodată Mandelbaum.

Doctorul Pappenheim, obișnuit să răspundă tuturor capriciilor artiștilor, ieși pe dată din hol și-l liniști pe muzician.

— Aranjamentele de emigrare nu sînt încă terminate.

— În cazul acesta, înseamnă că va trebui să ne irosim o mulțime de timp aici, fără să facem nimic, răspunse Mandelbaum.

Glasul îi era lipsit de furie. Părea chiar mulțumit. Trio-ul realizase tot ceea ce era posibil, ba și imposibilul.

— Și cofetăria, ce s-a întîmplat cu cofetăria?

— Totul a fost închis în vederea emigrării, explică doctorul Pappenheim.

— În cazul ăsta va trebui să așteptăm să ne luăm cafeaua la Varșovia, conchise Mandelbaum, după care se întoarse la trio-ul lui.

— Maestrul a concertat vreodată la Varșovia? se interesă doctorul Pappenheim.

— De două ori. Un public entuziast și foarte sensibil, aș spune că-s mai sensibili decît austriecii.

— Mă bucur să aud acest lucru, răspunse Pappenheim.

În timp ce discutau, își făcură apariția doctorul Shutz cu școlărița. Fata era îmbrăcată în aceeași rochie lungă pe care o purtase cu o seară înainte. Întreaga ei atitudine trăda mîndria unei femei care și-a luat soarta în mîini și nu regretă. Alături de ea, Shutz părea slab, nevolnic. Ultima înflorire de tinerețe i se vestejise de pe față. La colțurile ochilor i se ivise o rețea de riduri fine. Era încă zvelt, dar mergea adus de spate. Purta un palton de iarnă, greu.

— Îngăduiți-mi să vi-l prezint pe doctorul Shutz, făcu Pappenheim prezentările.

— Onorat de cunoștință, spuse Mandelbaum, iar Shutz, care purta un coș de răchită pe braț, încercă stîngaci să întindă mîna.

— Soția mea, spuse el încurcat.

Școlărița întoarse capul, cu o expresie furioasă, dojenitoare, zugrăvită pe față.

O clipă s-ar fi zis că trăsurile ușoare, splendidele trăsuri cu care se duceau pe vremuri la operă, erau pe punctul de a se ivi. Ce clipe festive fuseseră acelea! Bruma diafană sclipea pe acoperișuri într-o ultimă fulgerare scînteietoare. Casele joase păreau ușor încovoiate, de parcă cineva le înfășurase într-o plasă de pescuit. Nimeni nu stătea în poartă, și la căsuța lui Sally și a lui Gertie o fereastră atîrna deschisă.

Karl se trudise întreaga noapte să demonteze acvariul, dar afurisitele de șuruburi cu care era fixat ruginiseră. Pînă la urmă, cînd nici măcar vechiul fierăstrău nu se dovedi de folos, scoase peștii afară și-i depozită într-o sticlă. N-a fost o treabă ușoară. L-a ajutat Lotte. Acum stătea și el pe treptele netede, ținînd sticla învelită într-un pulover verde. O strîngea la piept, ca pe un prunc adormit. Lotte se postase lîngă el, gata să-i țină hangul.

— Poate că ar trebui să mai aduci o sticlă cu apă de rezervă, îi spuse Karl.

Evident, femeia se supusese întru totul nebuniei lui. Intră să aducă sticla cu apă și Karl desfăcu puloverul și privi atent peștii.

— Deci, doctore Pappenheim, ca de obicei. vom întîrzia, spuse Mandelbaum.

Cuvîntul „a întîrzia" era mereu pe buzele lui. Uneori el era cel care întîrzia, alteori trăsura care urma să-l transporte sosea tîrziu. Deși Mandelbaum știa prea bine că, de astădată, plecarea nu depindea de impresar, cuvintele îi scăpară în virtutea obișnuinței.

Mitzi purta o rochie verde înflorată. Petrecuse întreaga noapte machiindu-se cu grijă. Dezamăgirile verii se evaporaseră oarecum de pe fața ei și o nouă expresie de anticipare le luase locul. Soțul ei, profesorul Fussholdt, nu terminase încă împachetarea corecturilor. Doctorul Pappenheim o prezentă lui Mandelbaum. Muzicianul exclamă cu surpriză :

— Profesorul Fussholdt ! Așadar și profesorul Fussholdt e cu noi !

— Profesorul Fussholdt a fost ocupat întreaga vară cu lectura corecturilor cărții sale, o operă masivă, explică Pappenheim.

— Ce păcat că n-am știut, exclamă din nou Mandelbaum cu regret.

Mitzi păstră tăcerea. Faptul că Mandelbaum rostise numele soțului ei cu atîta reverență nu era menit să-i facă plăcere. După un timp, spuse :

— Va fi și el aici peste puțin timp. Își împachetează corecturile.

Proprietarul hotelului stătea în prag. Din impresionanta-i înfățișare nu-i mai rămăsese decît părul argintiu, care apărea acum distonant. Ochii verzi îi erau înecați într-o tăcută tristețe. Muzicanții își făcură apariția, din subsol. Își cărau valizele burdușite de pradă. Doctorul Pappenheim le vorbise îndelung sfătuindu-i să renunțe, dar lăcomia lor era mai puternică decît conștiința. Dirijorul fanfarei rupsese relațiile cu ei. Proprietarul hotelului, însă, părea mai puțin supărat. Stătea în ușă și privea cu ochi încărcați de resemnare.

Șeful de sală își făcu apariția cu un cîine alături. În acea noapte murise al treilea cîine și, dimineața, singuraticul supraviețuitor răspunsese, în sfîrșit, ademenelilor lui. Muzicanții, care acumulaseră largi stocuri de provizii alimentare, îi dădură o cutie cu sardele. Dar cîinele lihnit refuză să mănînce, se mulțumea doar să bea. Și șeful de sală căra o valiză. La început, intenționase să plece fără nici un fel de bagaj, dar neașteptata sosire a cîinelui îl făcuse să se răzgîndească. Se hotărîse să-și ia

o valiză de dimensiuni mijlocii. Ba reuşise chiar să spele şi să pieptene cîinele, care arăta acum sfrijit, dar îngrijit.

— Văd că pînă la urmă cîinele a acceptat să vină, spuse Mitzi.

— A rămas singur.

— Păi noaptea trecută erau doi, nu?

— Da, dar unul a fost împuşcat.

— Nu mai spune! Şi pe ăsta cum îl cheamă?

— Lutzi.

— Niciodată nu reuşeam să-i deosebesc pe unul de celălalt. Lutzi, ai spus?

— Fiecare dintre ei îşi avea personalitatea lui distinctă. Erau foarte deosebiţi. Lutzi a fost întotdeauna cel mai liniştit dintre toţi. Un cîine cu complexe, dacă-mi pot îngădui să folosesc această expresie. Am sau nu dreptate, Lutzi?

Cîinele nu reacţionă în nici un fel.

— Şi care va să zică Lutzi a decis să plece în Polonia. Ciudat. Înseamnă că a luat azi-dimineaţă hotărîrea?

— În ce mă priveşte, aş fi fost gata să-i iau pe toţi, dar se pare că nu puteau îndura mutarea, spuse şeful de sală.

— Ce păcat, exclamă Mitzi cu falsitate.

Nici Salo nu dormise întreaga noapte. Purta vechiul lui costum, costumul de comis-voiajor cu emblema firmei. Pe şapcă era cusut un „W" din metal. Cîndva arătase foarte tînăr în această uniformă, dar acum era adus de spate şi istovit.

— Cînd plecăm? întrebă el, dar nimeni nu-i răspunse.

Îşi lăsă valiza jos. O valiză mijlocie, rebegită, pe care stampase de curînd litera „W" şi un număr de serie. Salo se foia de colo-colo, ca o cîrtiţă la lumina zilei. În cele din urmă, se plantă la intrarea subsolului alături de muzicanţi. Aceştia din urmă se aşezaseră pe jos, rezemîndu-se de valizele pînteccase.

Sally şi Gertie îl îmbrăcaseră pe *yanuka*. Proprietarul hotelului găsise în magazia lui un costum călduros de copil. Îi venea ca turnat. Îi găsiseră şi o pălărie — o pălărie cu pană.

— Ce mai, arăţi ca un prinţ, un prinţ din basme, se extazie Gertie.

Timpul petrecut la Badenheim îl schimbase cu totul pe *yanuka*. Pîlpîirea de teamă îi pierise din ochi. Se îngrăşase, obrajii îi erau rumeni şi începuse să înţeleagă germana. Se pare că-şi pierduse cu totul vocea, iar puţinele lucruri pe care şi le mai amintise despre casa lui, despre părinţi, despre orfelinatul din Viena, se volatilizaseră complet.. Vorbea cu accent austriac şi se comporta ca un copil răzgîiat.

Sally găsi nişte cremă de ghete şi-i lustrui pantofii. *Yanuka* nu-i oferi nici măcar un „mulţumesc" sau un surîs. Era prea ocupat să-şi devoreze ciocolata. De cînd descoperise gustul bomboanelor, se îndopa cît încăpea în el. Oamenii îi aduceau cadouri ca să-l îmbune şi se învăţase să accepte darurile ca pe ceva ce i se cuvenea. Orice urmă de inocenţă se evaporase din el. Înţelesese că Sally şi Gertie nu fuseseră niciodată studente la universitate şi că şcolăriţa purta în pîntece copilul docto-

rului Shutz, fără să-i fie soție. Salo se apropie de el și *yanuka* îi strigă :

— Salo, ce părere ai de costumul meu ? Sally și Gertie spun că arăt ca un prinț din basme.

— Așa și e.

— În cazul ăsta, prințul îți poruncește să-i dai cutia de bomboane care îți iese din buzunar.

— Asta nu-i o cutie de bomboane, dragul meu, răspunse Salo surprins. E doar o pereche de ciorapi, ciorapi de damă — eu sînt agentul unei firme binecunoscute.

În acest moment se auzi glasul rabinului.

— Pe mine mă lăsați aici ?

Doctorul Pappenheim, care era absorbit într-o conversație cu Mandelbaum, se repezi totuși la ușă și-i răspunse :

— Sîntem încă aici, nimeni n-a plecat. Și afară e rece.

— Vă rog să aveți amabilitatea de a mă scoate afară, ceru rabinul, fără să ia în seamă scuza doctorului Pappenheim.

Il rodea o bănuială ascunsă. Părea foarte alert, îl însuflețea acea vioiciune a bolnavului care și-a biruit suferințele. Doctorul Pappenheim apucă mînerele scaunului pe roți și îl împinse afară.

Soarele se desprinse din copaci și se tolăni pe pietrele de pavaj din Grădinile Luxembourg. Fîntînile arteziene, care nu mai funcționaseră de multă vreme, se deșteptară brusc și izbucniră în jeturi de apă jucăușă. Apa luminată de soare țîșnea în înalturi și cădea

cu un plescăit. Poate că și robinetul piscinei fusese deschis, pentru că școlărița își întoarse capul — sau mai precis nasul — spre dreapta, în direcția piscinei, de parcă mirosul apei i-ar fi gîdilat nările.

Șeful de sală îl mîngîia pe Lutzi și încerca să-l convingă să mănînce biscuiți uscați, pe care cîinele îi refuza însă. Karl se apropie de șeful de sală, îndepărtă puloverul de pe sticlă și-i ceru sfatul. Șeful de sală își dădu cu părerea că, dacă voiajul nu avea să fie prea lung, s-ar putea ca peștii să reziste.

— Am și o sticlă cu apă de rezervă, îl asigură Karl.

Și în timp ce toată lumea discuta, proprietarul hotelului coborî scările și se îndreptă spre cofetărie. Se opri în fața oblonului zăvorît și strigă :

— Peter, nu vii cu noi ?

Fiecare dintre cei prezenți împietri pe locul său. Nimeni nu se așteptase la un asemenea gest din partea hotelierului. Din interiorul casei nu veni nici un răspuns. Proprietarul hotelului repetă cu glas mai puternic :

— Peter, contravii unei ordonanțe municipale. Îți iei o răspundere prea grea.

După un moment de tăcere se auzi vocea patronului cofetăriei :

— Nu vin. În nici un caz împreună cu Pappenheim.

— Peter, ești un om inteligent, stărui proprietarul hotelului, cu toată stăpînirea de sine pe care și-o putu aduna în glas. Cum îți poți lua asemenea răspundere pe umerii tăi ?

— Rămîn aici.

— Dacă vrei să ții seama de sfatul meu, adăugă hotelierul, eu îți spun să ni te alături. Știi foarte bine că nu-ți vreau decît binele. Avem și un rabin printre noi. Vine și el. Dacă el a acceptat, de ce să nu vii și tu ?

— Eu nu sînt religios, se auzi vocea dinăuntru.

Urmă o tăcere. Proprietarul hotelului se întoarse pe scări.

— De ce se leagă întruna de mine ? mormăi Pappenheim. Ce i-am făcut eu ? Nu i-am făcut nici un rău.

— E furios, răspunse Mandelbaum.

Era clar că se gîndea la cu totul altceva. Trupul lui vibra iarăși de muzică. Piciorul bătea tactul pe scări, mînat parcă de un impuls independent. Și membrii trio-ului băteau tactul, în tăcere, cu piciorul. Evident, și în capetele lor se declanșase aceeași muzică.

— Ce vrea de la mine ? repetă Pappenheim. dar pe o voce atît de scăzută, încît nu-l auzi nimeni.

Se făcuse ora opt, dar nu se vedea nici o mișcare. Din casele pustii se dagaja tăcere iar aburii dimineții se despleteau din petecele însorite. Rătăceau încă umbre, care se înghesuiau prin colțurile caselor, ghemuindu-se unele în altele. Jeturile de apă din fîntîni țîșneau radioase în văzduh. Nimeni dintre cei de față nu contemplase vreodată splendoarea dimineții la Badenheim, mai cu seamă în această vreme a anului. De obicei dormeau la ora asta.

— Nu-ți iei nici un bagaj ? îl întrebă Salo pe doctorul Pappenheim.

Se făcuse opt și încă nici o mișcare. Salo își aminti de armată. Acolo zăceai ore în șir în tranșee, uitat de Dumnezeu. Ofițerii superiori se duceau în oraș la sindrofii și cei tineri ședeau la popotă și se îmbuibau cu bere. Subofițerii erau bucuroși să nu aibă nimic de făcut, iar soldații putrezeau în tranșee.

— Așa era în Primul Război Mondial ?

— Așa era. Și am impresia că același lucru se petrece și acum. Va trebui să ne obișnuim cu noul fel de viață.

34.

ÎN CELE DIN URMĂ se dădu semnalul. Mandelbaum coborî scările cu suplețe, ca un atlet, și se plasă în frunte. În mod curios, chipul lui nu mai păstra acum nici o urmă a săptămînilor de claustrare. Membrii trio-ului i se alăturară cu un aer supus, dar rătăcit. După ei veneau gemenii și Sally și Gertie cu *yanuka* între ele două. Doctorul Langmann mergea singur. În urma lui veneau muzicanții greoi, încărcați cu bagajele lor umflate, temîndu-se să se intercaleze în primele rînduri. Dirijorul fanfarei îi ignora cu totul. Acum era complet absorbit într-o discuție cu chelnerița pe jumătate evreică. Chelnerița mergea sprijinindu-se într-un baston, dar ținîndu-se dreaptă.

— Ce priveliște frumoasă, nu-i așa? spuse dirijorul.

Fusese întotdeauna foarte scurt la vorbă și, acum, cuvintele pe care ar fi vrut să le rostească păreau să fugă de el, înciudate.

Cîmpurile verzi, înrourate, se așterneau în jurul lor. Un voal de ceață stăruia languros în văzduh. Cît de ușoară era tranziția — abia de-o simțeau. Proprietarul hotelului împingea căruciorul rabinului de parcă toată viața nu făcuse altceva. Nimeni nu se oferi să-l ajute.

În confuzia și posomorala ultimelor zile, se înfiripase o relație ciudată între chelneriță și dirijorul fanfarei. Cîtă vreme zăcuse la pat, dirijorul o vizitase în vreo două rînduri și schimbaseră cîteva cuvinte între ei. Dar încă din acele momente, nu încetaseră să se gîndească unul la celălalt. Cu o seară înainte, cînd toată lumea se adunase la Sally și la Gertie, ei doi stătuseră pe o bancă în Grădinile Luxembourg. Dirijorul era sfios ca un copil, iar chelnerița rîdea. El îi povestise despre moștenirea pe care o primise și despre investițiile lui și-i înșirase toate detaliile secrete pe care le acumulase mintea sa sistematică.

— Asta înseamnă că ești un om bogat, constatase ea.

După ani de zile de viață închisă în sine, în care nu făcuse decît să-și hărțuiască muzicanții și să-și calculeze în minte micile economii, dirijorul simțea acum, pentru prima dată, că îi căzuseră lanțurile de la mîini. Ea îi vorbise despre călătoria pe care urmau s-o facă, și despre noul lor mod de viață. Despre tatăl ei

austriac vorbea cu un fel de dispreț, de parcă n-ar fi fost un om, ci o brută.

Și acum mergeau împreună. Ogoarele începură să se piardă în depărtare. Nu se auzea nici un zgomot decît foșnetul pașilor. Polițiștii veneau la oarecare distanță în spate, fără să-i mîne prea repede. Profesorul Fussholdt era fericit. Terminase de citit corecturile noii lui cărți. Paginile erau stivuite și legate cu sfoară groasă. Mandelbaum mergea alături de el și-i punea întrebări. Profesorul Fussholdt maimuțărea retorismul clericilor evrei care-și imaginau că-l aduc pe Mesia cu predicile lor. Ostilitatea lui împotriva a tot ceea ce era considerat cultură evreiască, artă evreiască, se mai temperase. Își vărsase în carte tot năduful și toată ironia. Mitzi mergea în urma lui, ca o străină. Și cu cît înaintau, cu atît sporea verva profesorului, ingenioasele-i jocuri de cuvinte, vorbe de duh, replici scăpărătoare. De luni de zile nu mai stătuse cu nimeni de vorbă, și acum cuvintele se revărsau din el.

Rabinul moțăia în scaunul pe roți. Convoiul se apropia de casele de țară. În aer se amestecau mirosul de lapte proaspăt muls cu cel de baligă. Iubitorii de natură poposiseră cîndva lîngă stejarul bătrîn, ca să asculte chemările păsărilor. Tot aici se postase pe vremuri „Sturzul“ și își ținuse însuflețitele cuvîntări.

Salo nu se prea simțea la largul lui pe această șosea, cu care era atît de obișnuit. Ani la rînd străbătuse satele din împrejurimi, cu valiza lui de dimensiuni mijlocii. Adevărul este că micii fermieri îl antipatizau. Întotdea-

una cumpărau pe credit de la el și niciodată nu-și achitau datoriile. Brusc, îl părăsi întreaga-i nonșalanță. Se cuibări pe după muzicanți. Aceștia îl adăpostiră printre ei.

— Dirijorul ne detestă. În fond, ce rău i-am făcut lui ? întrebă muzicantul Zimbelman.

— Nu-i acorda nici o atenție, îl sfătui Salo.

— Nici măcar proprietarul hotelului nu ne poartă pică.

— Dirijorul o să se îmbune. N-are încotro. La urma urmei, sînteți muzicanții lui și n-are alții în schimb. Apropo, l-ați convins pe Pappenheim să semneze formularul 101 ?

— Nu, răspunse Zimbelman, am uitat.

— Mare păcat. Formularul 101 e foarte avantajos, vă oferă o sumedenie de profituri.

— Doctorul Pappenheim a fost întotdeauna foarte omenos cu noi. Ba chiar ne-a avansat în grad. N-am cutezat să-i cerem formularul.

— Avansarea-i foarte importantă, aprecie Salo. Pînă la urmă, treptele de salarizare sînt aceleași, pretutindeni. V-a avansat la Muzicanți-gradul unsprezece, nu-i așa ? O treaptă foarte frumoasă.

— În ce mă privește, urmă Zimbelman, eu aș dori să lucrez mai puține ore. Tobele îmi toacă creierii. Aș fi fericit să-mi iau un an sau doi de concediu. Crede-mă, am mare nevoie de așa ceva.

— Te cred. Dar anii din preajma pensionării sînt cei mai critici. E mai bine să-ți păstrezi drepturile. Și mie mi-ar plăcea să mă pensionez mai devreme, dacă ar fi posibil, dar cei de la firma mea sînt foarte stricți, sug și

sîngele din muncitori. Eu am în spate douăzeci de ani vechime, fără o zi lipsă. În curînd voi avea dreptul la o lună de concediu pe an. I-am promis neveste-mi o vacanță în Majorca. Crede-mă, o merit.

— Majorca ? se miră Zimbelman. N-am auzit în viața mea de locul ăsta.

— E o insulă caldă, minunată. Îi datorez asta nevestei mele. A crescut copiii. Niște copii admirabili.

— Crezi că în Polonia o să reușim să punem ceva bani deoparte ? întrebă Zimbelman.

— Fără îndoială. Acolo prețurile sînt mult mai scăzute și dacă o să ne primim salariile în monedă austriacă, o să putem economisi serios.

Cîmpurile erau din ce în ce mai verzi. Pășunile păreau împărțite în pătrate ; s-ar fi zis că fuseseră divizate cu rigla. Un cal păștea pe cîmp și o nevastă de fermier stătea în ușa casei ei. Așa a fost de cînd lumea și așa era și acum.

— Ce ciudat e totul, șopti chelnerița și ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce vrei să spui ? întrebă dirijorul. Asta-i numai un moment de tranziție. În curînd vom ajunge în Polonia. Priveliști noi, oameni noi. Omul are datoria să-și lărgească orizontul, nu-i așa ?

— Și eu mă simt atît de stingheră, de parcă nici n-aș exista.

— E un moment de tranziție, doar un moment de tranziție. În curînd o să ajungem la gară la chioșcul de răcoritoare. Îmi place grozav

limonada lor, e o marcă locală, foarte gustoasă.

Cuvintele care zăcuseră ani de zile îngropate în el, înfloreau acum subit. Dorea să o acopere cu cuvinte. Dar cele care-i veneau la îndemînă refuzau, nu știu de ce, să se combine în fraze coerente.

Rabinul se trezi din moțăială și spuse cu glas tare :

— Ce vor ? În toți anii ăștia nici nu s-au sinchisit de Tora. Pe mine m-au închis la azilul de bătrîni. N-au vrut să aibă de-a face cu mine. Și acum vor să plece în Polonia. Nu există izbăvire dacă nu-ți ceri mai întîi iertare.

Glasul rabinului îi luă prin surprindere pe oamenii din coloană. Se exprima într-o corceală de ebraică și idiș. Nimeni nu înțelegea o iotă din tot ce spunea, dar supărarea lui era vizibilă. Proprietarul hotelului continuă să împingă scaunul pe roți. Împingea de parcă întreaga lui viață nu făcuse altceva.

Mitzi se apropie de doctorul Langmann care mergea absorbit în el însuși, și-i povesti că avusese cu o noapte înainte un vis foarte straniu. Doctorul Langmann, care nu putea suferi vorbăria goală, își întoarse capul lunguieț, chel, în cealaltă direcție și-i răspunse că nici el nu putuse dormi din cauza cîinilor. Mitzi îi povesti mai departe că în copilărie, cînd avusese cinci sau șase ani, taică-său o dusese la Viena la Prater. Era o zi splendidă de toamnă, dar tatăl ei, un om ocupat și cu multe necazuri nu urmărise decît s-o obosească înainte de a o transporta la spital, unde urma să fie operată de amigdalită. Cînd ajunsese la spital și

își dăduse seama de inevitabilitatea catastrofei, încercase să fugă. Tot personalul spitalului alergase după ea. Și au operat-o.

— Și azi-noapte, continuă Mitzi, am visat toată povestea asta, exact cum s-a întîmplat.

— Gara ! Gara ! strigă un glas de femeie.

Polițiștii din gară făcură semnale polițiștilor care escortau coloana.

— Am ajuns, în sfîrșit am ajuns ! strigă Mitzi.

35.

DIN GARĂ MAI PUTEAI ZĂRI Badenheimul : o colină joasă, conică ; acoperișurile caselor păreau niște jucării din carton. Numai hotelul și clopotnița satului arătau reale.

Patronul chioșcului era încîntat de năvala de mușterii, iar privirile oamenilor scînteiară la vederea limonadei, a ziarelor și revistelor — o mărturie că, în jurul lor, viața mergea totuși înainte. Doctorul Langmann își cumpără săptămînalul financiar și îl studie asemenea unui om care se reîntoarce după o lungă absență în orașul lui drag. Ochii îi căzură pe un anunț ridicol, și rîse în gura mare. Sally și Gertie se echipară cu două pachete umflate : unul de țigări și unul de dulciuri. *Yanuka* își murdărise costumul și acum se grăbiră să i-l curețe.

Pe buzele rabinului stăruia zîmbetul de sceptică amărăciune. N-avea el încredere în ase-

menea amăgiri. Prea văzuse multe la viața lui și acum nu mai rămăsese vie în el decît bănuiala ; iar acest moment de tranziție îi întețise bănuielile.

Șeful de sală cumpără cîrnați. Cîinelui îi plăceau cîrnații. Bucuria șefului de sală nu cunoștea margini.

Muzicanții se strînseră într-un colț, la umbră. Cîteva farfurii se spărseseră pe drum, și acum trebuiau să-și desfacă valizele și apoi să le împacheteze din nou. Această treabă sîcîitoare, care îi enervase și-i ațîțase la acuzații reciproce, deteriorase oarecum atmosfera sărbătorească. În chip ciudat, Mandelbaum nu-i disprețuia pe muzicanți. Îi întrebă cum se simt și se interesă de stațiunile balneare unde mai cîntaseră pînă atunci. Întrebările lui destinseră un pic încordarea.

Oamenii nu-l uitaseră pe Samitzky și cumpăraseră pentru el cîteva sticle de vodcă. Samitzky ședea pe o bancă și nu scotea un cuvînt.

— La ce oră plecăm ? întrebă o femeie.

O altă femeie se retrăsese lîngă ghișeul de bilete închis și se farda de zor. Salo arborase din nou expresia lui obișnuită, expresia de comis-voiajor. S-ar fi zis că, în orice moment, avea să-și deschidă valiza de dimensiuni mijlocii, ca să-și desfacă mostrele. De obicei, de aici, de la gară, lumea se îmbarca în trăsuri și în aer plutea întotdeauna același parfum, parfumul tranziției de la oraș la țară, și de la gară în fermecătorul Badenheim. Acum nu erau trăsuri, dar parfumul stăruia în atmosferă, amestecat cu un iz reavăn care te îmbăta.

Și, deodată, cerurile se deschiseră și lumina izbucni din înalturi. Valea și dealurile se conturară în toată strălucirea lor, pîrguite de suculența toamnei, și pînă și copacii tremurători, desfrunziți, de la marginea trotuarului, părură să respire ușurați.

— Ce v-am spus eu ? exclamă doctorul Pappenheim, deschizîndu-și brațele într-un gest larg, chiar prea larg pentru el.

Lacrimi de bucurie îi umplură ochii. Toată mizeria zilelor de claustrare părea să se reverse din el.

Sally și Gertie îl înveliră pe *yanuka* în șaluri calde. Karl scoase sticla înfășurată în pulover : doi peștișori muriseră și ceilalți pluteau molatic, lipsiți de vlagă.

— Nu mă ajută nimeni ? strigă Karl cu deznădejde.

Dinspre colinele joase, șuvoaie de lumină scăldau necruțător peronul gării. Nu exista nici un colțișor unde să te poți feri.

— Ia uitați-vă aici ! strigă deodată Mitzi, cu o voce afectată.

Puțin mai încolo, li se oferea, ca pe o tavă iluminată, priveliștea unui om escortat de doi polițiști înarmați. Se apropiară, purtați parcă de lumină.

— Peter, Peter ! strigă proprietarul hotelului cu ușurare.

Peter.

Dar mirarea le fu brusc curmată. O locomotivă, o locomotivă cuplată la patru vagoane de marfă împuțite, se ivi de după dealuri și se opri în gară. Apariția ei fu atît de neaș-

teptată, de parcă ar fi irupt dintr-o crăpătură a pămîntului.

— Urcați în vagoane! răcniră voci de făpturi invizibile.

Și oamenii fură supți de vagoane. Chiar și cei care mai țineau în mînă o sticlă de limonadă sau un baton de ciocolată — chiar și șeful de sală cu cîinele lui — toți fură aspirați ca boabele de grîu răsturnate într-o pîlnie.

Cu toate acestea, doctorul Pappenheim găsi timpul să mai facă o remarcă:

— Dacă vagoanele sînt atît de înfiorătoare, înseamnă că nu avem de făcut un drum prea lung.